

**BAKÜ-TİFLİS-CEYHAN HAM PETROL BORU HATTI PROJESİ
ARKEOLOJİK KURTARMA KAZILARI DOKÜMANLARI: 5**

**BAKU-TBILISI-CEYHAN CRUDE OIL PIPELINE PROJECT
ARCHAEOLOGICAL SALVAGE EXCAVATIONS DOCUMENTS: 5**

ZİYARETSUYU

**YUKARI KIZILIRMAK VADİSİ'NDE
BİR HELENİSTİK DÖNEM YERLEŞİMİ**

A HELLENISTIC SETTLEMENT IN UPPER HALYS VALLEY

**BAKÜ-TİFLİS-CEYHAN HAM PETROL BORU HATTI PROJESİ
ARKEOLOJİK KURTARMA KAZILARI DOKÜMANLARI: 5**

**BAKU-TBILISI-CEYHAN CRUDE OIL PIPELINE PROJECT
ARCHAEOLOGICAL SALVAGE EXCAVATIONS DOCUMENTS: 5**

**YUKARI KIZILIRMAK VADİSİ'NDE
BİR HELENİSTİK DÖNEM YERLEŞİMİ**

ZİYARETSUYU

A HELLENISTIC SETTLEMENT IN UPPER HALYS VALLEY

MERAL ORTAÇ

**Katkıda Bulunanlar/Contributors
BELGİN SAVAŞ-ESRA ABDİOĞLU**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ARKEOLOJİK ÇEVRE DEĞERLERİ ARAŞTIRMA MERKEZİ**

**GAZİ UNIVERSITY
RESEARCH CENTER FOR ARCHAEOLOGY**

**ANKARA
2005**

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	III
GİRİŞ.....	VII
BÖLÜM I	
ZİYARETSUYU: COĞRAFİ KONUM VE TARİHSEL ÇERÇEVE	
A. Ziyaretsuyu ve Yakın Çevresi Jeolojik Yapısı.....	9
B. Tarihsel Çerçeve.....	18
BÖLÜM II	
KAZI ÇALIŞMALARI.....	25
BÖLÜM III	
MİMARİ BULUNTULAR.....	37
BÖLÜM IV	
KÜÇÜK BULUNTULAR	
A. Metal Buluntular.....	59
B. Kemik Buluntular.....	61
C. Taş Buluntular	61
BÖLÜM IV	
ÇANAK ÇÖMLEK BULUNTULARI	
A. Kap Formları.....	69
B. Seramik Katalogu.....	72
BÖLÜM V	
GENEL DEĞERLENDİRME.....	117
KAYNAKLAR.....	118

SUNUŞ

Hazar Denizi'nin soğuk suları altında yatan zengin doğalgaz ve petrol rezervlerinin uluslararası enerji piyasalarına ulaştırılması düşüncesi 1990'lı yıllarda ortaya çıkmış ve 10 yılı aşkın bir süre içerisinde Türk ve dünya kamuoyunun yakından takip ettiği çok önemli bir gündem maddesi olmuştur. Bu tarihi proje kapsamında Bakü'den başlayıp, Ceyhan'da son bulacak toplam 1774 km uzunluğunda bir boru hattı ile (Türkiye kesimi 1076 km) başta Azeri petrolü olmak üzere bölgede üretilecek yılda 50 milyon ton düzeyinde ham petrolün, Ceyhan'da inşa edilen deniz terminaline ve buradan da tankerlerle dünya pazarlarına ulaştırılması amaçlanmaktadır. Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı Projesi ile Türkiye bir taraftan bölgedeki jeopolitik gücünü sağlamlaştırırken, diğer taraftan da Güney Kafkasya ve Orta Asya'yı Türkiye ve Akdeniz'e bağlaması planlanan, sağlam ve güvenli "Doğu-Batı Enerji Koridoru" nu oluşturacaktır. Projenin resmîyet kazanmasına yönelik çerçeve anlaşması niteliğindeki "Hükümetler arası Anlaşma-IGA", 18 Kasım 1999'da, İstanbul'da yapılan son AGİT Zirvesi'nde bir araya gelen Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye cumhurbaşkanları tarafından, ABD Başkanı'nın da şahitliğinde imzalanmıştır. 19 Ekim 2000 tarihinde BOTAS ile "Anahtar Teslim Müteahhitlik Anlaşması" imzalanmasının ardından BTC HPB Hattı için onay alınmıştır.

Boru hattının Türkiye topraklarında 1076 km uzunluğundaki kısmı, Ardahan, Kars, Erzurum, Erzincan, Sivas, Kayseri, Kahramanmaraş ve Adana illerinden geçmektedir. Posof'dan ülkemiz topraklarına giren boru hattı, Erzurum-Kars Platosu üzerinden geçerek Horasan yakınlarında tektonik depresyonlara girer. Erzurum Ovası üzerinden Tercan, Çayırılı, Erzincan ve Refahiye'nin kuzeyindeki dağlık alanlardan ve platolardan geçen hat Kuzey Anadolu Fayı'nı da keserek, Kızılırmak'ın kaynaklarını aldığı Kızıldağ'ın (3025 m) güneyinden İç Anadolu Bölgesi'ne ulaşır. Bu kesimden itibaren kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda uzanan boru hattı, Tecer Dağları sırasının kuzeyinden (Sivas Havzası güneydoğusundan) büyük bir yay çizdikten sonra Ulaş Havzası ve Altınyayla üzerinden Uzunyayla platosuna girer. Buradan Zamantı Çayı'nı geçen boru hattı Pınarbaşı'nın doğusundan Orta Toros Dağları'nın kuzeydoğu köşesinde yer alan Tahtalı Dağları'nı aşarak bir müddet Sarız Çayı Vadisi'ni izler. Bu vadiden güneye yönelen hat Dibek Dağları (2230 m) ile Binboğa Dağları (2957 m) arasındaki yüksek eşikten geçerek Göksun Çayı Vadisi'ne ulaşır. Göksun ve Andırın arasındaki dağ ve yüksek platoları geçerek Kadirli'nin güneyinden Çukurova'nın doğusuna (Ceyhan Ovası kesimi) iner ve Ceyhan'ın güneydoğusunda Akdeniz'e ulaşır.

Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı Projesi sağlık ve güvenlik tedbirlerini ön planda tutarak ileri teknolojik standartları uygulayan, doğal, sosyal ve tarihsel çevre değerlerine büyük hassasiyet gösteren ve tüm bu yönleriyle ülkemiz açısından bir "ilk" olan örnek bir projedir. Doğal çevrenin korunması kapsamında boru hattının geçtiği alanlardaki flora ve faunayı olumsuz etkilerden korumaya yönelik bir çok önlemin alındığı bu örnek projede tüm inşaat faaliyetleri sonrasında arazinin eski yapısına yeniden dönüştürülmesine büyük özen gösterilmiştir. Doğal ve sosyal çevrenin

yanı sıra, kültürel miras kapsamında tarihsel çevre değerlerinin kurtarılması ve korunmasında da en gelişmiş etki azaltıcı teknik ve yöntemler uygulanmıştır. Bu amaçla hazırlanmış olan Kültürel Miras Yönetim Planı çerçevesinde toprak altında ve toprak üstünde bulunan tüm tarihsel değerler ulusal ve uluslararası kurumlarca kabul edilmiş standart ve sözleşmelere uygun yüzey araştırma teknikleri ile tespit edilmiş, güzergah değişikliği veya arkeolojik kazılar yoluyla kurtarılmıştır. Diğer taraftan, güzergah üzerindeki arkeolojik dokuya ait verilerin yüzey araştırmaları ve kurtarma kazılarıyla tespit edilmesi, kurtarılması ve eserlerin bölge müzelerine kazandırılmasıyla Türkiye kültürel ve arkeolojik envanterinin tamamlanmasına ve böylece Dünya kültür ve doğa mirasının korunmasına, bunların sonuçlarının yayımlanması yoluyla da Anadolu Arkeolojisine büyük katkı sağlanmıştır.

BTC HPBHP Türkiye bölümü ana müteahhidi olan BOTAŞ 12.03.2002 tarihinde tarihsel çevre değerlerini korumaya yönelik olarak T.C. Kültür Bakanlığı ile bir protokol imzalamıştır. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında ele alınan protokolde ayrıca ilgili Birleşmiş Milletler anlaşmaları (özellikle Dünya Kültürel ve Doğal Mirasını Koruma Anlaşması), Valetta sözleşmesi, UNESCO Dünya Kültür ve Tabiat Mirasının Korunması Konulu Sözleşme, ICOMOS Archaeological Heritage Plan, IFA-Arkeolojik Gözlem, Saha Değerlendirmesi, Kazı Çalışması Standart ve Kılavuz Hükümler, Dünya Bankası standartları ve kabul edilmiş diğer uluslararası standartlar göz önünde bulundurulmuştur. Tüm bu kanun, sözleşme ve bunlara bağlı standartlara uygun olarak hazırlanan ÇED Raporu içerisinde yer alan Kültürel Miras Yönetim Planı (KMYP) BTC HPBHP Arkeolojik Kurtarma Kazıları için bir çerçeve oluşturmuştur.

BTC HPBH Güzergahı üzerinde, çeşitli nedenlerden dolayı güzergah değişikliği yapılamayan 10 merkezde 15 Mart 2003 – 20 Kasım 2003 tarihleri arasında arkeolojik kurtarma kazıları gerçekleştirilmiştir. Projenin 2003 yılı çalışmalarında söz konusu, planlanmış 10 arkeolojik merkeze ek olarak, 2004 yılında ‘rastlantısal bulgu’ kapsamında ortaya çıkan 7 arkeolojik merkezle birlikte toplam 17 ayrı kazı çalışmasında, Gazi Üniversitesi Arkeolojik Çevre Değerleri Araştırma Merkezi’ne bağlı olarak 25 akademik personelin yürütme, denetim ve danışmanlığında, 125 arkeolog, sanat tarihçi, eskiçağ tarihçisi, antropolog, jeomorfoloğ, jeofizik uzmanı, topograf, restoratör ve yaklaşık 800 işçi görev almıştır.

Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı üzerinde gerçekleştirilen arkeolojik yüzey araştırmaları ve kurtarma kazılarının entegre bir şekilde yürütülmesi kuşkusuz geniş bir çevreden gelen işbirliğinin sonucudur. Projenin oluşturulmasında ve yürütülmesinde en önemli işbirliği T.C. Kültür Bakanlığı (daha sonra T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı), BOTAŞ BTC HPBH Proje Direktörlüğü ve Gazi Üniversitesi Rektörlüğü arasında gerçekleştirilmiştir.

Gazi Üniversitesi eski Rektörü Prof. Dr. Rıza AYHAN’ın projenin kazanılması ve yürütülmesi, Gazi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Kadri YAMAÇ’ın ise yayın

çalışmaları aşamasında büyük katkıları olmuştur. Gazi Üniversitesi eski rektör yardımcıları Prof. Dr. Ahmet AKSOY ve Prof. Dr. Metin AKTAŞ, Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Cemil YILDIZ, Tarih Bölümü Başkanı ve Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı Arkeolojik Kurtarma Kazıları Projesi Direktör Yardımcısı Prof. Dr. E. Semih YALÇIN projenin yürütülmesinde önemli katkı ve özverili desteklerde bulunmuşlardır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürü Orhan DÜZGÜN ve eski Genel Müdür Nadir AVCI, Genel Müdür Yardımcısı İlhan KAYMAZ, olmak üzere tüm Genel Müdürlük çalışanlarının Türkiye'nin bu örnek projesine büyük katkıları yadsınamaz.

BTC HPBH Projesini ülkemize kazandıran ve projenin arkeolojik çevre değerleri ile ilgili gerekli altyapısını sağlayan BOTAŞ Genel Müdürü Rıza ÇİFTÇİ, eski Genel Müdürleri Gökhan BİLDACI, M. Takiyüddin BİLGİÇ ve Salih PAŞAOĞLU, BTC HPBH Proje Direktörleri sırasıyla, Hüseyin ERSOY, H. Doğan ŞİRİKÇİ ve Osman Zühtü GÖKSEL, Direktör Yardımcısı Gökmen ÇÖLOĞLU ve BTC HPBH Projesi Saha Direktörü Burçin YANDIMATA'nın projenin yürütülmesinde büyük katkıları olmuştur. Ayrıca BTC HPBH Proje Direktörlüğü Çevre Departmanı Müdürü Özgür ARARAT ve eski Müdür Ebru DEMİREKLER, GIS uzmanı Çiğdem GÜVERCİN ORHAN, Kültürel Miras Yönetim Birimi Arkeologları Gökhan MUSTAFAOĞLU, H. UĞUR DAĞ, Kılıçhan SEVMEN, Murat YAZGI ve Özgür GÖKDEMİR'in yönetimindeki tüm çalışanlar özellikle projenin yürütülmesi aşamasında büyük özveride bulunmuşlardır.

BTC HPBH Projesinin asıl sahibi BTC Co. gerek Anadolu gerekse Dünya Kültür Mirasına büyük katkılarda bulunmuştur. Türkiye'de petrol boru hattı çalışmalarında arkeolojik değerleri koruma misyonunu üstlenerek ülkemizde bir ilkin gerçekleşmesine vesile olan ve bu konudaki finansal desteği sağlayan BTC Co.'nun katkısı şüphesiz ki en büyük katkıdır. Projenin BTC Co. Türkiye kısmı Çevre Departmanı Müdürü Paul SUTHERLAND'ın çalışmalarımızın realize edilmesinde katkısı çok büyüktür. BTC Co.nun arkeoloji danışmanı, İngiliz Arkeoloji Enstitüsü Müdürü Dr. Hugh ELTON daima teşvik edici ve destekleyici bir yaklaşım içerisinde olmuştur.

Bu vesile ile Gazi Üniversitesi Arkeolojik Çevre Değerleri Araştırma Merkezi tarafından yürütülen BTC HPBH Arkeolojik Kurtarma Kazıları Projesi'nin saha ve yayın çalışmalarında emeği ve katkısı bulunan tüm kurum ve bireylere candan teşekkürlerimizi sunarız.

Yrd. Doç. Dr. S. Yücel ŞENYURT
Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı
Arkeolojik Kurtarma Kazıları Proje Direktörü

GİRİŞ

Bu çalışma, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı Arkeolojik Kurtarma Kazıları Projesi çerçevesinde, Sivas İli, Hafik İlçesine bağlı Akpınar Köyü'ne yaklaşık 1,5 km mesafedeki Ziyaretsuyu Mevkii'nde, asfalt yolun 40 m kadar güneyinde yer alan Ziyaretsuyu yerleşiminde Gazi Üniversitesi Arkeolojik Çevre Değerleri Araştırma Merkezi (GÜ-ARÇED) tarafından gerçekleştirilen kurtarma kazısı çalışmalarının bilimsel sonuçlarını içermektedir.

Sivas Akpınar Köyü Ziyaretsuyu Mevkii'nde Bakü-Tiflis-Ceyhan ham petrol boru hattı inşaat faaliyetleri yüzey toprağı sıyırma işlemleri sırasında, duvar oluşturabilecek taşlara rastlanması üzerine, inşaat faaliyetleri durdurulmuş ve ilgili resmi birimlere bildirilmiştir. Burada kazı yapılması gerektiğine karar verilmesi üzerine çalışmalara başlanmıştır. Ziyaretsuyu Mevkii kurtarma kazısı, Bakü-Tiflis-Ceyhan ham petrol boru hattında yer alan arkeolojik değerlerin kurtarılması ve belgelenmesi projesi kapsamında, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izinleri ile, Sivas Müzesi Müdürü sayın Süheyla Demirci başkanlığında, Gazi Üniversitesi Arkeolojik Çevre Değerleri Araştırma Merkezi (ARÇED) tarafından, Yrd. Doç. Dr. Meral Ortaç'ın bilimsel sorumluluğunda yürütülmüştür. Çalışmalar 16.06 2004 – 22.07 2004 tarihleri arasında 37 gün sürmüştür. Sivas Müzesi uzmanlarından sayın Mehmet Alkan Ziyaretsuyu Mevkii kazısına Bakanlık Temsilcisi olarak katılmıştır. Kazı çalışmalarında arkeolog Mahmut Polat, Gökhan Yıldız, Bedriye Koçak, Fetullah Yurttaş, Semih İstanbulluoğlu, Müge Küçük görev almışlardır. Küçük eser restorasyonunu, restoratör Sezen Bozkır, Emrah Karakurum yapmışlardır. Mimari çizimler Gazi Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü Yüksek Lisans öğrencileri Resul İbiş, Hamza Ekmen, Yunus Ekim ve Atakan Akçay tarafından gerçekleştirilmiştir.

Kazı alanının kuzey ve güney sınırı 28 m koridoru ile sınırlandırılmıştır. Doğu ve batı sınırı, boru hattı boyunca kazı alanının arkeolojik çalışmalarla elde edilen buluntu durumuna göre karar verilmiştir.

Kazı çalışmaları, 10 x 10 m boyutlarında 8 açma (A-B Açmaları), 2 x 7 m boyutlarında 3 açma (C Açmaları) ve 2 x 4.5 m boyutlarında bir sondajda gerçekleştirilmiştir. 50x28 m boyutlarında bir alanda yürütülen kazı çalışmalarında, kuzey-güney, doğu-batı doğrultusunda inşa edilmiş iki mimari yapıya ait mekanlar açığa çıkarılmıştır. Kuzeydeki yapının güney, doğu ve batı sınırları tespit edilirken, kuzeydeki sınırı açmaların hemen kuzeyinden daha önceki yıllarda doğal gaz boru hattı

geçmesi ve daha kuzeydeki alanın kazısını yapmamız istenen 28 m. koridoru dışında kalması nedeniyle belirlenememiştir.

Tek bir yapı katı tespit edilen Sivas Akpınar Ziyaretsuyu'nda, ele geçen tüm çanak çömlek parçaları ve sağlam kaplar, sikke ve metal buluntular teknik özellikleri ve formları açısından değerlendirilmiştir.

BÖLÜM I

ZİYARETSUYU: COĞRAFİ KONUM VE TARİHSEL ÇERÇEVE

Sivas ili (**Resim 1**) Anadolu yarımadasının ortasında, İç Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Kızılırmak bölümünde yer alır. İl topraklarının Kızılırmak havzasına giren bölümünde Karadeniz iklimi, Fırat Havzasına giren bölümde ise, Doğu Anadolu iklimi egemendir. İl alanı kuzeyden Kelkit Vadisi, Doğudan Köse Dağlarının uzantıları Kuruçay Vadisi ile Yama Dağı, güneyden Kulmaç Dağları, Tahtalı Dağları'nın uzantıları ve Hezanlı Dağı, Batıdan Karababa, Akdağı ve İncebel Dağları gibi doğal sınırlarla çevrilidir.

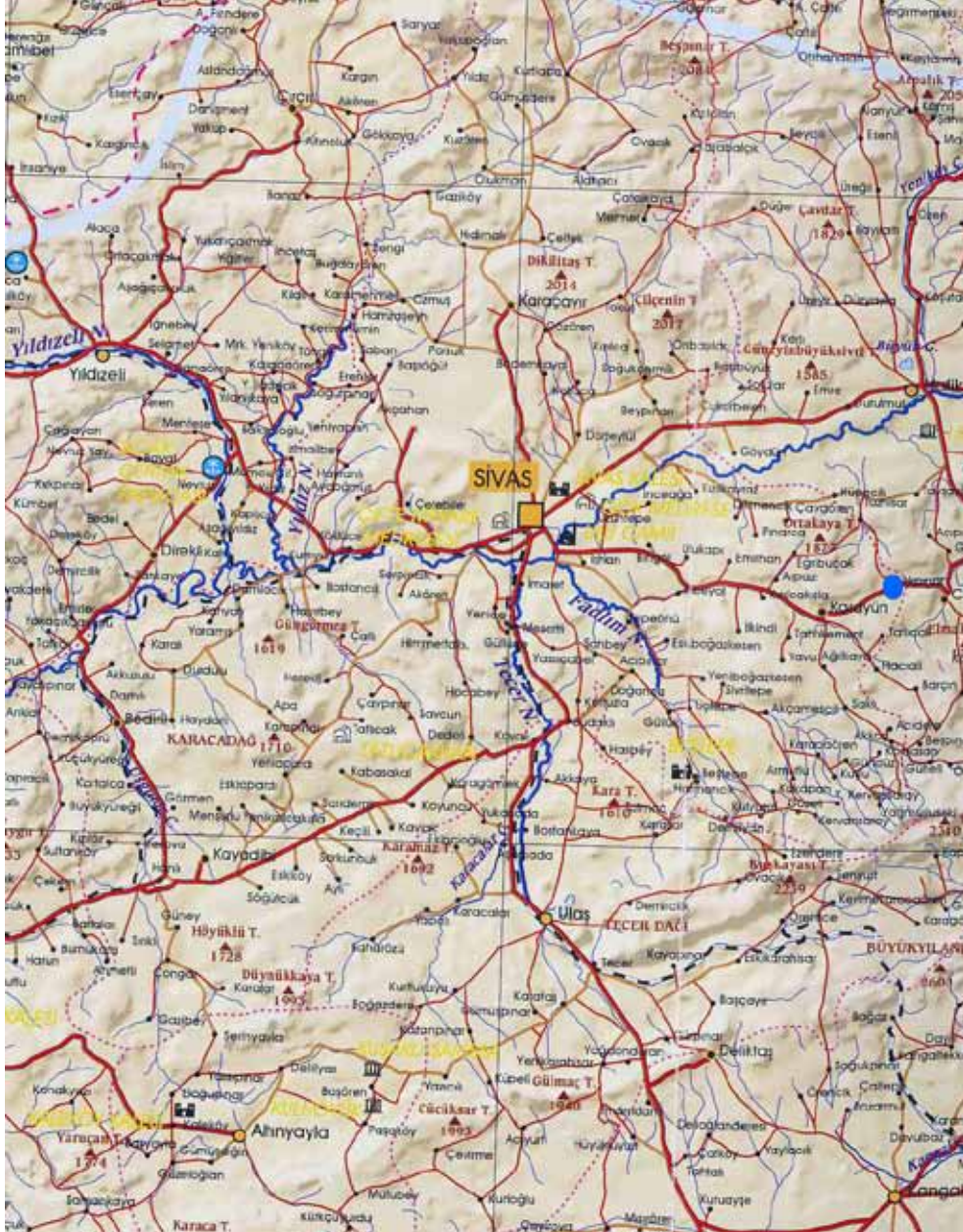
Genel olarak dağlık ve yüksek bir plato üzerinde kurulan Sivas İlinin ortalama yüksekliği 1000 metrenin üzerindedir. Dağlar, bu dağlar arasında vadiler, çukurlardan oluşan ovalar ve dağların aşınması ile oluşan yüksek platolar, başlıca yüzey şekillerini oluştururlar. Ülkenin doğal yapısı itibarıyla bölge doğuya doğru gidildikçe yükselir. İlin batısında yer alan Gemerek, Şarkışla ve Yıldızeli ile orta kesimlerindeki Merkez ve Kangal ilçeleri aşınma ile düşmüş dağlar ve geniş platolarla kaplıdır.

İlin doğusu, güneydoğusu ve kuzeyinde yer alan Hafik, Zara, İmranlı, Koyulhisar, Suşehri, Gürün ve Divriği'de sarpça dik sıradağlarla derin sarp ve uzun vadiler yer almaktadır. Kızılırmak kıyı düzlükleriyle, Polanga düzlüğü dışında bölgede önemli bir düzlük bulunmaz.

Kuzey Anadolu sistemine bağlı dağlar, Kelkit Vadisiyle, Kızılırmak Vadisi arasını doldurarak batı-doğu doğrultusunda uzanır. Tüm Güney Anadolu'yu batıdan doğuya geçen Toroslarla bağlı dağlar ise, Şarkışla'dan başlayıp ilin ortalarına doğru sokulur. Kuzey Anadolu sıradağlarının güneye açılan en önemli kollarından birini Köse Dağları oluşturur. Bu dağ silsilesi yükseklik uzunluk ve kapladığı alan açısından, Sivas ilinin en önemli dağlarından olup, bu sıra Yıldızeli'ndeki Yıldız Dağıyla (2537 m.) başlar. Doğuya doğru Asmalı Dağı (2406 m.) Kızılırmak Yayı ve Yeşilirmak Yayı dağları da denir. Bu dağların büyük bir bölümü Karadeniz bölgesinde kalmaktadır.

Sivas, akarsu kaynakları bakımından oldukça zengindir. Ancak, bu akarsu kaynaklarından vadilerin, dar ve derin olması nedeniyle yeteri kadar yararlanılamaz. Kızıldağ tepesinin güney yamaçlarından birkaç kol halinde İmranlı yakınlarına kadar ayrı kollar şeklinde akan dere ve çaylar İmranlı önlerinde birleşerek Kızılırmak adını alır. Gümüşhane topraklarından doğan Kelkit Çayı, Suşehri sınırlarıyla Sivas topraklarına girdikten sonra dar ve derin bir vadiden akarak Koyulhisar-Reşadiye

sınırlarında il topraklarından ayrılır. Kızıldağ'dan çıkan Akşar ve Gemin dereleri Kelkit Çayı'nın önemli kollarındandır.

Resim 1 : Sivas ve yakın çevresi.

Hafik Gölü, Sivas'a 39 km. uzaklıktadır. Göl, Hafik ilçe merkezinin kuzeybatısında yer alır. Hafik ilçesine iki kilometre uzaklıkta bulunan gölün yüzeyi 1 km²'yi geçmektedir. Göl, dipten kaynaklanan sularla beslenmektedir. Ortalama derinliği 6 metreye yaklaşmaktadır. Gölün fazla suları Kızılırmak'a akmaktadır. Lota Gölleri, Hafik'in 3 km. doğusundadır. Sivas-Erzurum yolunun kuzeyinde bulunan bu göller üç ayrı gölden meydana gelmiştir. İlkbahar sularının bol olduğu zamanlarda bu göller birleşir. Göller oldukça derindir. Dipten kaynayan sularla beslenir.

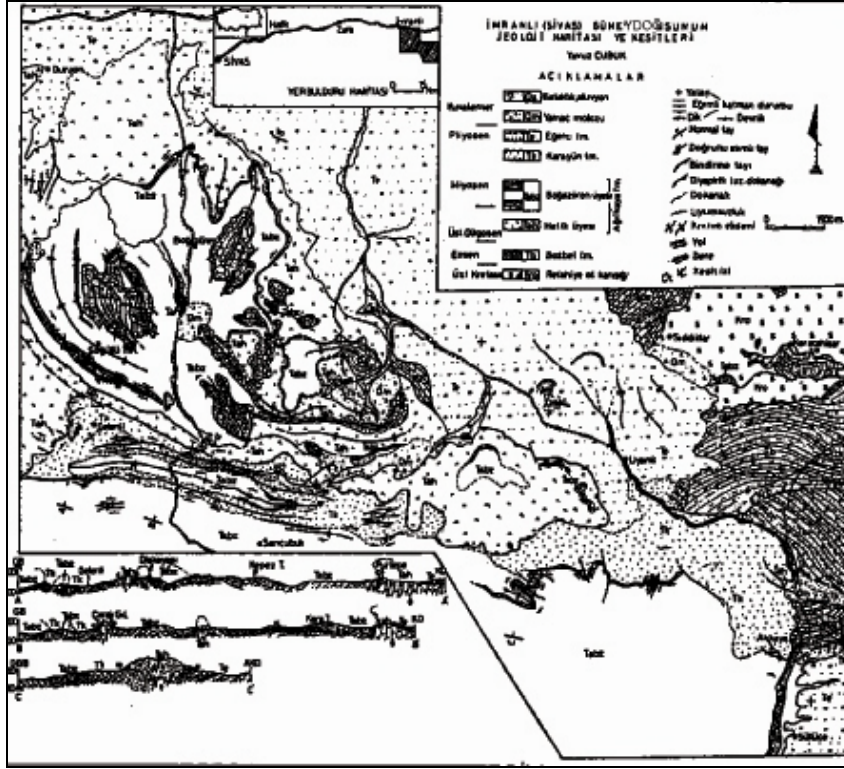
A. Ziyaretsuyu ve Yakın Çevresi Jeolojik Yapısı

İmranlı (Sivas) güney-güneydoğusu ile Hafik (Sivas) güney-güneybatısında yüzeyleyen otokton birimlerin temelinde Geç Kretase-Erken Eosen yerleşim yaşlı Refahiye ofiyolitli karışığı yer almaktadır. Bu temel üzerine uyumsuzlukla Orta Eosen yaşlı, yer yer volkanit içerikli denizel çökellerden oluşan Bozbel formasyonu, üzerine açısal uyumsuzlukla sığ deniz (olasılıkla lagün) çökellerinden oluşan Oligosen yaşlı Selimiye formasyonu gelmektedir. Şatiyen-Burdigaliyen yaşlı, kırmızı renkli alüvyal yelpazesabkha, sınırlı dolaşım çökellerinden oluşan Ağilkaya formasyonu ise, transgresif olarak Selimiye formasyonunu örter. Ağilkaya formasyonu dereceli olarak kırmızı renkli akarsu-playa çökellerinden oluşan Alt Miyosen yaşlı Karayün formasyonuna geçmektedir. Karayün ve Ağilkaya formasyonları, sığ denizel kumtaşı, kireçtaşı ara düzeyli yeşil renkli çamur taşlarından oluşan Alt-Orta Miyosen yaşlı Sarıhacı formasyonu tarafından uyumsuzlukla transgresif olarak örtülür. Tüm bu birimler Üst Miyosen-Pliyosen yaşlı, akarsu çökellerinden oluşan Eğerci formasyonu tarafından açısal uyumsuzlukla üstlenmektedir. Erken Eosende şekillenmeye başlayan Sivas Tersiyer havzası, Geç Eosende K-G sıkışma rejimi etkisi altında kalmıştır. Şatiyen-Akitaniyen yaşlı jipsler, havzadaki genç tektonik yapıların şekillenmesine yol açacak şekilde Erken Miyosende ilk tuz yükselim periyodunu gerçekleştirmiş ve bu tuz tektoniği havzada etkisini Geç Pliyosene kadar yoğun bir şekilde sürdürmüştür. Bu dönemde havzada çok sayıda tuz yükselimi ve bunlara bağlı olarak oluşan kıvrım ve bindirmeler gelişmiştir.¹

Sivas havzası Erken Tersiyerde şekillenmeye başlayan bir havza olup, güneyde ve kuzeyde yer alan temel kayalar birbirinden farklı litolojik ve yapısal özelliklere sahiptir (**Resim 4**). Şatiyen öncesinde (Geç Oligosende) olduğu saptanmıştır. Şatiyen-Burdigaliyen çökelleri Karayün yöresinde Oligosen yaşlı Selimiye formasyonu üzerine açısal uyumsuzlukla gelirken (**Resim 3, 5**), İmranlı güneybatısında Eosen yaşlı Bozbel formasyonu üzerine uyumsuz olarak gelmektedir (**Resim 2, 6**). Alttaki, birbiriyle yanal düşey geçişli sabhka-sığ deniz ürünü kumtaşı, jips, kireçtaşı-çamur taşından oluşan Şatiyen-Burdigaliyen yaşlı Ağilkaya formasyonu üste doğru akarsu-playa ürünü çamurtaşı, kalın katmanlı kumtaşı ve şeyl-jips-kumtaşı-kireçtaşı aralanmasından oluşan Alt Miyosen yaşlı Karayün formasyonuna geçer. Üçer üyeye ayrılarak incelenmiş olan bu iki formasyon Alt-Orta Miyosen yaşlı, kumtaşı-kireçtaşı ara düzeyli çamurtaşlarından oluşan sığ denizel Sarıhacı formasyonu tarafından açılı uyumsuzlukla üstlenir. İmranlı yöresinde Alt Miyosen ve daha yaşlı birimler Üst Miyosen-Pliyosen

¹ Çubuk and İnan: 1998: 45-60.

yaşlı akarsu çökellerinden oluşan Eğerci formasyonu tarafından açılı uyumsuzlukla örtülmektedir (**Resim 2, 6**). Geniş yayılım sunan ve birçok yerde yükselimler yapmış olan beyaz renkli, yer yer masif ve kalın jipslerin stratigrafik yeri, Ağilkaya formasyonunun orta-üst düzeyleridir.²

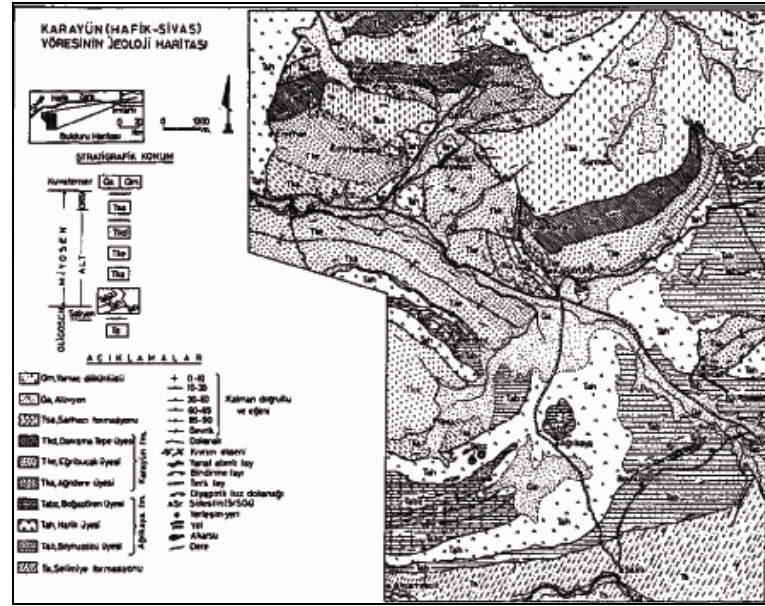

Resim 2 : İmranlı (Sivas) güneydoğusunun jeoloji haritası ve kesitleri.

Ağilkaya formasyonu- Hafik güneyi ve İmranlı güneydoğusunda gözlenen, kırmızı renkli, gevşek dokulu, kötü iç örgütlü çakıltası-kumtaşı ardalı ve beyaz renkli kalın jipsler ile beyaz-krem renkli fosilli resifal kireçtaşları-yeşil renkli çamur taşları, Ağilkaya formasyonu olarak adlandırılmıştır. Birbiriyle yanal ve düşey geçişler sunan üyelerden oluşan; genel olarak alttan üste doğru, Boynuzözü üyesi, Hafik üyesi, Boğazören üyesi şeklinde gözlenen formasyonun tipik özellikleri Saklı Ağilkaya yöresinde gözlenmektedir (**Resim 3**). Birim, Oligosen yaşlı Selimiye formasyonu üzerine açılı uyumsuz olarak taban çakıltısıyla başlar. Alüvyal yelpaze çökellerinden oluşan, yer yer jips ve kireçtaşı mercek ve ara düzeyleri içeren formasyon, üste (kuzeye) doğru dereceli olarak jipslere ve daha üstte sınırlanmış platform-açık platform karbonatları ile açık şelf çamurtaşlarına geçiş gösterir. Ağilkaya formasyonu içerisinde ara düzeyler ve mercekler şeklinde evaporitik sölestin (SrSO_4) oluşumları yer almakta, havzadaki sölestin yataklarının büyük bölümü stratigrafik kontrollü olarak bu

² Çubuk and İnan 1998: 45-60.

formasyon içerisinde izlenmektedir. Formasyonun kalınlığı 1000-2000 m. arasında değişmektedir.³

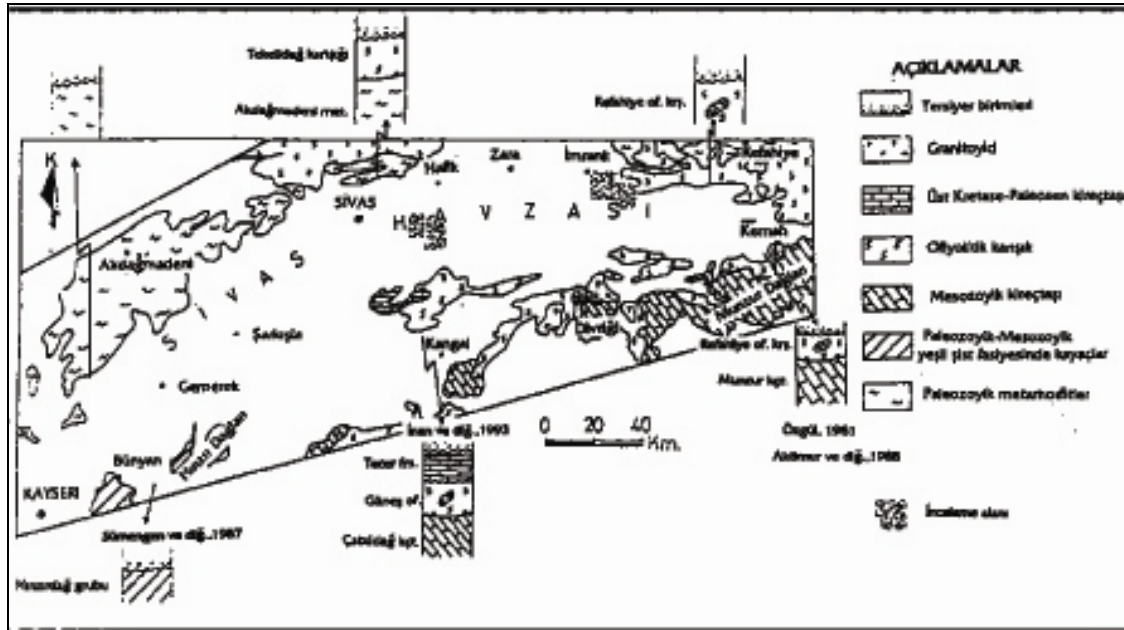
Resim 3 : Karayün (Hafik-Sivas) yöresinin jeoloji haritası.

Formasyonun alt düzeylerindeki kireçtaşı ara düzeylerinden bazı örneklerde, *Archa/ascf. kırkukensis* Henson, *Peneroplis* sp., *Spiroclypeus* sp., *Nephropeidina* sp., *Amphistegina* sp., *Miogyropsinoides* sp., *Miliolidae*, *Peneroplidae*, Alg fosilleri saptanmıştır. Bu fosiller Şatıyen-Akitaniyen yaşını belirtmektedir.⁴ Formasyonun orta-üst düzeylerindeki çamurtaşlarından derlenen örneklerde ise, *Cyclicargolithus floridonus*, *Cyclicargolithus abisectus*, *Discoaster druggi*, *Helicosphaera granulata*, *Discoaster deflandrei*, *Coccolithus miopelagicus* nannoplanktonları saptanmış ve Alt Miyosen yaşı belirlenmiştir.⁵

³ Çubuk and İnan 1998: 45-60.

⁴ Çubuk and İnan 1998: 45-60.

⁵ Çubuk and İnan 1998: 45-60.

Resim 4 : Sivas Tersiyer havzasının temel kayaçlarını gösterir jeolojik harita.

JEOLÖJİK YAS	Formasyon	Kalınlık (m)	Yükümlüğü	KAYA TÜRÜ	AÇIKLAMALAR	Ortam / Fasiyes
Kuvaterner					Alüvyon	
ORTA MİYOSEN	Sarıhacı (Tsa)	1500-2250	Tkd		Yeşil renkli çamurtaşı.	Sığ deniz
					Yeşil renkli, kalın katmanlı kumtaşı.	Açık şelf
	Karayün (Tk)	1950-2150	Tke		Bitümlü şeyl-laminar jips-kmt-kçt ard.	Playa
					Kırmızı renkli, teknesel çapraz katmanlı kmt, çamurtaşı	
ALT MİYOSEN	Sarıyay-Burdigaliyen	1000-2000	Tka		Kırmızı renkli çamurtaşı-silttaşı-kmt.	Menderesli akarsu
					Beyaz renkli, fosilli kçt, yeşil renkli çamurtaşı	Sınırlanmış platform
	Açıkaya (Ta)	1000-3500	Tab		Yer yer masit görümlü jips	Açık platform
					İç örgütlenmesi zayıf, kırmızı renkli, çakıllı kmt.	Sabık platform
OLİGOSEN	Selimiye (Ts)	1000-3500			Bordo renkli kumtaşı-silttaşı ardalanması.	Alüvyal yelpaze
						Sığ deniz

Resim 5 : Karayün (Hafik-Sivas) yöresinin genelleştirilmiş stratigrafik kesiti.

Karayün formasyonu - Ağlıkaya formasyonu üzerine dereceli geçişli olarak gelen formasyon alttan üste doğru, kırmızı renkli çamurtaşları, kalın katmanlı kırmızı kumtaşları ve ince katmanlı, laminalı jips-bitümlü şeyl kumtaşı-siyah renkli dolomitik kireçtaşı aralanmasından oluşmaktadır. Yapılan paleontolojik çalışmalarda fosil içeriğine rastlanmamıştır. Ancak birimin, alttaki Şatiyen-Burdigaliyen yaşlı Ağlıkaya formasyonu üzerine geçişli olarak gelmesi ve Alt-Orta Miyosen yaşlı Sarıhacı formasyonu tarafından açılı uyumsuzlukla üstlenmesi göz önüne alınınca stratigrafik olarak Alt Miyosen yaşlı olabileceği ortaya çıkmaktadır. Formasyonun kalınlığı 1350-2150 m. arasında değişmektedir.⁶

Eğerci formasyonu- İmranlı'nın güneydoğusunda (**Resim 7**) alttaki tüm birimleri örter şekilde çökelen birim, pembe-gri renkli, uzanımları 5 metreye ulaşan kanallar içeren, katman kalınlığı 30 cm. ile 1 m. arasında değişen, gevşek dokulu, dayanımsız çakıltaşı-kumtaşı aralanması ile pembe renkli ince çamurtaşı sutaşı ara düzeylerinden oluşmaktadır. Yukarı doğru incelen tane boyu gösteren çakıltaşı ve kumtaşlarından bol miktarda düzlemsel ve teknesel çapraz katmanlanma gözlenmektedir. Formasyonun 300 m. civarında kalınlık sunduğu görülmüştür.

Sivas Tersiyer havzası tektonik olarak Türkiye'nin en ilginç havzalarından birisi olup, Türkiye'nin Paleotektonik ve Neotektonik dönemine ışık tutabilecek veriler içermektedir. Havzanın batı ve kuzeybatısında Kırşehir bloğuna ait Akdağmadeni metamorfite temeli oluştururken, kuzeyde Tekelidağ karışığı, doğu ve güneydoğuda Refahiye ofiyolitli karışığı ve Munzur kireçtaşı, güneyde Divriği ofiyolitli karışığı ile Tecer formasyonu ve güneybatıda Hınzırdağ metamorfite temelde yer almaktadır (**Resim 4**). Hınzırdağ metamorfite temelinin ve Munzur kireçtaşlarının Doğu Toros platformuna dahil edildiği bilinmektedir.⁷

⁶ Çubuk and İnan 1998: 45-60.

⁷ Çubuk and İnan 1998: 45-60.

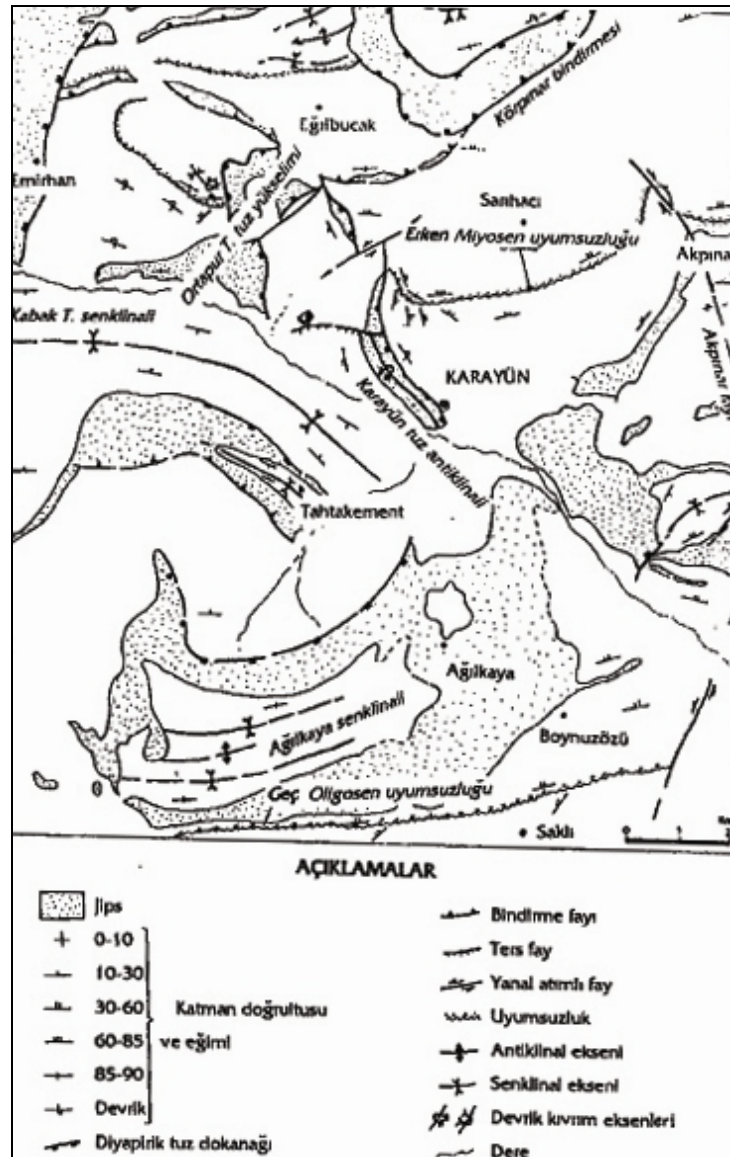

Resim 6 : İmranlı güneydoğusunun genelleştirilmiş stratigrafik kesiti.

Sivas Tersiyer havzası, yapısal özellikleri açısından Türkiye'nin en ilginç yerlerinden birisidir. Havzada jipsler çok geniş yayılım sunmakta ve buna bağlı olarak tuz tektoniğinin çok etkili olduğu görülmektedir, imranlı güneydoğusundaki yapısal unsurlar dikkatle incelendiğinde (**Resim 6**) burada Şatiyen-Alt Miyosen çökellerinin aşırı kıvrımlı oldukları ilk göze çarpan özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kıvrımların saptanmasında Şatiyen-Alt Miyosen yaşlı Ağıkaya formasyonunun Boğazören üyesi içerisindeki kireçtaşları kılavuz seviye olarak kullanılmıştır. Şatiyen-Alt Miyosen yaşlı birimlere ait katmanların doğrultu ve eğimlerine göre hazırlanan eş alan diyagramlarına bakıldığında (**Resim 6**) Boğazören kuzeyinde Hafik üyesi jipsleriyle dokanak halindeki Boğazören üyesinin KD-GB doğrultulu ve GD'ye doğru yüksek eğimli olduğu, Sarıçubuk kuzeyinde ise Çorak geçidi tuz duvarına paralel olarak uzanan D-B doğrultulu kıvrımlarda katmanların dik ve dike yakın eğimlerde, yer yer devrik olduğu görülmektedir.

Hafik kuzeyinde, Özen, Düzyayla ve Bahçecik yöresinde Üst Kretase yaşlı kireçtaşı blokları içeren Tekelidağ karışığının, Alt Eosen yaşlı alüvyal yelpaze çökelleri üzerine kuzeyden güneye doğru bindirdikleri gözlenmiştir. Anatolid/Torid

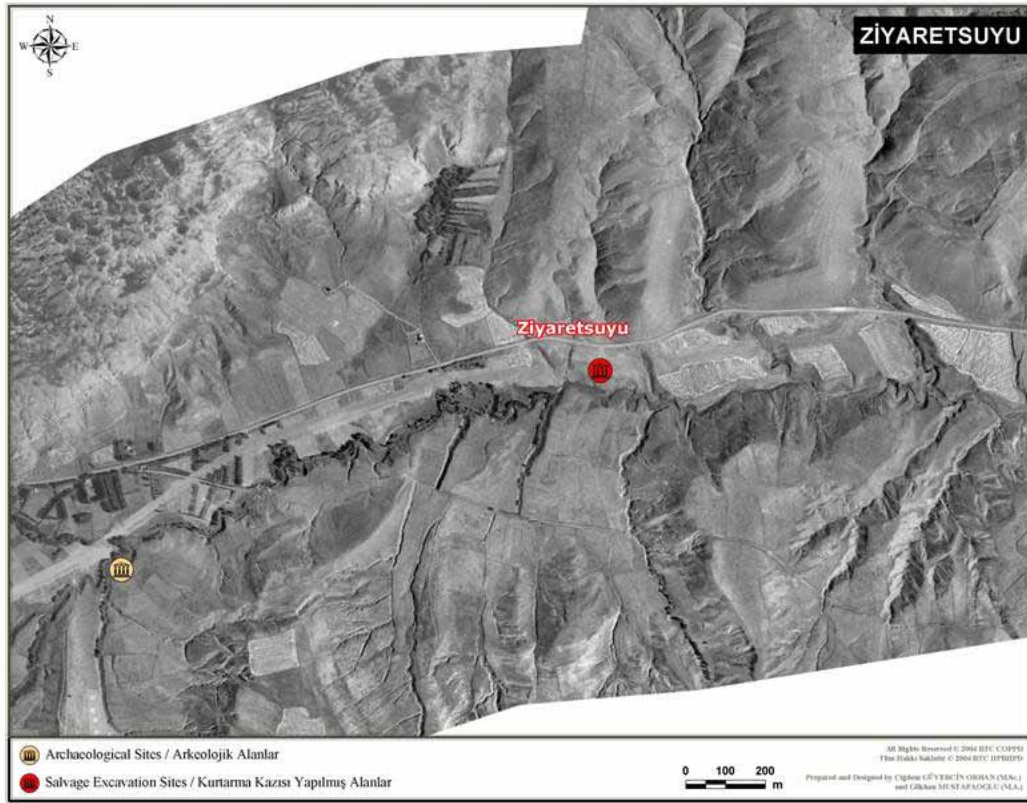
platformunun Pontidler'in altına dalmasıyla; Neotetis'in kuzey kolunun Geç Kretasede kapanmaya başlamasıyla güneye doğru ilerlemeye başladıkları ofiyolitlerin havzanın kuzeyine yerleşimleri Geç Paleosen (?) -Erken Eosen aralığında gerçekleşmiştir. Kuzeydeki bu dalma-batma ve çarpışma olayına bağlı olarak güneye doğru olistostrom/filiş çökelim ortamları gelişmiştir. Güneye doğru ofiyolit hareketlenmesi Orta Eosen sonrasında da devam ederek, Bahçecik'te filiş karakterli Bozbel formasyonu üzerinde gözlenen ofiyolit bindirmeleri gelişmiştir. Hafik kuzeyindeki tektonik ilişkilerin benzerleri imranlı güneydoğusunda inceleme alanı içerisinde de gözlenmiş olup, Karacahisar ve Ardıçalan yöresinde Refahiye ofiyolitli karışığı Orta Eosen yaşlı Bozbel formasyonu üzerine kuzeyden güneye doğru itilmiştir.⁸

Resim 7: Ağilkaya, Karayün, Sarıhacı, Eğerci formasyonları

⁸ Çubuk and İnan 1998: 45-60.

B. Tarihsel Çerçeve

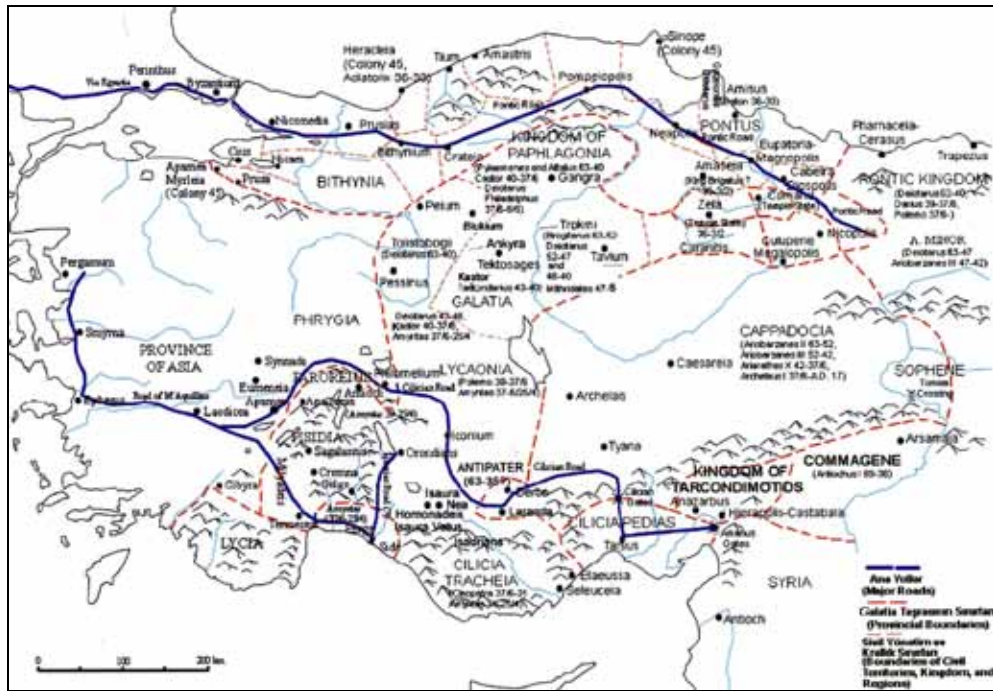
Resim 8: Ziyaretsuyu ve yakın çevresi hava fotoğrafı.

Ziyaretsuyu antik yerleşiminin ve yakın çevresinin antik çağlarda nasıl adlandırıldığına dair herhangi bir veri elimizde yoktur. Antik kaynaklardan İtinerar'da Galat-Trokmi kavminin başkenti olarak kabul edilen Tavium'dan (Yozgat-Büyük Nefesköy) Sebasteia'ya (Sivas) giden iki Roma yolunun varlığı bilinmektedir.⁹ Bu yollardan biri 161 mil uzunluğundadır. Bu yol üzerinde Corniaspa, Parbosena, Sibora, Agriane ve Simos yerleşimleri bulunmaktadır. Diğer yol ise 166 mil uzunluğundadır ve bu yol üzerinde Mogaro, Dorano, Sebastopoli, Verisa, ve Fiarasi kentleri yer almaktadır. Adı geçen bu kentlerden Sebastopolis (Tokat-Sulusaray) dışında diğerlerinin yerleri henüz tespit edilememiştir. Sivas merkezin hemen doğusunda yer alan Akpınar köyü Ziyaretsuyu Mevkii, muhtemelen bu Roma yolunun devamında yer alıyordu ve bu yolu daha doğuya bağlıyordu. Ziyaretsuyu'nun daha doğusunda yer alan Zara-Tekkeköy'de Durbin tarafından bildirilen Helenistik Dönem yerleşimi belki de bu yolun diğer ucu idi.¹⁰ Ziyaretsuyu yerleşkesi, en azından batıda önemli yol ağlarına, önce Tavium'a oradan daha da batıda Ancyra'ya (Ankara) kadar giden önemli bir Roma

⁹ Bittel 1942: 8.

¹⁰ Durbin 1971: 117.

yoluna yakın bir konumda idi (**Resim 9**).¹¹ Sivas ve çevresinde önemli arkeolojik araştırmalar yapan Durbin'ne göre Sivas'tan geçen bir yollardan biri Kayseri'ye, biri Yozgat ve Çorum'a, biri doğuya Erzincan'a ve bir diğer yol da güneye Malatya'ya bağlantı sağlıyordu.¹² Sivas'tan Erincan'a devam eden modern asfalt yol, bugün de Ziyaretsuyu'nun yer aldığı kuzeyde ve güneyde yüksek tepelerle sınırlanmış tarıma elverişli bu düzlüklerden geçmektedir. Bu yolun her iki yanında bugün de köyler yer almaktadır. Yukarı Kızılırmak Havzası'nın sahip olduğu su kaynakları, maden yatakları (kurşun, gümüş, çinko, bakır, demir), mineral kayaç yatakları (mermer, kalker, bazalt), tuzlalar, sıcak su kaynakları, tarıma elverişli toprakları sayesinde bugün olduğu gibi antik çağda da erken dönemlerden itibaren yoğun olarak iskan edildiği görülmektedir. Yukarı Kızılırmak Havzası ve çevresindeki platolarda Ökse tarafından yapılan yüzey araştırmalarında¹³ 154 eski yerleşim yeri incelenmiştir. Akpınar köyü Ziyaretsuyu Mevkii'ne en yakın bilinen yerleşimler, daha erken dönemlerde iskan edilmiş olan Hafik'teki Pılır höyüğü ve 5 km uzaklıktaki Karayün höyüğüdür. G.Ü. ARÇED ekibi tarafından Ziyaretsuyu kazı alanının güney batısında yapılan yüzey araştırmasında burada da küçük bir höyüğün olabileceği saptanmıştır.

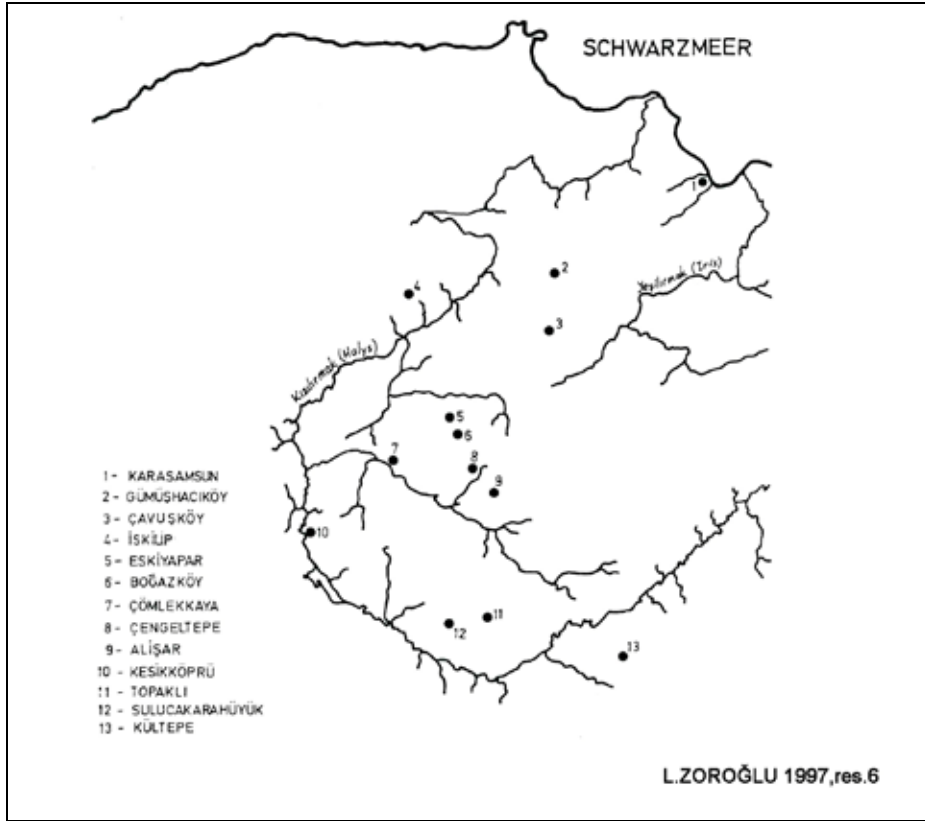
Resim 9: M.Ö. 1. yy.da Anadolu taşrası ve Roma krallıklarının sınırları.

¹¹ Bittel 1942: 6 vd. Antik kaynaklardan Itinerarium Antonini ve Tabula Peutingeriana'da Ancyra-Tavium arasındaki yollardan bahsedilmektedir.

¹² Durbin 1971: 101.

¹³ Tuba Ökse'nin Yukarı Kızılırmak Havzası'nda yapmış olduğu yüzey araştırmaları bölgede M.Ö. 3. binden itibaren höyük, kale, surlu yerleşim gibi çeşitli şekillerde irili ufaklı birçok yerleşimin olduğunu ortaya koymuştur. Ökse 1994: 243 vd.; Ökse 1995: 317 vd.; Ökse 1996: 205 vd.; Ökse 1997: 375 vd.; Ökse 1998b: 299 vd.; Ökse 1999: 85 vd.

Sivas'taki Klasik Dönem yerleşmeleri hakkında çok fazla araştırma yoktur. G. E. S. Durbin Sivas Merkez-Topraktepe'de, Zara-Tekkeköy'de ve Koyulhisar-Kalecik Mevkii'nde Klasik Dönemlere ait yerleşimler olabileceğinden bahsetmektedir.¹⁴ Bunların dışında T. Ökse, Sivas'ta araştırdığı bir çok yerde Helenistik-Roma Dönemlerine ait seramik saptamıştır. Bu durum Sivas'ta bu dönemlerde Ziyaretsuyu'nun yanı sıra pek çok başka yerleşimin de olabileceğini göstermektedir.

Resim 10 : Kızılırmak ve Yeşilırmak vadisi Helenistik dönem yerleşimleri.

Buluntular yapılar için terminus ante quem veya post quem oluşturmamakla birlikte alanın iskan tarihi konusunda bilgiler vermektedirler. Çalışmalarımızda iki adet sikke ele geçmiştir. (**Resim 65: 1-2**).

Sikkeler çok iyi korunmamışlardır. Bunlardan birisinin üzerinde bir yüzde kanatlı Nike diğer yüzde aegis tasviri olduğunu düşünmekteyiz. Bu sikke 21 mm çapındadır (**Resim 65: 1**). Bu tip ve boyutta sikke VI. Mithridates Döneminde Pontos ve Paphlagonia kentlerinde basılmıştır. Bu sikke Imhoof – Blumer'in gruplamasına göre IV. gruba girmekte ve bize M.Ö. 105-90 tarihlerini vermektedir. İkinci sikke (**Resim 65: 2**) oldukça tahrip olduğundan tasvirlerin kimlere ait olduğunu söylemek mümkün

¹⁴ Durbin 1971: 115, 117 vd.

değildir. Tasvirler sadece ana hatlarıyla tanımlanabilmektedirler. Sikkenin bir yüzünde miğferli sağa dönük bir baş ve diğer yüzde ayakta bir figür tasviri olduğunu düşünüyoruz. Bu sikke 28 mm çapındadır. Bu tasvirlerle sahip olabilecek bu boyuttaki Pontos sikkeleri incelendiğinde iki grup sikke görülmektedir. Birinci grupta bir yüzde Athena Parthenos diğer yüzde Perseus yer almaktadır. Bu tip sikke Sinope Komana ve Amisos'da basılmıştır. İkinci grupta ise bir yüzde büst diğer yüzde ayakta Herakles tasvir edilmiştir. İkinci sikke 1. gruba dahil ise birinci sikke ile aynı gruba girmekte ve bize yine M.Ö. 105-90 tarihlerini vermektedir. Ancak ikinci sikke ikinci gruba dahil ise, Imhoof-Blumer'in gruplamasına göre VI. gruba girmekte ve bize M.Ö. 80-70 tarihlerini vermektedir.¹⁵

Resim 11 : Küçük Asya ve Trakya'da sikke basan kentler.

Üst seviyelerden itibaren duvarların başladığı seviyeye kadar çok sayıda büyük ve küçük formlara ait değişik renklerde hamurlu kaba ve ince seramik ele geçmiştir (**Resim: 99-105**). Bunların büyük çoğunluğu çok katkılı kalın cidarlı kırmızı ve kahverengi tonlarda hamura sahip büyük boy monokrom açık ve kapalı formlarda kaplardır. Bunların dışındaki seramik gruplarının oranı oldukça düşüktür. Monokrom seramikler içinde ele geçen bir diğer seramik grubu ise gri seramiktir. Az sayıdaki gri seramik çoğunlukla kabadırlar (**Resim 103**). Gri ince seramiğe az sayıda rastlanmıştır. Bu seramiklerde yatay ya da dikey kulpların gövdeye bağlandığı noktada tek ya da iki parmak ile yapılmış parmak baskıları dikkat çekicidir (**Resim 102**). Parmak baskılı, aynı

¹⁵ Sivas'ta daha önce bulunmuş VI. Mithridates Dönemi sikkeleri için bkz. Tekin 1999.

zamanda boyama tekniği farklı olmakla birlikte, Ziyaretsuyu seramiğinde karşımıza çıkan sarmaşık bezemeli bir omuzdan kulplu amphora Nevşehir-Hacı Bektaş Höyüğünde bulunmuştur.¹⁶ Bu parmak baskıları özellikle tarihlenmesi zor olan monokrom seramikler için önemli ipuçları verebilirler. Bu Parmak baskılarının dekoratif amaçlı mı yoksa mühür veya imza yerine mi kullanıldıklarını bugün kesin olarak söylememiz mümkün değildir. Ancak hangi amaçla yapılırsa yapılsın parmak izleri, H. Eskici'nin düşüncesine göre benzersiz ve değişmez oldukları için, objedeki iz üzerine sonradan herhangi bir müdahalede bulunulmadığı sürece, arkeolojik araştırmalara büyük katkıda bulunabilirler.¹⁷ Parmak baskılı kaplar üzerine yapılacak genel bir araştırma içindeki eserler ile Ziyaretsuyu'nda bulunan eserler arasındaki bir kıyaslama, eserlerin tarihlendirilmesi, üretim merkezlerinin saptanması, kentler arasındaki ticari ilişkilerin tespiti bakımından önemli sonuçlara ulaşmamızı sağlayabilir. Bu parmak baskılı kulpların yanı sıra değişik formlarda kulplar da ele geçmiştir.

Az sayıdaki bezemeli seramiklerde gri ya da koyu kahverengi ile boyanmış şeritler ve yürek şeklinde yapraklı sarmaşık dalları tercih edilmiştir (**Resim: 100**). Bir parça üzerindeki yaprak farklı olarak noktalarla yonca şeklinde yapılmıştır. Bir parça ise içi taranmış yaylar ile süslenmiştir. Bir parça üzerinde metoplar arasında nokta süsü vardır. Boyun ve omuz kısmı ele geçen tek kulplu bir testinin omuzu, pembemsi devetüyü astar üzerine gri renkli bir sarmaşık frizi ile bezenmiştir (**Resim: 104**). Bu tip bezemeler A. Akarca¹⁸ tarafından Helenistik yerli Pontus seramiği, F. Maier¹⁹ ve K. Bittel²⁰ tarafından Galat seramiği, L. Zoroğlu²¹ tarafından Kızılırmak havzası Helenistik yerli seramiği, Ş. Dönmez²² tarafından Kızılırmak kavsi Geç Demir Çağı Geç Evre boya bezekli çanak-çömleği olarak adlandırılmıştır. Maier²³ (**Resim 12**), Bittel²⁴ ve Zoroğlu'nun²⁵ (**Resim 10**) bu seramiğin yayılım alanını gösteren haritalarına göre, bu seramik Kızılırmak kavsi içinde daha çok batıda yer almaktadır. Bulduğumuz örnekler bu seramik tipinin yayılım alanının daha doğuya kaydığını göstermiştir. Bu tip bezemeli bir ryton parçası Çorum-İskilip-Çatak'da Mithridates Eupator (M.Ö. 127-63) Dönemine ait 136 bakır sikke ile birlikte bulunmuştur.²⁶ Sarmaşık süslemeli Kızılırmak kavsi Helenistik yerli seramiği dışında az sayıda doğu sigillata türü seramik parçaları ele

¹⁶ Balkan and Sümer 1969: 37: res. 2, 3.

¹⁷ Eskici 2005: 149 vd.

¹⁸ Akarca 1960: 142 vd.

¹⁹ Maier1963: 218 vd.

²⁰ Bittel 1974: 227 vd.

²¹ Zoroğlu 1979: 345 vd.; Zoroğlu 1981: 239 vd.; Zoroğlu 1983: 135 vd.; Zoroğlu 1986: 459 vd.; Zoroğlu 1987: 65 vd.; Zoroğlu 1997: 15 vd.

²² Dönmez 2001: 89 vd.

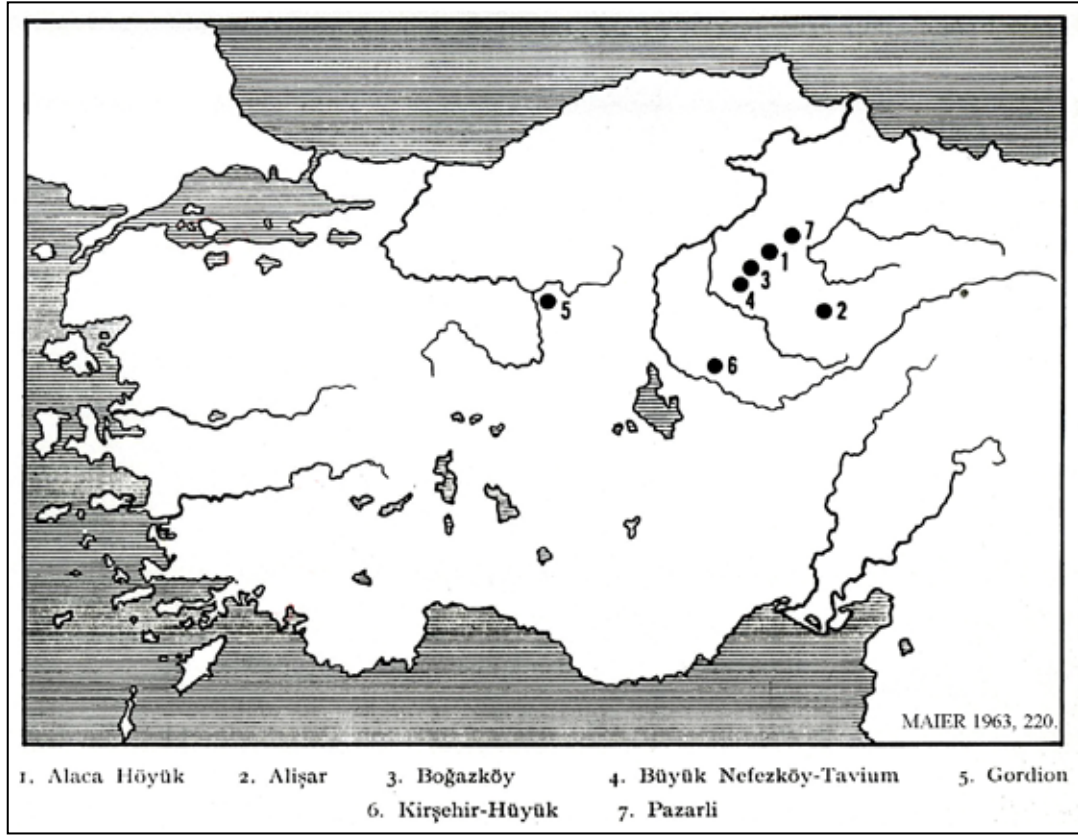
²³ Maier 1963: 220.

²⁴ Bittel 1974: res. 50.

²⁵ Zoroğlu 1997: res. 6.

²⁶ Zoroğlu 1997: 21.

geçmiştir (**Resim: 99**). Birkaçı ince şeritlerle boyanmıştır (**Resim 100**). Birinin içinde ise tondo kısmında kazıma çentikler ile bir halka oluşturulmuştur. Bir diğeri dikey yivlerle süslenmiştir. Boya bezemelilerin yanı sıra birkaç küçük seramik parçası ion kymationu, rozet, spiral ve yaprak kabartmaları ile süslüdür (**Resim 100**).

Resim 12 : Kızılırmak ve Yeşilırmak vadileri Helenistik dönem yerleşimleri.

Bunların dışında Ziyaretsuyu’nda, kazıma tekniğinde balık pulları ile süslenmiş sadece üç parça seramik ile birkaç parça parmak baskı ve kazıma ile süslenmiş Ortaçağa tarihlenebilen seramik de ele geçmiştir.

Ziyaretsuyu’nda, çok yoğun miktarda seramik ele geçmesine rağmen, Helenistik ve Roma Dönemlerinden tanıdığımız formlarda pişmiş toprak kandillere rastlanmamıştır. Bu durum küçük kase şeklindeki kapların, içine fitil konularak kandil olarak kullanılmış olabileceklerini akla getirmektedir.

Ziyaretsuyu’nda Helenistik döneme tarihlenebilecek bir diğer buluntu grubunu ise, biri göğüs altından kırılmış diğeri sağlam iki adet terracotta figürin oluşturmaktadır (**Resim: 69**). İki figürin bir birine benzer formlarda olup yan yana bulunmuşlardır. Her ikisinin de içi boştur (**Resim: 69-70**). Figürinlerin iyi fırınlanmasını sağlamak için

bırakılan açıklık, figürinlerin alt kısmındadır. 14.5 cm yüksekliğindeki sağlam figürin ayakta duran giyimli bir kadını tasvir etmektedir (**Resim 68: 2-3**). Her ikisinin de sol omuzu üzerinde bir çocuk taşıdığı düşünülmektedir. Manto hem kadının hem de çocuğun başını örtmektedir. Başlı örten manto ön tarafta sağ omuzdan aşağıya iner.

Sağlam figürinde sağ kol, mantonun altında dirsekten kırılarak yukarıya göğse doğru uzanmaktadır (**Resim 68: 3**). Sol kol ile sol omuz üzerindeki çocuk taşınmaktadır. Figürinin dizleri seviyesinde eğik olarak yerleştirilmiş ne olduğunu henüz saptayamadığımız silindir şeklinde kapaklı bir obje tasvir edilmiştir. Her iki eser de çok tahrip olduğundan elbise kıvrımları görülememektedir. Bu yüzden kesin bir tarih vermek mümkün olmamakla birlikte, bu tip çocuk taşıyan giyimli kadın terracottaları Helenistik Dönemde karşımıza çıkmaktadırlar.²⁷ Tanagra tipi olarak adlandırılan figürinlerde karşımıza çıkan başlı örten ve vücudu saran mantonun evli hanımların sokak kıyafeti olduğu savunulmaktadır.²⁸ Çocuk tasviri de böyle bir yoruma uygun düşmektedir. Buna göre 1 numaralı yapıda ele geçen bu figürinler dinsel amaçlı değildir.

Ziyaretsuyu'nda, pişmiş toprak buluntuların dışında az sayıda da olsa metal esere rastlanmıştır. Bunların içinde, 1 numaralı yapının doğusundaki taş döşeme üzerinde ele geçen oldukça korozyona uğramış 3 bronz iğne (**Resim 65: 3-5**) ve A-3 açması dolgu toprağında bulunan bir bronz spatula (**Resim 66: 4**) tarihleme konusunda bilgi vermemektedirler. Ancak A-3 açmasında toprak dolgu içinde ele geçen muhtemelen bir kaba ait bronz kulp dikkat çekicidir (**Resim 66: 3**). Kulp yukarıda ağız kenarına gelecek kısımda iki yana doğru uzun gagalı bir kuşun başı şeklinde açılmaktadır. Alt kısımda kulpun gövdeye birleştiği yerde bir büst tasvir edilmiştir. Kulp tek parça halinde dökülmüştür. Detaylar kazıma ile yapılmıştır. Kulpun tepesindeki çıkıntı sıvıyı dökerken başparmağına destek sağlıyor olmalıydı. Buna dayanarak tek kulplu bir testiye ait olduğunu söyleyebiliriz. Kulpu kabın gövdesine bağlamaya yarayan perçin deliklerine rastlanmamıştır. Bu nedenle kulp gövdeye kaynak yapılarak birleştirilmiş olmalıdır. Benzer örneklere Trakya'da Vize'de A tümülüsünde ele geçen bronz bir testide ve gümüş kantharoslarda, ayrıca Pompei'de bulunmuş bronz kulplarda rastlıyoruz. Vize tümülüsünün en geç M.S. 46 da yapılmış olduğu tahmin edilmekle birlikte²⁹ Pompei bronzu genel olarak Roma Dönemine tarihlenmektedir.

²⁷ Kriseleit 1994: 130, 132.

²⁸ Graepler 1997: 225.

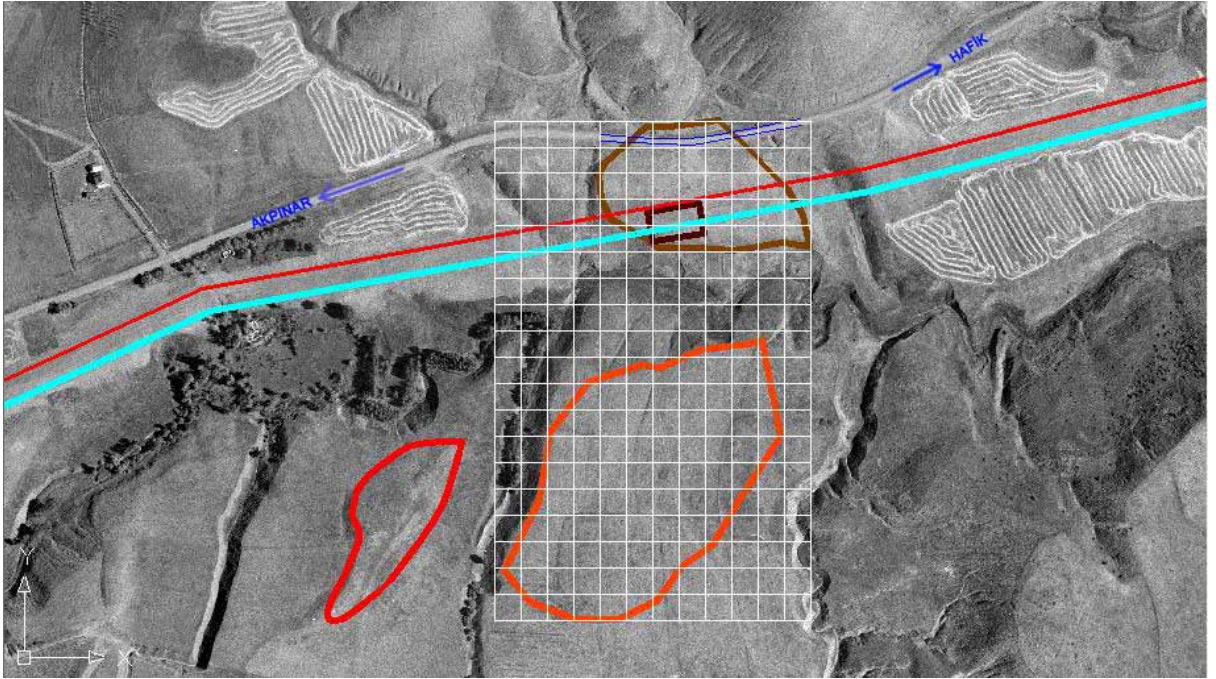
²⁹ Onurkan 1988: 71, şek. 34, 34-38: lev. 14-17.

BÖLÜM II

KAZI ÇALIŞMALARI

Sivas Akpınar Köyü Ziyaretsuyu Mevkii'nde Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı inşaat faaliyetleri yüzey toprağı sıyırma işlemleri sırasında, duvar oluşturabilecek taşlara rastlanması üzerine, inşaat faaliyetleri durdurulmuş ve ilgili resmi birimlere bildirilmiştir. Burada kazı yapılması gerektiğine karar verilmesi üzerine çalışmalara başlanmıştır.

Kazı alanı, Hafik İlçesi'ni Akpınar Köyü'ne bağlayan karayolunun, Akpınar Köyü'ne yaklaşık 1,5 km mesafede Ziyaretsuyu Mevkii'nde, asfalt yolun 40 m kadar güneyinde yer almaktadır (**Resim 13**). Ziyaretsuyu Mevkii'nin denizden yüksekliği 1432 metredir.

Resim 13: Kazı alanı hava fotoğrafları.

Kazı alanının kuzey ve güney sınırı petrol borularının yerleştirilmesi çalışmalarında kullanılacak olan ve bu yüzden tahribatın söz konusu olabileceği 28 m genişliğindeki koridorun sınırları ile tespit edilmiş idi. Doğu ve batıda ise boru hattı boyunca kazı alanının ne kadar genişlediğine, arkeolojik çalışmalarla elde edilen buluntu durumuna göre karar verilmiştir.

Kazı çalışmaları, 10 x 10 m boyutlarında 8 açma (A-B Açmaları), 2 x 7 m boyutlarında 3 açma (C Açmaları) ve 2 x 4.5 m boyutlarında bir sondajda gerçekleştirilmiştir.

Kazı öncesi yapılan yüzey araştırmalarından hareketle, yüzeyde yer yer izlenebilen mimari yapıların açığa çıkarılmasına yönelik A/1-2-3-4 açmalarında çalışmalara başlanmıştır.

A-1 açmasında gerçekleştirilen derinleşme çalışmalarında yüzeyden ve alt seviyelerden toplanan sürüklenmiş seramik buluntuların dışında herhangi bir mimari yapıya ulaşılamamıştır (**Resim 14**). Açma içerisinde 3.5 x 2 m ve 3 x 2.5 m boyutlarına boru aksı üzerinde açılan sondajlarda da 0.90 m derinliğe kadar inilmiştir. Her iki sondajda da az sayıda seramik parçaları dışında herhangi bir buluntu ele geçmemiştir.

Resim 14 : A-1 Açması.

A-2 açmasında çalışmalarda ilk değerlendirmelerimize göre 3 ana mekan ve bu mekanlarla bağlantılı 2 ayrı mekan açığa çıkarılmıştır (**Resim 15**). Dikdörtgen formulu yapıların duvar kalınlıkları ve yapıları birbirinden farklıdır. Yapılar doğu-batı yönünde sırt sırta gelecek biçimde düzenlenmiştir. En fazla 4-5 sıra taş temellerinin korunduğu yapıların dış duvarlarında daha büyük ve düzenli taşlar kullanılmışken, iç örgüler daha küçük düzensiz taşlarla gerçekleştirilmiştir. Bu üç ana mekanın batısında açmanın kuzey kesitinin önünde taban döşemesi açığa çıkarılmıştır.

A-2 Açması içerisinde farklı seviyelerden büyük ve küçük formlarda değişik renklerde hamurlara sahip kaba ve ince seramik parçaları ele geçmiştir. Seramikler içerisinde çok sayıda büyük pithos parçalarının ele geçmesi yayılım alanının daha geniş olabileceğini göstermektedir. A-2 açması içerisinde ele geçen en önemli buluntu, ilk tespitlerimiz sonucunda M.Ö.2.yüzyıla tarihlenebilecek olan bir Pontus sikkesidir (**Resim 65: 2**).

Resim 15 : A-2 açmasında açığa çıkarılan mimari yapılar.

A-3 açmasında yapılan derinleşme çalışmalarında yüzeyden 1.25 m derinliğe kadar inilmiştir. Açmada duvar genişlikleri yaklaşık 1 m olan 4 ana mekan tespit edilmiştir (**Resim 16**). A-3 açmasında da dış duvarlar nispeten daha düzgün kesilmiş taşlardan örülmüştür. Ara dolgu daha küçük taşlarla oluşturulmuştur. Dolgu malzemesi olarak kuru toprak kullanılmıştır. A-3 açmasındaki yapılardan batıda yer alan mekan A-2 açmasındaki yapıyla ilişkilidir. A-3 açmasında da yapılar doğu ve kuzey yönünde bitişik düzende devam etmektedir. Açma içerisinde kuzey ve doğuda yer alan mekanlar içerisinde taban taşları açığa çıkarılmıştır.

Açma içerisinde yüzey toprağının tesviyesiyle birlikte tüm mekanlarda dolgu toprak içinde çeşitli formlara ait kaba ve ince seramik parçaları ile az sayıda hayvan kemiği ele geçmiştir. Bunların çoğu bezemesiz, kaba depolama kaplarıdır. A-3 açması tüm kazı alanları içerisinde seramik yoğunluğunun en fazla tespit edildiği açmadır. Ele

geçen çok sayıda pithos, amphora parçaları tümlenebilir niteliktedir. Yine aynı açmadan ele geçen sikke (**Resim 65: 1**). üzerindeki yoğun korozyon nedeniyle tam olarak değerlendirilememiştir.

Resim 16: A-3 Açmasında Açığa Çıkarılan Mimari Yapılar.

A-4 açmasında yüzeyden 1.15 m derinliğe kadar inilmiştir. A-3 açmasında bulunan doğu mekanının güney doğu köşesi ve doğu duvarı bu açma içerisinde yer almaktadır. 1 metreye yakın kalınlıktaki duvar, açmanın kuzey sınırının hemen önünde kesintiye uğramaktadır (Resim 17). Bu duvarın kuzey bölümünün doğusunda taban taşları açığa çıkarılmıştır. Bu taşların üzerinde oldukça korozyona uğramış 3 adet bronz iğne ele geçmiştir. Bu mekanın güney doğusunda yaklaşık 2.40 m uzaklıkta kare planlı bir oda tespit edilmiştir. Bu mekanın yönü diğer mekana göre biraz daha doğuya kaymıştır. Mekanın başka mekanlarla ilişkisinin olmaması, plan ve kullanılan taş malzemenin daha küçük olması nedeniyle depo amaçlı ayrık bir yapı olduğu düşünülmektedir.

Resim 17: A-4 açması içerisinde açığa çıkarılan mimari yapılar.

Açmada üst seviyelerden itibaren çeşitli formlara ait kaba ve ince seramikler ele geçmiştir. Seramiklerin çoğu bezemesizdir. Bezemeli olarak ince şerit boyalı ince bir seramik parçası ele geçmiştir. Seramik dışında küçük buluntu olarak, kırmızı renkte ortası delik üçgen taş bir obje (muhtemelen kolye parçası) ile siyah taştan bir ağırşak ele geçmiştir. A-4 açması içerisinde açığa çıkarılan en önemli iki buluntu, temellerin alt seviyelerinde ele geçen 2 adet pişmiş toprak figürindir (**Resim 18-19, 68: 2, 3**). Biri tüm diğeri ise yarım olarak ele geçen kadın figürinlerinin her ikisinde de, kucakta taşınan çocuk tasviri yer almaktadır. Her ne kadar figürinler ilk bakışta çocuk İsa ve Meryem Ana tasvirlerini hatırlatsa da, yapıların temel seviyesinde ele geçmiş olmaları heykelciklerin temel adağı olabileceğini düşündürmektedir.

Resim 18 : A-4 açmasında ele geçen p.t. figürinlerin buluntu durumu.

Resim 19 : P.t. figürinler.

A-5 açmasında yapılan çalışmalarda herhangi bir mimari buluntuya rastlanmaması üzerine, boru aksı üzerinde doğu-batı doğrultusunda 4.60 x 2 m boyutlarında bir sondaj açılmıştır (**Resim 20**). 1.30 m derinliğe ulaşıldıktan sonra sondaj batı yönünde daraltılmıştır. 0.30 m derinliğe inildikten sonra herhangi bir mimariye ve arkeolojik buluntuya rastlanmaması üzerine çalışmalar sonlandırılmıştır.

Resim 20 : A-5 açması kazı sonrası görünüm.

B-1 açmasında yapılan çalışmalarda 3 ayrı mekan açığa çıkarılmıştır. Bunlardan batıda yer alan mekan dikdörtgen formlu olup yapının duvar kalınlıkları 0.80-1 m arasındadır. Duvarların mimari özellikleri diğer açmalarda açığa çıkarılan yapılarla benzerlikler göstermektedir. Doğuda yer alan yapının büyük kısmı B-2 açmasına doğru devam ederken güneyde yer alan duvar C-1 açmasına doğru devam etmektedir (**Resim 21**). Açma içerisinde üst seviyelerden itibaren kaba depolama kaplarına ait çok sayıda seramik parçası ele geçmiştir.

Resim 21 : B-1 açmasında açığa çıkarılan yapılar.

B-2 açmasında açığa çıkarılan mimari yapılar, B-1 açmasında açığa çıkarılan yapıların devamı niteliğindedir. Açmanın kuzey köşesinde ise yüzeye yakın bir taş döşeme açığa çıkarılmıştır. Muhtemelen bu döşeme A açmaları içerisinde açığa çıkarılan yapılarla B ve C açmaları içerisinde açığa çıkarılan diğer yapılar arasındaki dar bir koridora aittir (**Resim 22**).

B-2 açması içerisinde doğu yönünde açığa çıkarılan mekan içerisinde yaklaşık 0.80 x 1 m boyutlarında 4 oda tespit edilmiştir. Bu odalar içerisinden ele geçen büyük pithos parçaları, odaların depo amaçlı kullanıldığını düşündürmektedir. Açmanın güney

yönünde açığa çıkarılan taban döşemesi ve duvarlar C açmalarına doğru devam etmektedir.

Resim 22 : B-2 açmasında açığa çıkarılan yapılar.

B-3 açmasında yapılan çalışmalarda, B-2 ve A-3 açmalarında tespit edilen yapıların devamları açığa çıkarılmıştır. Açmanın kuzey köşesinde A-3 açmasındaki yapının güney duvarı açığa çıkarılmıştır. 0.90 m genişliğindeki duvar B-4 açmasına doğru devam etmektedir (**Resim 23**). Açmanın güney köşesinde ise B-2 açmasında açığa çıkarılan yapının doğu yönündeki devamı açığa çıkarılmıştır. B-2 açmasında başlayıp B-3 açmasında son bulan yapı, B-3 açması içerisinde güney yönünde devam ederek C-3 açması içerisine girmektedir. Açma içerisinde parçalar halinde ele geçen seramik parçaları dışında kayda değer herhangi bir arkeolojik buluntu ele geçmemiştir.

Resim 23 : B-3 açması kazı sonrası görünüm.

B-4 açmasında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan eğreti taşlardan oluşturulmuş bir duvar sırası açığa çıkarılmıştır (**Resim 24**). 0.30-0.40 m genişliğinde 0.25-0.40 m yüksekliğinde korunmuş olan duvarın çevre duvarı olabileceği düşünülmektedir. Açma içerisinde dağınık seramik parçaları dışında herhangi bir buluntuya ulaşılamamıştır.

28 m genişliğindeki boru hattı güzergahında, inşaat faaliyetleri esnasında toprak yığma alanı olarak kullanılan 8 m genişliğindeki koridor, kazı öncesi yüzey toprağının sıyrılarak bu alana yığılması sebebiyle 5-6 m genişliğine kadar daralmıştır. Bu sebeple kazı planlaması yapılırken bu açmalar, üzerlerindeki toprağın kaldırılamaması ve inşaat faaliyetlerinin direk etki alanı içerisinde olmaması sebebiyle 6 m ile sınırlandırılmak zorunda kalmıştır. B Açmalarında tespit edilen mimari yapıların kuzey ve güney yönünde devam ettiğinin anlaşılması üzerine güney yönünde C/1-2-3 açmalarında çalışmalara devam edilmiştir.

Resim 24 : B-4 açması kazı sonrası görünüm.

C-1 açmasında yapılan çalışmalarda yüzeyden 0.60 m derinliğe kadar inilmiştir. 6 x 10 m boyutlarındaki açmada B-1 açmasında açığa çıkarılan yapının güney ucu

ortaya çıkarılmıştır. Duvarın hemen önünde açığa çıkarılan tandır dışında herhangi bir arkeolojik buluntuya ulaşılamamıştır (**Resim 25**).

Resim 25: C-1 açması tandır ve duvar.

C-2 açmasında (**Resim 26, 27**) sürdürülen çalışmalarda açmanın doğu kesiminde, C-3 açmasında da bir kısmı açığa çıkarılan, B-2 açması içerisindeki yapının küçük bir duvarı tespit edilmiştir. Yüzeyden 0.40 m derinliğe kadar inilen açmada dağınık taşlar ve az sayıda seramik parçası dışında herhangi bir arkeolojik buluntuya ulaşılamamıştır.

Resim 26 : C-2 açması.

Resim 27 : C-2 açması içerisinde açığa çıkarılan büyük pithos.

C-3 açmasında (**Resim 28**) yüzeyden 0.47 m kadar derinliğe inilmiştir. Açma içerisinde sadece B-3 açmasında tespit edilen yapının güney duvarı açığa çıkarılmıştır. Bunun dışında herhangi bir arkeolojik buluntuya ulaşamamıştır.

Resim 28 : C3 Açmasında açığa çıkarılan duvar kalıntıları.

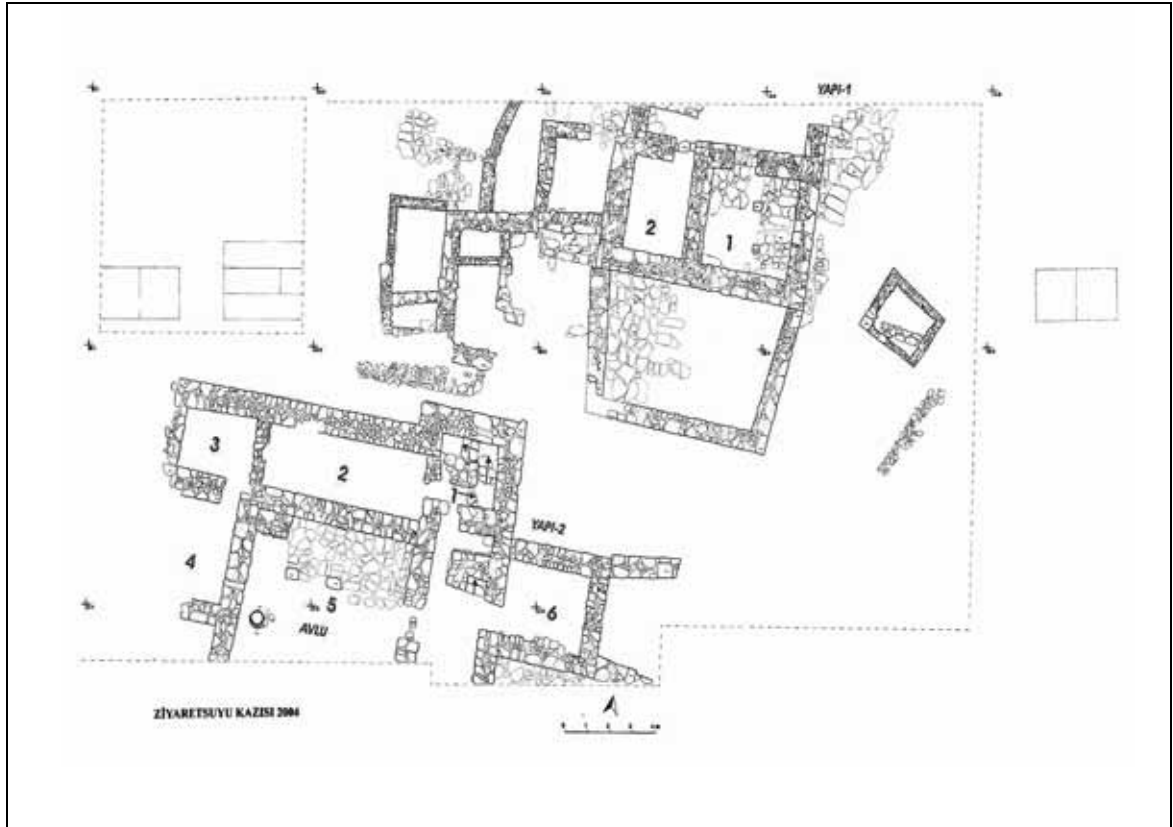
Ziyaretsuyu kazısında açığa çıkarılan mimari komplekslerin özellikle kuzey yönünde BTC Ham Petrol Boru Hattı Güzergahı dışında da devam ettiği anlaşılmıştır. Yapıların güney yönünde ise dere yatağına yaklaşması nedeniyle çok fazla devam etmediği düşünülmektedir. Ancak yerleşimin, yayılım alanının dere yatağının güneyinde de devam ettiğini bu alanda yüzeyde görülen seramik parçalarının da yardımıyla söylemek mümkündür. Kazı çalışmalarında açığa çıkarılan mimari temel kalıntıları ve yapılar esas olarak doğu-batı yönünde uzanan ve kuzey-güney yönünde genişleyen tek tabakalı iki komplekse aittir. Bitişik düzende sırta oluşturulmuş yapılar, genel olarak 1 m ye yakın genişliğe sahip taş temelli yapılardır. Bu İki ana kompleks daha basit duvarlar yardımıyla odalara bölünmüştür.

Ele geçen seramiklerin yoğunluğunun büyük ve kaba nitelikli depolama kaplarında olduğu tespit edilmiştir. Gerek bu durum ve gerekse mekanlar içerisinde oluşturulmuş depolar yerleşimin oldukça geniş bir alana yayıldığını ve yoğun bir nüfusu barındırdığını göstermektedir. Sayıları çok fazla olmasa da ele geçen boya bezemeli ve figürlü seramik parçaları kaba mutfak malzemesi yanı sıra özellikli kaplarında varlığına işaret etmektedir.

BÖLÜM III

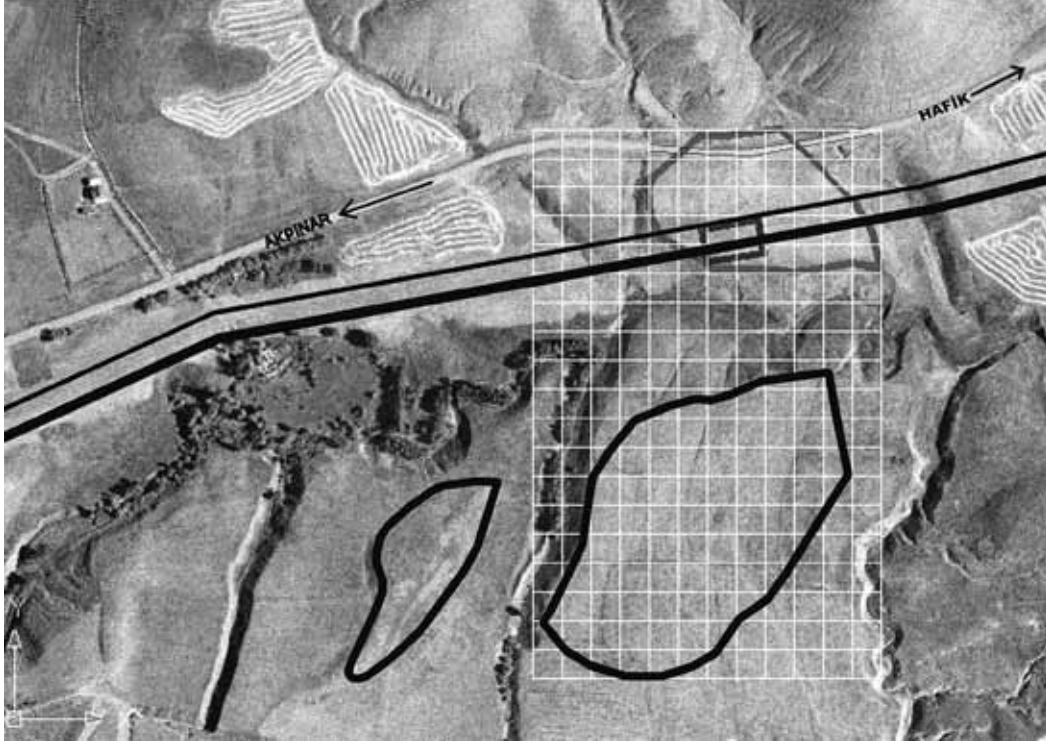
MİMARİ BULUNTULAR

50 x 28 m boyutlarında bir alanda yürütülen kazı çalışmalarında, kuzey-güney, doğu-batı doğrultusunda inşa edilmiş iki mimari yapıya ait mekanlar açığa çıkarılmıştır (**Resim 29**). Her iki yapının duvarları yerel taş ve toprak harç kullanılarak örülmüştür. Taşlar farklı boyutlarda ve farklı formlardadırlar. Duvarların örgüsünde de herhangi bir duvar örgü formu izlenmemektedir. Duvarlarda herhangi bir kaplama malzemesine rastlanmamıştır. Her iki yapıda da taban düzgün şekillerde kesilmemiş yassı taşların yan yana yerleştirilmesiyle döşenmiştir. Bunları bağlayıcı bir malzemeye rastlanmamıştır. Bu yapıların bir başka ortak özelliği ne mekanların büyüklüğü, ne sıralanması ne de kapıların yerleştirilişi bakımından simetrinin kullanılmamış olmasıdır. Ele geçen çok sayıda seramik parçası, tandır, öğütme taşları, dokuma ağırlıkları ve mimari form her iki yapının konut amaçlı kullanıldığını göstermektedir.

Resim 29 : Kuzey ve güney yapısı

Kuzeydeki yapının **(Resim 29)** güney, doğu ve batı sınırları tespit edilirken, kuzeydeki sınırı açmaların hemen kuzeyinden daha önceki yıllarda doğal gaz boru hattı geçmesi ve daha kuzeydeki alanın kazısını yapmamız istenen 28 m. koridoru dışında kalması nedeniyle belirlenememiştir **(Resim 30)**.

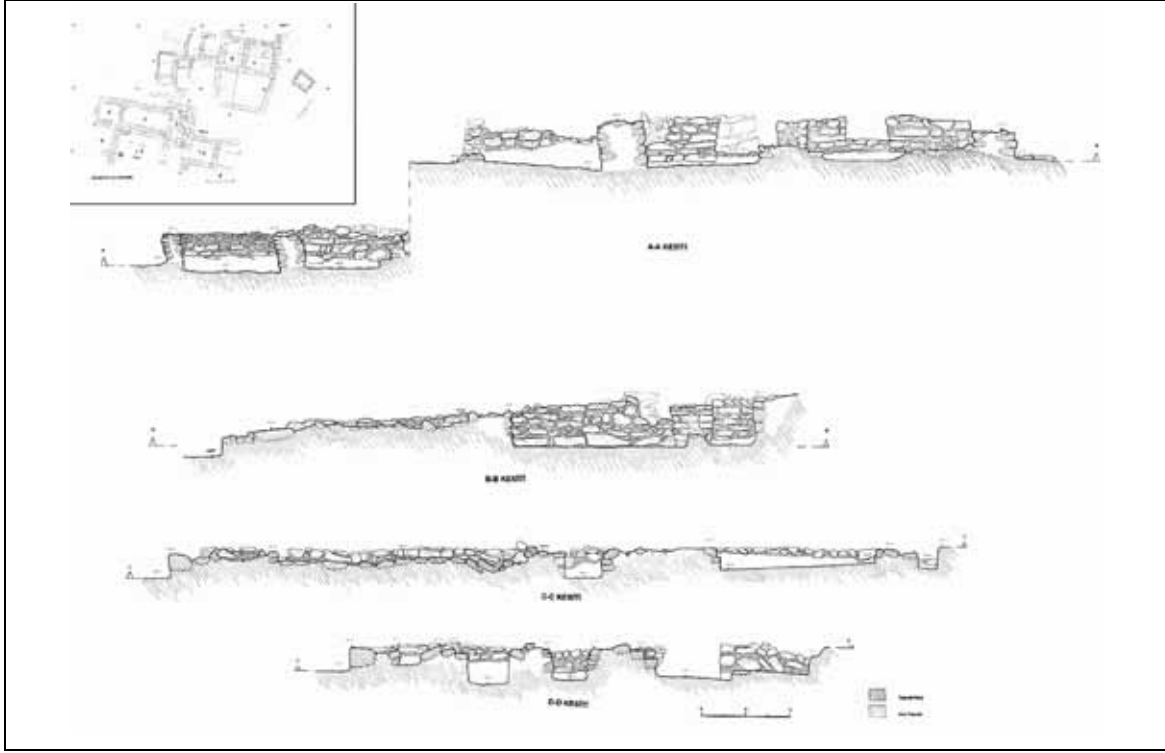

Resim 30 : Kazı alanı uydudan genel görünüm.

Bu nedenle yapının kuzeyde ne kadar ve nasıl devam ettiği bilinmemektedir. 1 numaralı yapının 1 ve 2 numaralı odaları ile 1 numaralı odanın doğu duvarının odanın kuzeyindeki uzantısı gerek duvar tekniği, gerek yönü ve gerekse kalınlığı bakımından bir bütünlük gösterir. Buna karşılık 2 numaralı odanın batı duvarı ile bu duvarın kuzeyindeki duvar aynı doğrultuda değildir. Kuzeydeki bu duvara doğuya doğru, hemen hemen 1 ve 2 numaralı odaları ayıran duvara kadar uzanan bir başka duvar birleşir. Böylece 1 numaralı yapının kuzeyinde dar bir koridor varmış gibi görünür. Ancak bu koridorun kuzey duvarı 2 numaralı odanın kuzey duvarına paralel uzanmaz. Bu durumu iki şekilde yorumlamak mümkündür. Birincisi burada kuzeye doğru uzanan bir başka yapının başladığını söyleyebiliriz. Duvarın sadece güney yarısı açığa çıkarılmıştır. Bu nedenle kuzeyde bu duvara bağlanan duvarlar olup olmadığı bilinmemektedir. İkincisi odaların duvarları arasında dik açılara çok hassas bir şekilde dikkat edilmemiş olabileceğini de söyleyebiliriz. Adı geçen bu odaların dışında güneyde ve batıda yer alan diğer odalar, bunlara sonradan eklenmiş görünmektedir. Özellikle 2 numaralı odanın batısındaki mekanların duvarlarının özensiz ve ince olmaları ayrıca bazı

mekanların çok küçük olmaları nedeniyle bunların daha çok hayvan barınakları olarak ya da depo amaçlı kullanıldığını söyleyebiliriz. 1 ve 2 numaralı odanın güneyinde yer olan büyük mekanın duvarları birbirleriyle 90 derecelik açı ile birleşmezler. Bu kısmın duvarlarının daha ince olması ve 1 ile 2 numaralı odaların duvarları ile aynı doğrultuda olmaması bu bölümün sonradan eklendiğini gösterir. Alanın batı yarısında farklı formda taşlardan döşenmiş tabanın bir kısmı korunmuştur. Benzer taban taşlarına yapının çeşitli kısımlarında rastlanmıştır. 1 numaralı odanın taban taşları arasında yer alan iki taş diğerlerine göre daha özenli kare şeklinde kesilmişlerdir. Bunlar girişin güneyinde onunla aynı hizada ve odayı hemen hemen üçe bölecek şekilde yerleştirilmişlerdir. Bu nedenle bunların çatıyı taşıyan direkleri yerleştirmek için kullanıldıklarını söyleyebiliriz. Daha Küçük olan iki numaralı odanın içinde ise taban taşları bulunmamıştır. 1 numaralı odanın doğusunda, yapının dışında da aynı şekilde taban taşlarına rastlanmıştır.

1 numaralı yapının doğusunda 3 x 2.5 m boyutlarında 35 cm kalınlığında ince duvarlı, diğer yapılara göre farklı doğrultuda bağımsız bir mekan yer alır (**Resim 29**). Duvarlarının inceliğine ve mekanın küçüklüğüne bakılırsa bu da hayvan barınağı ya da depo olarak kullanılmış olmalı. Bu mekanın içinden farklı doğrultuda, işçilikte ve kalınlıkta daha erken evreye ait 50 cm kalınlığında bir duvar geçmektedir. Bu duvar üsttekine göre daha özenli görünür. Altta kalan duvarın bağlandığı başka duvarlar ele geçmemiştir. Bu mekan dışında diğer iki ana yapıda üst üste gelen duvarlara rastlanmamıştır (**Resim 31**). Buna dayanarak her iki yapıda da tek bir tabakanın söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte farklı kalınlıkta, işçilikte duvarlar, farklı doğrultudaki odalar, girişlerdeki sonradan doldurmalar, mekan tabanları arasındaki seviye farklılıkları yapıda zaman içerisinde eklemelerin ve bölünmelerin olduğuna işaret eder.

Resim 31 :Mimari kesitler.

Resim 32 : Güney yapısı.

Güneydeki yapının **(Resim 29, 32)** kuzey sınırı belirlenmiştir. Ele geçen mekanların batıda nasıl devam ettiği bu kısım tahrip olduğu için bilinmemektedir. Doğuda ise bu mekanlara tahrip olmuş farklı doğrultuda duvarlar yaslanmaktadır. Yapının duvarlarının ne kadar daha güneye gittiği tespit edilememiştir. Duvarların bugün artık fazla güneye uzanabilmesi mümkün görünmemektedir. Çünkü açmaların hemen güneyinde aşağıya inen bir yamaç başlamaktadır. Buradan dere yatağı geçer. Yapının güneyi bilinmemesine rağmen, daha fazla bölümü ele geçtiğinden 1 numaralı konutun tersine buradaki konut mimarisi konusunda oldukça iyi fikir vermektedir. Yapının 2 numaralı odasında kuzeybatı köşede ve girişte öğütme taşları ele geçmiştir. Bu iki taş bir mutfak gerecinin iki parçasıdır. Bunlardan biri oval formlu hafif içbükey bir tabladır. Diğer parça ortası delik dikdörtgen huni biçimindedir. Bu huni tablanın üzerine konur ve ileri geri hareket ettirilerek deliğe konulan taneli yiyeceklerin öğütülmesini sağlar. Benzer tarzda çalışan bir öğütme takımı da Seyitömer Höyüğü kazılarında ele geçmiştir.³⁰ Bu taşların bulunduğu oda birazdan bahsedilecek olan avlunun kuzey kısa kenarı boyunca uzanan oldukça büyük bir odadır. Bu odanın batısında daha küçük olan 3 numaralı kare oda yer alır. Oda sırası daha batıya devam ediyor muydu, 3 numaralı odanın batı duvarı tahrip olduğu için bilinmemektedir. Bu odanın güneyinde avlu olduğu tahmin edilen 5 numaralı mekanın batı duvarından batıya doğru uzanan bir duvardan anlaşılabileceği üzere bir oda daha (oda 4) bulunmaktadır. Etrafı odalarla çevrili 5 numaralı mekanda bir tandır bulunmuştur **(Resim 33)**.

Resim 33 : Tandır.

³⁰ Aydın 1991: res. 7.

Tandır pişmiş toprak parçalarının içte ve dışta kerpiç ile sıvanması ile yapılmıştır. Odalarla çevrili ve diğerlerine göre daha büyük olan bu alanın avlu olarak kullanılmış olması mümkündür. Alanın kuzeyi boyunca yerleştirilmiş aynı hizada sona eren taş döşeme ve döşemenin bittiği yerde birbirinden hemen hemen aynı uzaklıkta ve hizada yer alan, döşemenin diğer taşlarına göre daha düzgün kesilmeleri ve daha yüksek olmaları nedeniyle direk taşıdıkları düşünülen taşlar burada bir sundurmanın olduğunu düşündürür. Kuzey-doğudaki 1 numaralı kare mekan içerisinde her seferinde iki - üç basamaktan sonra sola dönen bir merdivene ait basamaklar olabilecek taşlar saptanmıştır (**Resim 34**).

Resim 34 : Kuzeydoğudaki 1 No'lu mekan.

Ancak ele geçen son basamaklar bir oda olamayacak darlıkta bir alana çıkmaktadır. Ulaşılan bu notada eğer tekrar sola dönülürse merdivenin başlangıç noktasına gelinilmektedir. Böyle bir durumda ulaşılan yüksekliğin bir kat oluşturacak kadar olması gerekmektedir. Ancak burada gerekli olan bu yüksekliğe ulaşılamamaktadır. Bu yüzden en üstteki basamaklar sola değil bu sefer sağa dönerek muhtemelen yapıdan dışarıya çıkışı sağlıyorlardı. Yani evin dış kapısından girildiğinde dönen bir merdiven ile aşağı inilmekteydi. Evin kuzey duvarı merdivenli odanın olduğu kısımda biraz dışarı çıkarılarak yapının giriş kısmı vurgulanmıştır. Benzer iki basamak bu mekanın güneyinde küçük bir koridor içinde de karşımıza çıkmaktadır (**Resim 35**).

Üç tarafı duvarla çevrili küçük alanda sadece iki basamak vardır. Basamaklar çıkıldığında direk duvarla karşılaşılır. Bu nedenle bu basamaklar belki niş olarak kullanılıyorlardı İlk basamak taşı, duvarın içine girdiğinden bunların sonradan buraya konduklarını düşünmemiz mümkün değildir. Bu basamaklar duvarlarla birlikte planlanmışlar ve bilinçli bir şekilde buraya yerleştirilmişlerdir. Bu basamakların güneyinde bir oda daha yer alır. Bu odanın güneye doğru ne kadar daha gittiği tespit edilememiştir. Bu odanın doğusunda 6 numaralı kare oda yer alır. 6 numaralı odanın güney duvarının güneyinde taban taşlarına rastlanmıştır. Bu taşların daha ne kadar güneye gittikleri, kazı burada sonlandığı için bilinmemektedir. Buradaki ve avludaki taban döşeme taşları dışında yapının diğer kısımlarında döşeme taşları ele geçmemiştir. Güney kısmı bilinmeyen bu yapının en azından üç tarafı odalarla çevrili bir avlulu ev formuna sahip olduğu açıktır. Avlulu ev Kızılırmak kavsı içinde Boğazköy'de Hitit Döneminden beri karşımıza çıkmaktadır.³¹ Boğazköy'de, aşağıda bahsi geçecek olan sarmaşık bezemeli ve şerit kuşaklı monokrom seramiklere benzer seramiklerin de olması, Ziyaretsuyu'nda bölgedeki mimari ve seramik bezeme geleneğini daha geç dönemlerde devam ettirildiğini gösterir. Boğazköy'de bulunan sarmaşık bezemeli kap Frig seramiği olarak adlandırılmıştır.

Resim 35 : Basamaklı oda detay.

³¹ Bittel-Naumann 1939, mimari için bkz. s. 7 vd., res. 4, seramik için bkz. s. 12, res. 8, s. 30, res. 34.

Her iki yapının dikkat çeken bir özelliği, taban döşemelerinden, 1 numaralı yapının 1 ve 2 numaralı odalarının girişlerinin yüksekliğinden, 2 numaralı yapının merdiven basamaklarının seviyesinden anlaşıldığı üzere derin temel duvarlarına sahip olmamasıdır. Her iki yapı birbirinden dar bir sokak ile ayrılmaktadır.

Resim 36 : Ziyaretsuyu genel görünüm.

Resim 37 : Ziyaretsuyu genel görünüm.

Resim 38 : Ziyaretsuyu açmalar genel görünüm.

Resim 39 : Ziyaretsuyu 2. yapı havadan genel görünüm.

Resim 40 : Ziyaretsuyu genel görünüm

Resim 41 : A-1 açması.

Resim 42 : A-1 açması.

Resim 43 : İn-situ buluntu .

Resim 44 : İn-situ buluntu.

Resim 45 : A-2 açması.

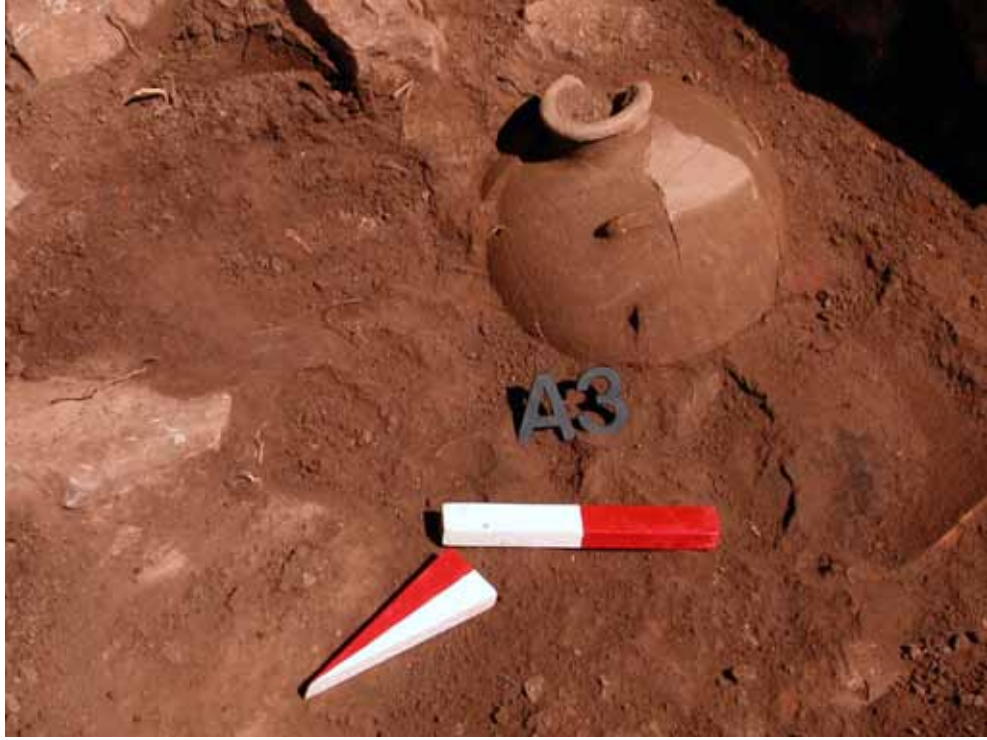
Resim 46: A-2 açması.

Resim 47 : A-3 açması.

Resim 48 : A-3 açması.

Resim 49 : İn-situ buluntu.

Resim 50 : İn-situ buluntu.

Resim 51 : İn-situ buluntu.

Resim 52 : İn-situ buluntu.

Resim 53 : A-4 açması.

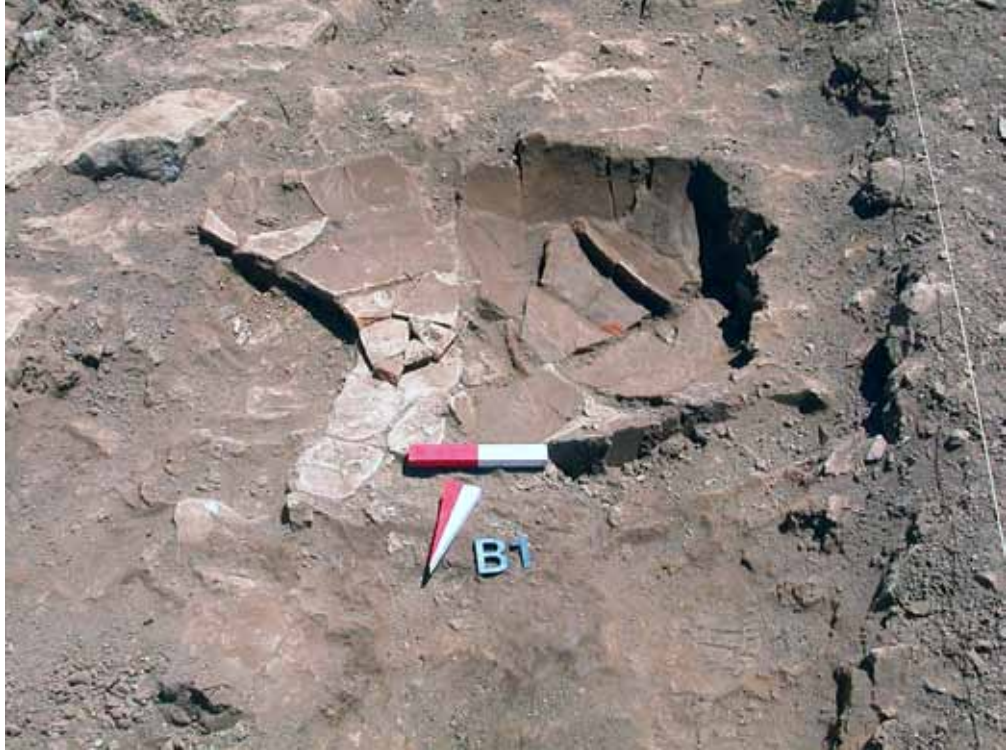
Resim 54 : A-4 açması.

Resim 55 : A-4 açması.

Resim 56 : B-1 açması.

Resim 57 : İn-situ buluntu.

Resim 58 : B-2 açması.

Resim 59 : B-2 açması detay.

Resim 60 : İn-situ buluntu.

Resim 61 : B-3 açması.

Resim 62 : B-4 açması.

Resim 63 : C-1 açması.

Resim 64 : C-1 açması ocak-tandır detay görünüm.

BÖLÜM IV

KÜÇÜK BULUNTULAR

Ziyaretsuyu kazısında ele geçen az sayıdaki küçük buluntular yapıldıkları maddelere göre, metal, kemik ve taş buluntular olmak üzere üç grup altında ele alınmıştır.

A. Metal Buluntular

Ziyaretsuyu yerleşiminde metal buluntu sayısı oldukça azdır. 1 numaralı yapının doğusundaki taş döşeme üzerinde el geçen oldukça korozyona uğramış 3 bronz iğne (10.5, 13.7, 11.2 cm uzunluklarında), ve A3 açması dolgu toprağında bulunan bir bronz spatula (14.3 cm uzunluğunda) ve muhtemelen bir kaba ait bronz kulp, 1.8 cm çapında sikke, A2 açması dolgu toprağı içerisinde 2,5 cm çapında sikke ve 6 cm uzunluğunda, 3 cm çapında metal obje ele geçmiştir.

Katalog

Res./Fig. 65

1. **A-3/ A 3045a:** Bronz sikke. Ø: 2,1 cm, K: 0,3 mm. A-3 açmasında, 1-2/h-j plankarede ele geçen ve yoğun bir korozyona uğramış olan sikkenin ön yüzünde kabaca seçilebilen bir kadın yüzü tasviri yer almaktadır. Arka yüzde ayakta duran bir kadın(?) figürü ve figürün arkasında birbirine paralel 3 adet dikey çizgi yer almaktadır. (Kanat olması muhtemel) Figürün gövde hizasında sağda ve solda okunamayan 3-4 harf yer almaktadır. (Alt kısımda MS harfleri silikçe gözükmemektedir.) Sikke darp tekniği kullanılarak yapılmıştır.

2. **A-2/ A 2002:** Bronz sikke. Ø: 2,8 cm, K: 0,4 mm. A-1 açmasında, 1/b plankarede, ele geçen sikkenin ön ve arka yüzü oldukça korozyona uğramış ve arka yüzündeki yazı hiç okunamamaktadır. Ön yüzde bir erkek başı tasviri yer almaktadır. Yüzü sağa dönük tasvirin en dikkat çekici özelliği burun kısmıdır. Burun geniş ve kancalı olarak tasvir edilmiştir. Sikke kalıp tekniği kullanılarak yapılmıştır.

3. **A-4/ A 4012b:** Bronz iğne. U: 11,3 cm, K: 2,1 cm. A-4 açmasında, 5-d plankarede ele geçen iğnenin baş kısmında 1,1 cm çapında bir kopuk yer almaktadır ve ucunda bir kısmı korunmuştur. İğne, kalıp tekniği kullanılarak yapılmıştır.

4. **A-4/ A 4012a:** Bronz iğne. U: 13,7 cm, K: 3 mm. A-4 açmasında, 5-d plankarede ele geçen iğnenin, uç kısmı kırık ve başa yakın kısmında muhtemelen daire şeklinde bir çıkıntı (?) yer almaktadır. İğne, dökme-kalıp tekniği kullanılarak yapılmıştır.

5. **A-4/ A 4015:** Bronz iğne. U: 10,9 cm, Uç K: 3 mm, OK: 0,3 cm, BK: 0,7 mm. A-4 açmasında, 3-c plankarede 4 parça halinde ele geçmiş olan bronz iğnenin başa yakın kısmında bir boğum yer almaktadır. Sarmal başlı iğnenin uç kısmı korunmuştur.

Res./Fig. 66

1. **A-2/ A 2004:** Demir obje. Ø: 6,4 cm, K: 0,2 cm. A-2 açmasında, 1-c plankarede bulunan daire formlu objenin yarım olarak ele geçmesi nedeniyle işlevi tam olarak anlaşılamamıştır. Objenin orta kısmında yukarıya doğru hafif bir çıkıntı söz konusudur. Döküm-dövme tekniği kullanılarak yapılmıştır.

2. **B-2/ B 2006:** Demir obje. U: 2,3 cm, GN:1,1 cm, K: 0,6 cm. B-2 açmasında, 7-g plankarede bulunan, yoğun korozyona uğramış ve ok ucu biçimindeki demir objenin uç kısmı kırıktır. Kalıp tekniği kullanılarak yapılmıştır.

3. **A-3/ A 3044a:** Bronz tutamak. Y: 7,4 cm, GN:5,5 cm. A-3 açmasında, 1-2/h-j plankarede bulunan bronz tutamağın üzerinde merkezden iki yana açılan kollar üzerinde kazıma tekniği ile tasvirler oluşturulmuştur. Uç kısımda kartal başı ve gagası tasvir edilmiştir. Kolların birleştiği kesimde merkezin hemen altında insan yüzünü andıran bir çıkıntı mevcuttur. Alt kısımda ise başında örtüsü olan miğferli bir yüz tasviri yer almaktadır. Yüzün altında göğüs hizasına kadar gövde devam etmektedir. Tasvirin kolları omuzdan kesiktir. Döküm-işleme tekniği kullanılarak yapılmıştır.

4. **A-3/ A 3046a:** Bronz obje(Spatula?). U: 14,3 cm, K: 0,2 cm. A-3 açmasında, 1-2/h-j plankarede bulunan bronz obje, 3,5 cm uzunluğunda, dip kısmında bir deliği bulunan bir sapa sahip objenin uç kısmı balık başı şeklinde genişlemekte ve en uçta sivrilmiştir. Objenin sap kısmına geçtiği bölüm hafif aşağı eğimlidir. Muhtemelen sap kısmından başka bir obje içerisine yerleştirilen eserin dip kısmındaki delik 2 mm çapındadır. Döküm-dövme tekniği kullanılarak yapılmıştır.

B. Kemik Buluntular

Ziyaretsuyu kazısında ele geçen tek kemik buluntu, A1 açmasında bulunan 1 adet kolye tanesi olabilecek hilal biçimli kemik objedir.

Katalog

Res./Fig. 67

1. **A-1/ A 1010:** Kemik obje.U:3,1 cm, GN:1 cm, K:0,6 mm. A-1 açmasında ele geçen hilal biçimindeki kemik objenin ortasında 3 mm çapında bir delik yer almaktadır.Üzerinde herhangi bir perdah veya işleme/boyama izi yer almayan obje muhtemelen bir kolye parçasıdır.

C. Taş Buluntular

Ziyaretsuyu'da ele geçen taş eserler, A-4 açmasından ele geçen 1 adet kolye tanesi ve ağırşak, B-2 açmasından ele geçen 1 adet ağırşak ve yüzey temizleme işlemi sırasında ele geçen 1 adet ağırşaktan oluşmaktadır.

Katalog

Res./Fig. 67

2. **A-4/ A 4006:** Kolye tanesi. U: 1,9-1,7 cm, K: 0,5 cm. A-4 açmasında, 7-b plankarede ele geçen kırmızı taştan üçgen biçiminde işlenmiş kolye tanesinin ortasında 0,4 cm çapında bir delik yer almaktadır. Elde şekillendirilmiştir.

3. **A-4/ A 4009:** Ağırşak. Ø: 1,9 cm, K: 0,7 cm, DIØ: 0,4 cm. A-4 açmasında, 4-b plankarede ele geçen koyu kahverengi renkli taştan ağırşak, alt ve üstte dışa doğru ovalleşmektedir. Disk biçimli ağırşak üzerinde kullanımdan kaynaklanan çizgiler bulunmaktadır. Elde şekillendirilmiştir.

4. **B-2/ B 2001:** Ağırşak-boncuk. Ø: 1,9 cm, K: 0,9 cm, DIØ: 0,6 cm. B-2 açmasında, 4-b plankarede ele geçen kahverengi renkli taştan yapılmış objenin alt ve üst kısmının şişkince olması objenin boncuk olabileceğini de düşündürmektedir. Ortasında yer alan deliğin etrafında herhangi bir kullanım izi bulunmaktadır. Elde şekillendirilmiştir.

5. **Yüzey:** Ağırşak. Ø: 2,4 cm, K: 0,8 cm, DIØ: 0,6 cm. Açma toprağının temizlenmesi sırasında yüzeyden ele geçen siyah taştan ağırşakın üzerinde kullanımdan kaynaklanan çizgiler bulunmaktadır. Elde şekillendirilmiştir.

D. Pişmiş Toprak Buluntular

Bu grup, A-2 açmasından ele geçen bir adet boncuk, A-4 açmasından ele geçen iki heykelcikten oluşmaktadır.

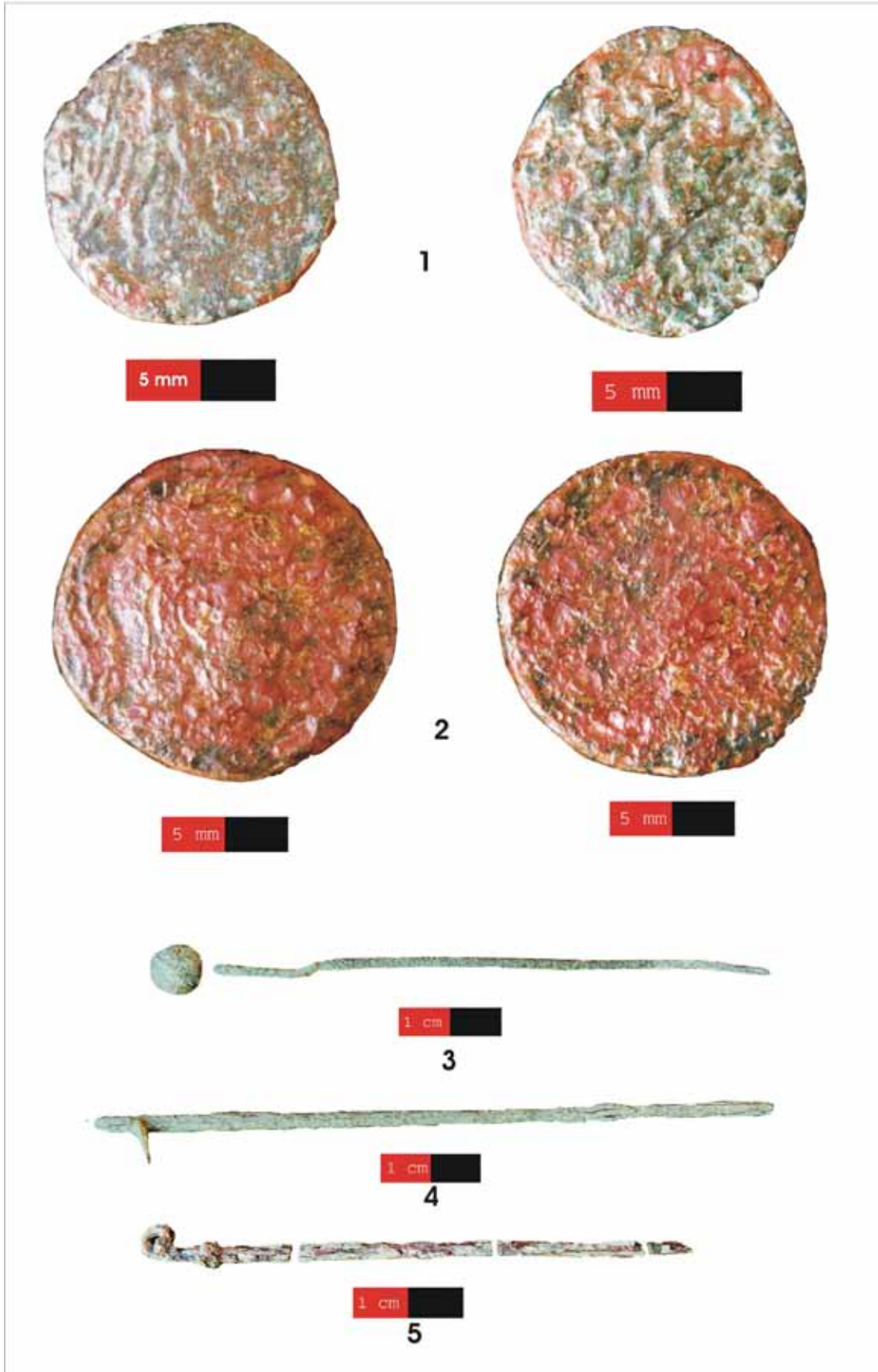
Katalog

Res./Fig. 68

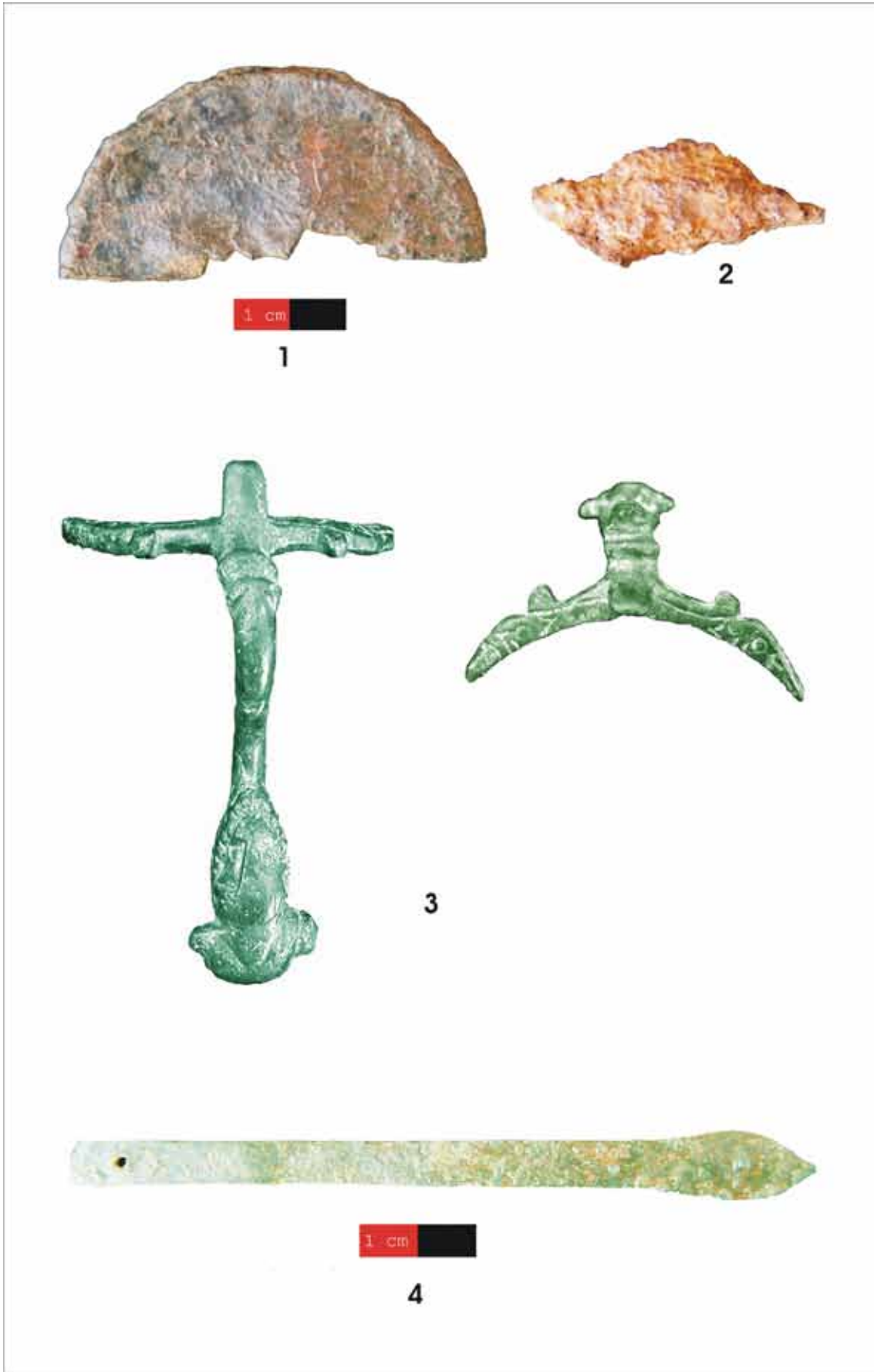
1. **A-2/ A 2015:** Boncuk. U: 2,5 cm, G: 1,8 cm, DIØ: 0,4 cm. Deltaid biçimli boncuk gövde kısmından yuvarlatılmıştır. İki ucu da kırık olmasına rağmen büyük kısmı korunan boncuğun üzerinde kahverengimsi devetüyü renginde ince bir astar yer almaktadır. Hamuru pembemsi devetüyü rengindedir.

2. **A-4/ A 4016:** Heykelcik. Y:8,2 cm, G: 6,2 cm. Sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) ve dış yüzey açık karımsı kahverengi (10 YR 6/4). Pişmiş topraktan kadın heykelciğinin göğüsten yukarı kısmı korunmuştur. Yüzeyi devetüyü renginde, hamuru kırmızımsı devetüyü rengindedir. Hamurdaki iri taşçık katkısı dikkat çekicidir. Kadının yüz hatları oldukça iyi işlenmiştir. Başında kalın bir örtü yer almaktadır. Kadının sol tarafında ne olduğu tam anlaşılamayan küçük bir tasvir daha bulunmaktadır. Boynunun altında göğse kadar inen kısım oldukça derin bir şekilde içe basık olarak vurgulanmıştır. Sol omuz üzerindeki tasvirin bir çocuk başı olması ihtimali yüksektir. Göğüs üzerinde kadının elbisesinin dalgalanmaları yer almaktadır. El yapımıdır.

3. **A-4/ A 4016:** Heykelcik. K:4,6 cm, U: 14,5 cm, G: 5,1 cm. Sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (5 YR 6/6), dış yüzey sarımsı kırmızı (5 YR 5/6). Heykelcik yuvarlak bir dip üzerinde durmaktadır. İçi boştur. Ayakta duran kadının üzerindeki örtüsünün dalgalanmaları ayak dibine kadar devam etmektedir. Diz kısmında dışa çıkık şekilde verilmiş kısmın ne olduğu net değildir. Eserin yüz hatları pek anlaşılamamaktadır. Kadının sol omuzu üzerinde sağ eli altta olmak üzere, kabaca bir çocuk tasviri bulunmaktadır. Kadının başındaki örtü kucağındaki çocuğunun kafasını da örtmektedir. Çok iri taşçık katkısı dikkat çekicidir. El yapımıdır.

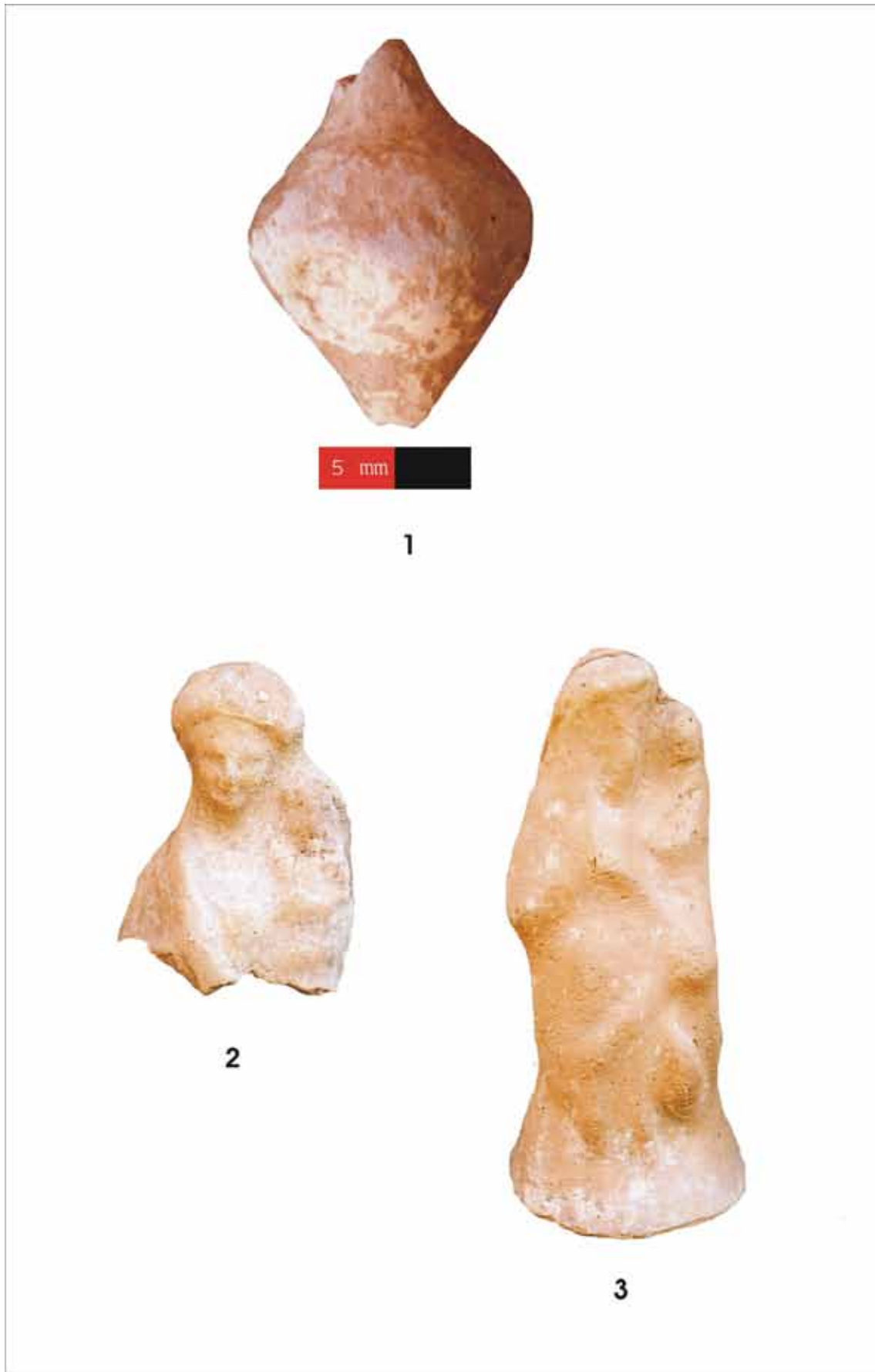
Res./ Fig.:65

Res./ Fig.:66

Res./ Fig.:67

Res./ Fig.:68

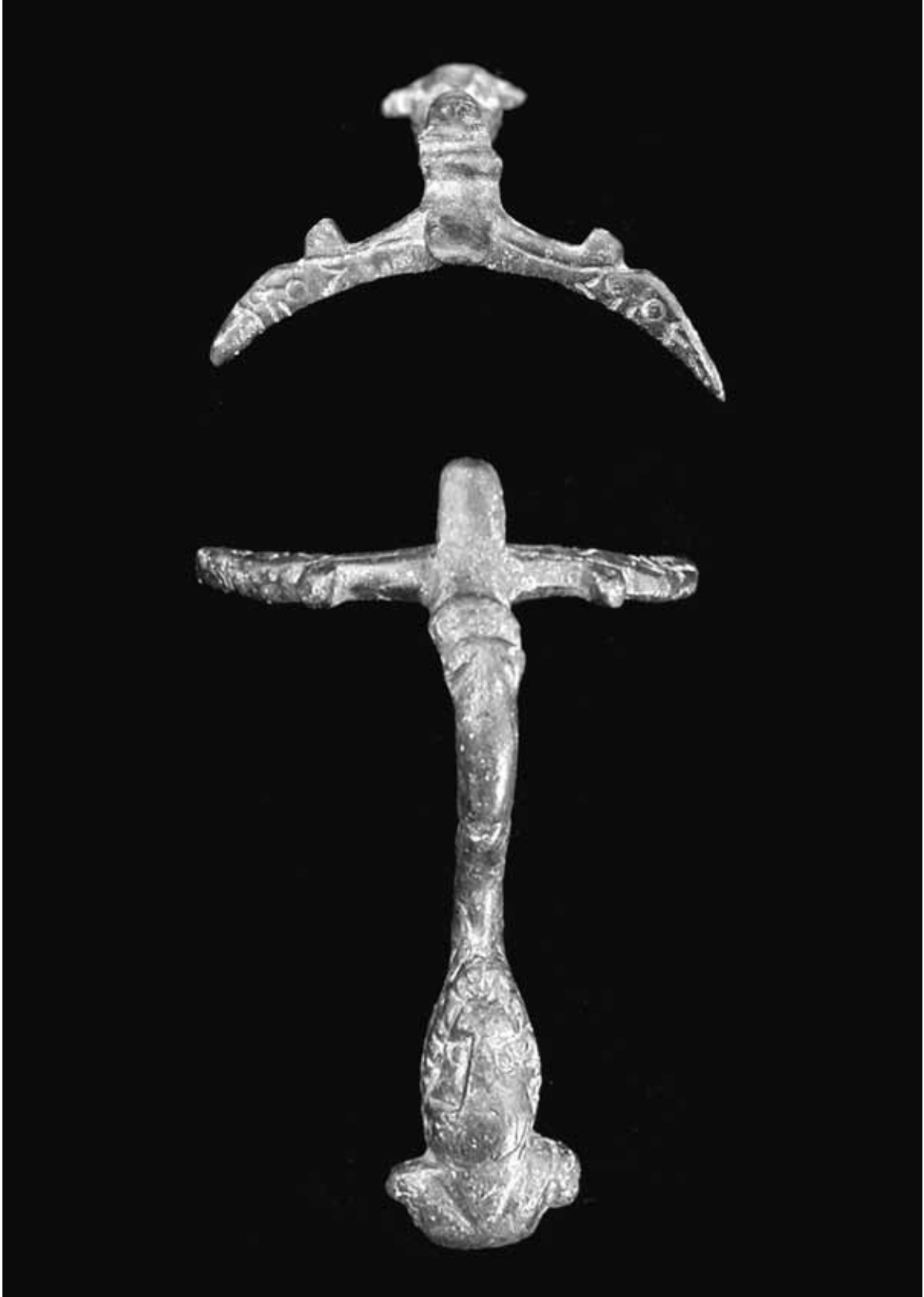
Resim 69 : A-4 açmasında bulunan kadın heykelcikleri.

Resim 70 : A-4 açmasında bulunan pişmiş toprak kadın heykelciği detay.

Resim 71 : A-4 açmasında bulunan pişmiş toprak kadın heykelciği detay.

Resim 72 : Bronz tutamak.

BÖLÜM V

ÇANAK ÇÖMLEK BULUNTULARI

A. Kap Formları

Açık Kaplar

Dışa doğru açılan kenarlı, ağız çapı, gövde çapından dar ve gövde yüksekliğinden fazla olmayan, yayvan kap türleri için bazı yayınlarda “açık kap” anlamına gelen terimler kullanılmaktadır. Bu tür kaplar ağız çaplarının kap yüksekliğine olan oranına göre genel anlamda çanak ve tabak olarak adlandırılabilirler.

Çanaklar

Genel olarak derinliği az, yayvan gövdeli ve ağız çapı kap yüksekliğinin dört katına eşit yada daha fazla olan kap formları sığ çanaklar olarak, ağız çapı, kap yüksekliğinin iki katından fazla olan, açık ağızlı, yayvan veya yarı küresel gövdeli kap formları bu gruba dahil edilmiştir (**Resim 75-79**).³²

Kapalı Kaplar

Genel olarak dipten ağız kenarına doğru daralan, ağız çapı gövde çapının ve yüksekliğinin yarısından fazla olmayan kap formları için kapalı kap adı kullanılmaktadır. Bu çalışmada Çömlekler, Küpler ve Şişeler bu gruba dahil edilmiştir.

Çömlekler

Yemek pişirme kabı olarak kullanılan yada içinde sıvı yada katı besinler saklanan pişmiş toprak kaplara “çömlek”, kulplu yada tutamaklı ve kapaklı türlerine “tencere”, tutamaksız ve kapaksız türlerine ise “güveç” adı verilir.³³

Gövde yükseklikleri ve gövde genişlikleri birbirine yaklaşık olarak eşit, ağız çapları gövde çapının yarısına yakın, boyunlu ya da boyunsuz olan kap formları için arkeoloji literatüründe genel olarak bu çömlek adı kullanılmaktadır (**Resim 80-87**).³⁴

³² Ökse 1993: 49:

³³ Ökse 1993: 55.

³⁴ Ökse 1993: 55.

Testiler-Amphoralar

Genel olarak testi; kulplu, geniş gövdeli, dar boğazlı, emzikli ya da emziksiz, ağaçtan oyma ya da pişmiş topraktan yapılmış su kapları için kullanılır. Tek dikey kulplu, dar ağızlı, boyunlu, çömlek biçimli kaplar olup, düz yuvarlak ağızlı yada akıtacak ağızlı olabilirler.³⁵

Yunanca “iki kulplu” anlamına gelen “amporeus” sözcüğü, dar boyunlu, karınlı, yüksekliği 20 cm.den yüksek olan iki kulplu testiler için kullanılmaktadır. Kulpları ya karın üzerinde, yada boyunada olan amphoralar, ince-uzun veya geniş olabildikleri gibi, düz yada sivri dipli olarak da biçimlendirilmişlerdir **(Resim 88, 89)**.³⁶

Dipler

Ziyaretsuyu seramiği içinde toplam 24 parça dip değerlendirmeye alınmıştır. Düz dip **(Resim 91:1-6)**, halka dip **(Resim 93: 1-9)**, kaideli düz dip yerleşimde görülen dip formlarıdır.

Kulplar

Ziyaretsuyu yerleşimi seramiği içinde toplam 12 parça kulp değerlendirmeye alınmıştır. Seramiklerde yatay ya da dikey kulpların gövdeye bağlandığı noktada tek ya da iki parmak ile yapılmış parmak baskıları dikkat çekmektedir **(Resim 95: 2)**. Parmak baskılı, aynı zamanda boyama tekniği farklı olmakla birlikte, Ziyaretsuyu seramiğinde karşımıza çıkan sarmaşık bezemeli bir omuzdan kulplu amphora Nevşehir-Hacı Bektaş Höyüğünde bulunmuştur.³⁷ Bu parmak baskıları özellikle tarihlenmesi zor olan monokrom seramikler için önemli ipuçları verebilirler. Bu Parmak baskılarının dekoratif amaçlı mı yoksa mühür veya imza yerine mi kullanıldıklarını kesin olarak söylenmesi mümkün değildir. Ancak hangi amaçla yapılırsa yapılsın parmak izleri, H. Eskici'nin düşüncesine göre benzersiz ve değişmez oldukları için, objedeki iz üzerine sonradan herhangi bir müdahalede bulunulmadığı sürece, arkeolojik araştırmalara büyük katkıda bulunabilirler.³⁸ Parmak baskılı kaplar üzerine yapılacak genel bir araştırma içindeki eserler ile Ziyaretsuyu'nda bulunan eserler arasındaki bir kıyaslama, eserlerin tarihlendirilmesi, üretim merkezlerinin saptanması, kentler arasındaki ticari

³⁵ Ökse 1993: 55.

³⁶ Ökse 1993: 58.

³⁷ Balkan and Sümer 1969: 37, res. 2, 3.

³⁸ Eskici 2005: 149 vd.

ilişkilerin tespiti bakımından önemli sonuçlara ulaşmamızı sağlayabilir. Bu parmak baskılı kulpların yanı sıra değişik formlarda kulplar da ele geçmiştir. (Res./Fig.94/95)

Bezeme

Az sayıdaki bezemeli seramiklerde gri ya da koyu kahverengi ile boyanmış şeritler ve yürek şeklinde yapraklı sarmaşık dalları tercih edilmiştir (**Resim 8; 96: 1, 2**). Bir parça üzerindeki yaprak farklı olarak noktalarla yonca şeklinde yapılmıştır. Bir parça ise içi taranmış yaylar ile süslenmiştir. Bir parça üzerinde metoplar arasında nokta süsü vardır (**Resim 97: 1**). Boyun ve omuz kısmı ele geçen tek kulplu bir testinin omuzu, pembemsi devetüyü astar üzerine gri renkli bir sarmaşık frizi ile bezenmiştir (**Resim: 9; 74: 2**). Bu tip bezemeler A. Akarca³⁹ tarafından Helenistik yerli Pontus seramiği, F. Maier⁴⁰ ve K. Bittel⁴¹ tarafından Galat seramiği, L. Zoroğlu⁴² tarafından Kızılırmak havzası Helenistik yerli seramiği, Ş. Dönmez⁴³ tarafından Kızılırmak kavsi Geç Demir Çağı Geç Evre boya bezekli çanak-çömleği olarak adlandırılmıştır. Maier⁴⁴, Bittel⁴⁵ ve Zoroğlu'nun⁴⁶ bu seramiğin yayılım alanını gösteren haritalarına göre, bu seramik Kızılırmak kavsi içinde daha çok batıda yer almaktadır. Bulduğumuz örnekler bu seramik tipinin yayılım alanının daha doğuya kaydığını göstermiştir.

Sarmaşık süslemeli Kızılırmak kavsi Helenistik yerli seramiği dışında az sayıda doğu sigillata türü seramik parçaları ele geçti (**Resim: 10**). Birkaçı ince şeritlerle boyanmıştır. Birinin içinde ise tondo kısmında kazıma çentikler ile bir halka oluşturulmuştur. Bir diğeri dikey yivlerle süslenmiştir. Boya bezemelilerin yanı sıra birkaç küçük seramik parçası ion kymationu, rozet, spiral ve yaprak kabartmaları ile süslüdür (**Resim: 11**).

Bunların dışında kazıma tekniğinde balık pulları ile süslenmiş sadece üç parça seramik ile birkaç parça parmak baskı ve kazıma ile süslenmiş Ortaçağa tarihlenebilen seramik de ele geçmiştir.

³⁹ Akarca 1960: 142 vd.

⁴⁰ Maier1963: 218 vd.

⁴¹ Bittel 1974: 227 vd.

⁴² Zoroğlu 1979: 345 vd.; Zoroğlu 1981: 239 vd.; Zoroğlu 1983: 135 vd.; Zoroğlu 1986: 459 vd.; Zoroğlu 1987: 65 vd.; Zoroğlu 1997: 15 vd.

⁴³ Dönmez 2001: 89 vd.

⁴⁴ Maier 1963: 220.

⁴⁵ Bittel 1974: res. 50.

⁴⁶ Zoroğlu 1997: res. 6.

B. Seramik Katalogu⁴⁷

Kısaltmalar

AØ	Ağız Çapı
BK	Baş Kalınlığı
BØ	Boyun Çapı
DØ	Dip Çapı
DIØ	Delik Çapı
GN	Genişlik
GØ	Gövde Çapı
K	Kalınlık
OK	Orta Kalınlığı
U	Uzunluk
UçK	Uç Kalınlığı
Y	Yükseklik

Res./Fig. 73

1. **A-2/ A 2011:** BØ: 7,1 cm, GØ: 13,5 cm, DØ: 7,3 cm. Tek kulplu testicik. Kum, kalker, mika ve taşçık katkılı; kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) hamurlu, iç yüzey açık sarımsı kahverengi (10 YR 6/4) kendinden astarlı ve dış yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 7/4) ince astarlı; Ağız korunmamış. Kulp boyun üzerinden başlamakta ve gövde üzerine kadar devam etmektedir. Halka dipli testiciğin üzerinde yer yer gözlenen kahverengimsi devetüyü renginde astar bulunmakta, çark yapımı.

2. **A-3/ A 3006:** AØ: 10,5 cm, DØ: 19,5 cm, GØ: 32 cm, Y: 47,5 cm. Çift kulplu amphora. Sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey açık sarımsı kahverengi (10 YR 6/4) kendinden astarlı ve dış yüzey açık sarımsı kahverengi (10 YR 6/4) ince astarlı; geniş karınlı uzun boyunlu dışa çekik ağızlı amphoranın gövdesi üzerinde karşılıklı 2 geniş kulp bulunmakta, gövdeden dibe geçişte 4 cm genişliğinde bir çıkıntı yer almakta, düz dipli amphoranın yüzey rengi pembemsi devetüyü renginde ve yüzey üzerinde yer yer korunmuş kahverengi devetüyü renginde ince bir astar yer almakta, el yapımı.

3. **A-3/ A 3027d:** GØ: 26 cm, Y: 48 cm. Çift kulplu amphora. Kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6) hamurlu, iç ve dış yüzey açık sarımsı kahverengi (10 YR 6/4) kendinden astarlı; basık gövdeli çift kulplu amphoranın kulpları korunmamış, gövde üzerinde 3,5 cm genişliğinde bir çıkıntı mevcut, boyun 3,1 cm uzunluğunda olup, dışa hafif çekik düze yakın ağızlı, el yapımı.

Res./Fig. 74

1. **A-3/ A 3030:** AØ: 13 cm. Yonca ağızlı amphora. Taşçık, mika ve kalker katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) kendinden astarlı ve dış yüzey açık sarımsı kahverengi (10 YR 6/4) kendinden astarlı; yonca ağızlı amphoranın

⁴⁷ Tüm renkler Munsell Soil Color Charts'a göre verilmiştir.

ağzının tamamı ve gövdenin bir kısmı korunmuş, tek kulplu amphoranın yüzeyinde herhangi bir astar gözükmemekte, el yapımı.

2. **B-2/ B 2009:** AØ: 12 cm, GØ: 28 cm. Testi. Taşçık, mika ve kalker katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 6/6) hamurlu, iç yüzey açık kırmızı (2,5 YR 6/8) kendinden astarlı ve dış yüzey sarı (10 YR 7/6), boya çok koyu grimsi kahverengi (10 YR 3/2) ince astarlı; Uzun boyunlu geniş karınlı testi, düz dışa çekik ağızlı, boyun üzerinde gövdeye yakın kısımda 3 paralel yatay boya bant bulunmakta, gövdenin boyuna yakın kısmında 2 sıra yatay band ve aralarında ince boya bezemeler var. Bu bandın hemen altında gövdenin tamamında sarmaşık motifleri yer almakta. Karına yakın üst kısımda 2 sıra ve altta tek sıra bant arasında karışık spiral motifler bulunmakta; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; el yapımı.

Res./Fig. 75

1. **B-2/ B 2005-3:** Ø: 21,2 cm. İçe dönük basit ağız kenarlı konik gövdeli çanak ağız parçası. Çok kum ve kalker, orta mika katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç ve dış yüzey pembe (7,5 YR 8/3) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

2. **A-1/ A 1006-3,7:** Ø: 23 cm. İçe dönük basit ağız kenarlı konik gövdeli çanak ağız parçası. Çok kum ve kalker, orta mika katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç ve dış yüzey pembe (7,5 YR 8/3) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

3. **A-2/ A 2037-4:** Ø: 26 cm. İçe dönük basit ağız kenarlı konik gövdeli çanak ağız parçası. Çok kalker, az kum ve mika katkılı; kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6) hamurlu, iç ve dış yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

4. **A-2/ A 2037-7:** Ø: 25 cm. İçe dönük basit ağız kenarlı konik gövdeli çanak ağız parçası. Çok mika, orta taşçık, kalker ve kum katkılı; kırmızımsı sarı (5 YR 4/4) hamurlu, iç yüzey açık kırmızımsı kahverengi (5 YR 6/3) ince astarlı, dış yüzey açık kırmızımsı kahverengi (5 YR 6/3), ince astarlı ve perdahlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

5. **B-1/ B 1003-1:** Ø: 21 cm. İçe dönük basit ağız kenarlı konik gövdeli çanak ağız parçası. Çok kalker, orta kum, az saman, taşçık ve mika katkılı; kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6) hamurlu, iç ve dış yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

6. **A-2/ A 2021-1a,1b:** Ø: 25 cm. İçe dönük basit ağız kenarlı konik gövdeli çanak ağız parçası. Orta kalker ve kum, az seramik tozu ve mika katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç ve dış yüzey açık sarımsı kahverengi (10 YR 6/4) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

7. **A-2/ A 2005-5:** Ø: 19 cm. İçe dönük basit ağız kenarlı konik gövdeli çanak ağız parçası. Çok kum, kalker, seramik tozu ve mika katkılı; kırmızımsı kahverengi (2,5 Y 5/3) hamurlu, iç yüzey açık kırmızımsı kahverengi (2,5 Y 7/4) ince astarlı, dış yüzey açık kırmızımsı kahverengi (2,5 Y 6/3) ince astarlı; gevşek, gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

8. **A-3/ A 3026d-3:** Ø: 38 cm. İçe dönük basit ağız kenarlı konik gövdeli çanak ağız parçası. Çok kalker, taşçık, kum ve mika katkılı; kırmızı (2,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey pembe (7,5 YR 7/3) ince astarlı, dış yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6), ince astarlı; gevşek gözenekli, iyi pişmiş; çark yapımı.

Res./Fig. 76

1. **A-2/ A 2037-5:** Ø: 33 cm. İçe dönük basit ağız kenarlı konik gövdeli derin çanak ağız parçası. Çok kalker, taşçık ve kum, az mika katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç ve dış yüzey pembe (7,5 YR 7/4) ince astarlı; gevşek, gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

2. **A-3/ A 3002-6:** Ø: 29 cm. İçe dönük basit sivriltilmiş ağız kenarlı konik gövdeli sığ çanak ağız parçası. Orta mika ve kalker, az kum ve taşçık katkılı; kırmızı (2,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey kırmızı (10 R 5/6) ince astarlı, dış yüzey kırmızı (10 R 5/6) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, gevşek gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

3. **A-2/ A 2037-12:** Ø: 17 cm. İçe dönük basit sivriltilmiş ağız kenarlı konik gövdeli sığ çanak ağız parçası. Çok kum, orta kalker, az taşçık ve mika katkılı; kırmızı (2,5 YR 4/6) hamurlu, iç ve dış yüzey kırmızı (2,5 YR 5/6) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

4. **B-2/ B 2004-14:** Ø: 16 cm. İçe dönük basit yuvarlatılmış ağız kenarlı konik gövdeli sığ çanak ağız parçası. Çok kum, kalker ve mika katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç ve dış yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 7/3) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

5. **A-2/ A 2005-4:** Ø: 15 cm. İçe dönük basit yuvarlatılmış ağız kenarlı konik gövdeli sığ çanak ağız parçası. Çok kum, kalker ve mika, az seramik tozu katkılı; kırmızı (2,5 YR 4/6) hamurlu, iç yüzey açık sarımsı kahverengi (10 YR 6/4) ince astarlı, dış yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 7/4) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

Res./Fig. 77

1. **A-3/ A 3022f-2:** Ø: 36 cm. İçe dönük basit yuvarlatılmış, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı konik gövdeli, gövde üzeri bezemeli sığ çanak ağız parçası. Orta kum ve kalker katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey ana rengi kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6), boya koyu gri (5 YR 4/1) ince astarlı, dış yüzey ana rengi kırmızımsı sarı (5 YR 6/6), boya koyu gri (5 YR 4/1) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

2. **B-3/ B 3003-12:** Ø: 28 cm. İçe dönük basit yuvarlatılmış, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı konik gövdeli, sığ çanak ağız parçası. Orta kalker, az kum, seramik tozu ve mika katkılı; kırmızı (2,5 YR 4/8) hamurlu, iç yüzey kırmızı (2,5 YR 5/8) ince astarlı ve perdahlı, dış yüzey sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

3. **A-2/ A 2033-2:** Ø: 26 cm. İçe dönük basit yuvarlatılmış, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı konik gövdeli, sığ çanak ağız parçası. Orta kalker, az kum, seramik tozu ve mika katkılı; kırmızı (2,5 YR 4/8) hamurlu, iç yüzey kırmızı (2,5 YR 5/8) ince astarlı ve perdahlı, dış yüzey sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

4. **A-3/ A 3012c-3:** Ø: 16 cm. İçe dönük basit yuvarlatılmış, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı konik gövdeli, sığ çanak ağız parçası. Az mika, kalker ve seramik tozu katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/8) hamurlu, iç ve dış yüzey sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; çok iyi pişmiş; el yapımı.

Res./Fig. 78

1. **A-2/ A 2021-28:** Ø: 13 cm. İçe dönük, basit ağız kenarlı, küresel gövdeli çanak ağız parçası. Az seramik tozu ve mika katkılı; kırmızı (2,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey sarımsı kahverengi (10 R 5/8) ince astarlı, dış yüzey sarımsı kahverengi (10 R 5/8) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

2. **B-3/ B 3003-18:** Ø: 15 cm. İçe dönük, basit ağız kenarlı, küresel gövdeli çanak ağız parçası. Az mika katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/8) hamurlu, iç ve dış yüzey kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) kendinden astarlı; sıkı, gözeneksiz; çok iyi pişmiş; çark yapımı.

3. **A-2/ A 2038-8:** Ø: 18 cm. İçe dönük, basit ağız kenarlı, küresel gövdeli çanak ağız parçası. Çok kalker ve kum, az taşçık ve mika katkılı; kahverengimsi sarı (10 YR 6/6) hamurlu,

iç yüzey soluk kahverengi (10 YR 6/3) ince astarlı, dış yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 7/3) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; el yapımı.

4. **A-2/ A 2021-2:** Ø: 16 cm. İç dönmük, basit ağız kenarlı, küresel gövdeli çanak ağız parçası. Çok kalker ve mika, az taşçık ve kum katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç ve dış yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

5. **A-1/ A 1009-1:** Ø: 22 cm. Ağız. Az kum ve seramik tozu katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/8) hamurlu, iç yüzey ana rengi sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) boya kırmızı (2,5 YR 4/6) ince astarlı ve perdahlı, dış yüzey ana rengi sarımsı kırmızı (5 YR 5/6), boya kırmızı (2,5 YR 4/6) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, gözeneksiz; çok iyi pişmiş; çark yapımı.

6. **A-2/ A 2038-2:** Ø: 12,5 cm. Dışa çekik ağız kenarlı, "S" profilli küresel gövdeli çanak ağız parçası. Az kalker ve mika katkılı; kırmızı (2,5 YR 5/8) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (5 YR 7/6), boya kırmızı (2,5 YR 4/6) ince astarlı ve perdahlı, dış yüzey kırmızımsı sarı (5 YR 7/6), boya kırmızı (2,5 YR 4/6) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

7. **A-3/ A 3043d-1:** Ø: 12 cm. Dışa çekik ağız kenarlı, iç bükey boyunlu, derin çanak ağız parçası. Az kum ve seramik tozu katkılı; kırmızı (2,5 YR 5/8) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (5 YR 7/6), boya kırmızı (2,5 YR 4/6) ince astarlı ve perdahlı, dış yüzey kırmızımsı sarı (5 YR 7/6), boya kırmızı (2,5 YR 4/6) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

Res./Fig. 79

1. **B-1/ B 1001-2:** Ø: 21 cm. İç çekik dışa kalınlaştırılmış ağızlı, yuvarlak gövdeli çanak ağız parçası. Çok kum, kalker ve mika katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) ince astarlı, dış yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

2. **A-2/ A 2021-17:** Ø: 26 cm. İç kesik dışa çekik ağız kenarlı, hafif omurgalı çanak ağız parçası. Çok mika kum ve seramik tozu, orta taşçık katkılı; siyah (Gley 1 2,5 N) hamurlu, iç ve dış yüzey çok koyu gri (Gley 1 3 N) ince astarlı; gevşek gözenekli; kötü pişmiş; çark yapımı.

3. **A-2/ A 2019-17:** Ø: 28 cm. İç kesik dışa çekik ağız kenarlı, hafif omurgalı çanak ağız parçası. Çok kum, kalker ve mika katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) ince astarlı, dış yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

4. **B-2/ B 2004-18:** Ø: 36 cm. Ağız üzeri düzleştirilmiş dışa çekik yuvarlak gövdeli çanak ağız parçası. Çok kum, kalker ve mika katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) ince astarlı, dış yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

Res./Fig. 80

1. **A-1/ A 1009-3:** Ø: 12 cm. Kalınlaştırılmış yuvarlak ağız kenarlı, kısa dar ve dışa devrik boyunlu yuvarlak gövdeli çömlek ağız parçası. Çok kalker ve kum, az taşçık katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) ince astarlı, dış yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 7/4) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

2. **A-1/ A 1009-4:** Ø: 12 cm. Kalınlaştırılmış yuvarlak ağız kenarlı, kısa dar ve dışa devrik boyunlu yuvarlak gövdeli çömlek ağız parçası. Çok kum, orta kalker, az taşçık katkılı; güçlü

kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) ince astarlı, dış yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

3. **B-3/ B 3003-1:** Ø: 22 cm. Kalınlaştırılmış yuvarlak ağız kenarlı, kısa geniş ve dışa devrik boyunlu yuvarlak gövdeli çömlek ağız parçası. Çok kum, taşçık ve kalker, az mika katkılı; kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) ince astarlı, dış yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

4. **A-3/ A 3031d-13:** Ø: 8 cm. Yuvarlak, basit ağız kenarlı, dik ve kısa boyunlu küresel gövdeli çömlekçik ağız parçası. Çok kalker, mika, orta kum katkılı; kırmızımsı siyah (2,5 YR 2,5/1) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı gri (2,5 YR 5/1) ince astarlı, dış yüzey koyu gri (5 YR 4/1) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; el yapımı.

5. **A-2/ A 2038-26,27:** Ø: 10 cm. Yuvarlak, basit ağız kenarlı, dik ve kısa boyunlu küresel gövdeli çömlek ağız parçası. Çok kum ve kalker, az mika katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey pembe (7,5 YR 7/3) ince astarlı, dış yüzey pembe (7,5 YR 8/4) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

6. **A-2/ A 2038-18:** Ø: 17 cm. Basit dışa eğik ağız kenarlı, kısa, geniş ve dik boyunlu, yuvarlak gövdeli, çift yatay kulplu çömlek ağız parçası. Çok mika ve kum, az kalker ve taşçık katkılı; koyu gri (7,5 YR 4/1) hamurlu, iç yüzey grimsi kahverengi (10 YR 5/2) ince astarlı, dış yüzey pembe (7,5 YR 7/4) kalın astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

7. **A-2/ A 2021-33:** Ø: 18 cm. Basit dışa eğik ağız kenarlı, kısa, geniş ve dik boyunlu, yuvarlak gövdeli, çift yatay kulplu çömlek ağız parçası. Çok kalker, orta seramik tozu ve kum katkılı; kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6) hamurlu, iç ve dış yüzey pembe (7,5 YR 7/4) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

Res./Fig. 81

1. **A-1/ A 1006-1,2:** Ø: 21 cm. Dışa kalınlaştırılmış ağızlı ve ağız üzeri düzleştirilmiş uzun dik boyunlu küresel gövdeli çömlek ağız parçası. Çok kum, taşçık ve kalker, az mika katkılı; kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) ince astarlı, dış yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

2. **A-2/ A 2037-9:** Ø: 27 cm. Basit dışa eğik ağız kenarlı, kısa, geniş ve dik boyunlu, yuvarlak gövdeli çömlek ağız parçası. Çok kum ve taşçık, orta kalker, az mika katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) ince astarlı, dış yüzey kırmızı (10 R 5/6) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

3. **A-1/ A 1009-25:** Ø: 20 cm. Kapak oluklu, boyunlu, küresel gövdeli çömlek ağız parçası. Çok taşçık, kalker ve mika katkılı; sarımsı kahverengi (10 R 5/8) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) ince astarlı, dış yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

4. **B-2/ B 2002-10:** Ø: 25 cm. Kapak oluklu, boyunlu, küresel gövdeli çömlek ağız parçası. Çok kum ve kalker, az seramik tozu ve mika katkılı; kahverengi (7,5 YR 4/4) hamurlu, iç yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) ince astarlı, dış yüzey pembe (7,5 YR 8/3) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

5. **B-3/ B 3005-6:** Ø: 26 cm. Kapak oluklu, boyunlu, küresel gövdeli çömlek ağız parçası. Çok kum ve kalker, az taşçık ve mika katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey pembe (7,5 YR 7/4) kendinden astarlı, dış yüzey pembemsi beyaz (7,5 YR 8/2) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; el yapımı.

Res./Fig. 82

1. **A-2/ A 2021-44:** Ø: 17 cm. Dışa çekik kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dik gövdeli, tek kulplu çömlek ağız parçası. Çok kalker, az kum ve mika katkılı; açık kırmızımsı kahverengi (5 YR 6/4) hamurlu, iç yüzey alacalı çok koyu gri ve kırmızımsı kahverengi (Gley 1 3N- 5 YR 5/3) kendinden astarlı ve dış yüzey çok koyu gri (Gley 1 3N) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; el yapımı.

2. **A-2/ A 2021-19:** Ø: 15 cm. Ağız kenarı içe çekik ve kesik dışa kalınlaştırılmış, kısa dar boyunlu çömlek ağız parçası. Çok mika ve kalker, orta kum, az seramik tozu katkılı; kırmızı (2,5 YR 4/6) hamurlu, iç ve dış yüzey kırmızımsı kahverengi (2,5 YR 5/4) kendinden astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

3. **A-2/ A 2021-22:** Ø: 16 cm. Dışa çekik ağızlı, kapak oluklu, boyunsuz, küresel gövdeli, boyun ve gövde üzeri boya bezemeli çömlek ağız parçası. Ağız. Çok kum ve kalker, az mika katkılı; kırmızı (2,5 YR 4/8) hamurlu, iç yüzey kırmızı (2,5 YR 5/8) ince astarlı, dış yüzey ana rengi açık kırmızı (2,5 YR 6/6), boya koyu kırmızımsı gri (2,5 YR 3/1) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

4. **A-2/ A 2005-20:** Ø: 14 cm. Ağız kenarı içe hafif çekik dışa kalınlaştırılmış, kısa dar boyunlu çömlek ağız parçası. Çok kum, kalker ve mika katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey pembe (7,5 YR 7/4) kendinden astarlı, dış yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6) kendinden astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; el yapımı.

Res./Fig. 83

1. **A-3/ A 3036d-13:** Ø: 40 cm. İçe kesik düzleştirilmiş, dışa çekik, kapak oluklu, boyunsuz küresel gövdeli, çift yatay kulplu çömlek ağız parçası. Çok kum ve kalker, orta taşçık ve mika katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey pembe (7,5 YR 7/4) ince astarlı, dış yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) ince astarlı; gevşek gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

2. **A-2/ A 2021-31:** Ø: 32 cm. İçe çekik dışa kalınlaştırılmış, ağız üzeri düzleştirilmiş, boyunsuz yuvarlak gövdeli, çift yatay kulplu çömlek ağız parçası. Çok kum ve mika, orta kalker, az taşçık katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 4/6) hamurlu, iç ve dış yüzey pembemsi gri (7,5 YR 7/2) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

3. **A-2/ A 2021-35:** Ø: 25 cm. Basit yuvarlak dışa devrik ağız kenarlı, küresel gövdeli, çift yatay kulplu çömlek ağız parçası. Çok kalker ve mika, orta kum, az seramik tozu katkılı; sarımsı kahverengi (10 YR 5/4) hamurlu, iç ve dış yüzey açık sarımsı kahverengi (10 YR 6/4) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

Res./Fig. 84

1. **A-2/ A 2024-3:** Ø: 32 cm. Ağız üzeri çift oluklu dışa çekik kalınlaştırılmış kısa geniş ve dik boyunlu küresel gövdeli çömlek ağız parçası. Çok kalker ve mika, orta kum ve seramik tozu katkılı; sarımsı kahverengi (10 YR 5/4) hamurlu, iç ve dış yüzey açık sarımsı kahverengi (10 YR 6/4) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

2. **A-2/ A 2021-49:** Ø: 36 cm. İçe kesik, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, kısa geniş ve dik boyunlu çömlek ağız parçası. Çok kum ve kalker, az mika katkılı; sarımsı kahverengi (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey kahverengimsi sarı (5 YR 6/6) kendinden astarlı ve dış yüzey açık sarımsı kahverengi (5 YR 6/4) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

3. **A-2/ A 2033-16:** Ø: 32 cm. İçe çekik, dışa kalınlaştırılmış, ağız kenarı yivli, boyunsuz çömlek ağız parçası. Çok kalker, kum ve mika, az seramik tozu katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/8) ince astarlı, dış yüzey pembe (7,5 YR 8/3) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

4. **A-1/ A 1007-2:** Ø: 22,2 cm. İçe hafif çekik, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, uzun dar boyunlu çömlek ağız parçası. Çok kum ve kalker, az mika katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) kendinden astarlı ve dış yüzey açık kırmızımsı kahverengi (5 YR 6/4) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

Res./Fig. 85

1. **B-3/ B 3006-18:** Ø: 52 cm. Ağız kenarı içe çekik ve kesik, dışa kalınlaştırılmış dudak üzeri yivli boyunsuz çömlek ağız parçası. Çok kum, kalker ve taşçık, az mika ve seramik tozu katkılı; kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6) hamurlu, iç yüzey açık kırmızı (2,5 YR 6/6) ince astarlı, dış yüzey pembe (7,5 YR 7/4) ince astarlı;; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

2. **A-3/ A 3031d-5:** Ø: 46 cm. Ağız kenarı içe çekik ve kesik, dışa kalınlaştırılmış boyunsuz çömlek ağız parçası. Çok kalker, mika, kum ve seramik tozu katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/8) hamurlu, iç yüzey pembe (7,5 YR 7/3) ince astarlı, dış yüzey pembe (7,5 YR 7/4) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

3. **A-1/ A 1009-20:** Ø: 22 cm. Ağız kenarı içe çekik ve kesik, dışa kalınlaştırılmış boyunsuz çömlek ağız parçası. Çok kalker ve kum, orta mika, az seramik tozu katkılı; kırmızı (2,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey pembe (7,5 YR 7/3) ince astarlı, dış yüzey pembe (2,5 YR 7/4) ince astarlı; gevşek gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

4. **A-3/ A 3031d-2:** Ø: 40 cm. Ağız kenarı içe çekik ve kesik, dışa kalınlaştırılmış boyunsuz çömlek ağız parçası. Çok kalker, mika ve kum, orta taşçık katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 8/3) kalın astarlı, dış yüzey açık kırmızımsı kahverengi (5 YR 6/4) ince astarlı; gevşek gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

Res./Fig. 86

1. **A-3/ A 3029d-1:** Ø: 32 cm. Ağız kenarı içe çekik ve kesik, dışa kalınlaştırılmış çift kulplu, boyunsuz çömlek ağız parçası. Çok mika, kum ve kalker, az taşçık katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) kendinden astarlı, dış yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 8/2) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

2. **A-3/ A 3038d-40:** Ø: 33 cm. Ağız kenarı içe çekik ve kesik, dışa kalınlaştırılmış boyunsuz çömlek ağız parçası. Çok taşçık, kum ve kalker, orta mika, az seramik tozu katkılı; kahverengi (7,5 YR 5/4) hamurlu, iç yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) kendinden astarlı, dış yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) kendinden astarlı; gevşek, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

3. **A-2/ A 2014-2:** Ø: 32 cm. Ağız kenarı içe çekik ve kesik, dışa kalınlaştırılmış boyunsuz çömlek ağız parçası. Çok kum, kalker ve mika katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/8) kendinden astarlı, dış yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

4. **B-2/ B 2002-15a:** Ø: 32 cm. Ağız kenarı içe çekik ve kesik, dışa kalınlaştırılmış boyunsuz çömlek ağız parçası. Çok taşçık, kum ve kalker, orta mika, az seramik tozu katkılı; kahverengi (7,5 YR 5/4) hamurlu, iç yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) kendinden astarlı, dış yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) kendinden astarlı; gevşek, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

Res./Fig. 87

1. **A-1/ A 1009-19:** Ø: 36 cm. Dışa eğik, içe kesik ağız kenarlı, dışa kalınlaştırılmış dudaklı, kısa boyunlu oval gövdeli çömlek ağız parçası. Çok kalker, taşçık ve kum, az mika katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey sarı (10 YR 7/6) ince astarlı, dış yüzey açık sarımsı kahverengi (10 YR 6/4) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

2. **B-2/ B 2004-16:** Ø: 30 cm. Dışa eğik, içe kesik ağız kenarlı, dışa kalınlaştırılmış dudaklı, kısa boyunlu oval gövdeli çömlek ağız parçası. Çok kum, seramik tozu ve mika, orta kalker katkılı; kırmızı (2,5 YR 5/6) hamurlu, iç ve dış yüzey açık kırmızımsı kahverengi (5 YR 6/4) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

3. **A-2/ A 2037-13:** Ø: 26 cm. Dışa eğik, içe kesik ağız kenarlı, dışa kalınlaştırılmış dudaklı, kısa boyunlu oval gövdeli çömlek ağız parçası. Çok mika, kalker ve kum, az saman katkılı; kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6) hamurlu, iç ve dış yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6) kendinden astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

Res./Fig. 88

1. **A-2/ A 2021-30:** Ø: 8 cm. Dışa hafif yuvarlak kalınlaştırılmış ağız kenarlı, huni boyunlu, boyun üzeri yivli testi ağız parçası. Az kum ve seramik tozu katkılı; kırmızı (10 R 5/8) hamurlu, iç ve dış yüzey kırmızı (10 R 5/6) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

2. **B-2/ B 2003-4:** Ø: 10 cm. Dışa hafif yuvarlak kalınlaştırılmış ağız kenarlı, huni boyunlu, boyun üzeri yivli testi ağız parçası. Az mika, kalker ve seramik tozu katkılı; kırmızı (2,5 YR 4/6) hamurlu, iç ve dış yüzey kırmızı (2,5 YR 5/6) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

3. **A-2/ A 2005-8:** Ø: 10,4 cm. Dışa hafif yuvarlak kalınlaştırılmış ağız kenarlı, huni boyunlu, boyun üzeri yivli testi ağız parçası. Orta mika, az kum ve seramik tozu katkılı; kırmızı (2,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey kırmızı (2,5 YR 5/6) ince astarlı, dış yüzey kırmızı (2,5 YR 4/6) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; çok iyi pişmiş; çark yapımı.

4. **A-3/ A 3028d-1:** Ø: 12 cm. Dışa hafif yuvarlak kalınlaştırılmış ağız kenarlı, huni boyunlu, boyun üzeri yivli testi ağız parçası. Az taşçık, mika ve kum katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç ve dış yüzey kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) kendinden astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

5. **B-3/ B 3006-1:** Ø: 15 cm. Dışa hafif devrik, yuvarlak kalınlaştırılmış ağız kenarlı, huni boyunlu, boyun üzeri yivli testi ağız parçası. Az mika ve seramik tozu katkılı; kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) ince astarlı, dış yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6), boya kırmızımsı kahverengi (2,5 YR 4/4) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

6. **A-2/ A 2021-7:** Ø: 7,5 cm. Dışa hafif yuvarlak kalınlaştırılmış, dışa çekik ağız kenarlı, iç bükey kısa boyunlu yonca ağızlı testi ağız parçası. Çok seramik tozu ve kalker, orta kum katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey pembe (7,5 YR 7/4) ince astarlı, dış yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

Res./Fig. 89

1. **A-1/ A 1006-11:** Ø: 8 cm. Dışa kalınlaştırılmış, dışa çekik ağız kenarlı, iç bükey uzun boyunlu amphora ağız parçası. Çok kum ve mika, orta kalker, az taşçık katkılı; kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6) hamurlu, iç ve dış yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/3) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

2. **A-2/ A 2005-7:** Ø: 8,8 cm. Şişe ağız parçası. Çok kalker ve mika, az kum katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç ve dış yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; el yapımı.

3. **A-3/ A 3020e-1:** Ø: 10,6 cm. Dışa kalınlaştırılmış, dışa çekik ağız kenarlı, iç bükey uzun boyunlu amphora ağız parçası. Çok kum, kalker, seramik tozu ve mika katkılı; açık

kahverengi (7,5 YR 6/4) hamurlu, iç yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) ince astarlı, dış yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

4. **A-1/ A 1009-28:** Ø: 13 cm. Testi ağız parçası. Çok kalker, seramik tozu ve kum, orta taşçık katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 7/3) ince astarlı, dış yüzey açık kırmızımsı kahverengi (2,5 YR 7/3) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

5. **B-2/ B 2002-6:** Ø: 16 cm Testi ağız parçası. Çok kalker ve kum, az taşçık ve mika katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey kahverengimsi sarı (10 YR 6/6) ince astarlı, dış yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 7/4) ince astarlı; gevşek, gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

6. **A-1/ A 1009-6:** Ø: 15 cm. Testi ağız parçası. Çok kalker ve kum, az taşçık ve mika katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) ince astarlı, dış yüzey kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

7. **A-2/ A 2021-24:** Ø: 15 cm. Testi ağız parçası. Orta kalker, az seramik tozu ve mika katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 8/4) ince astarlı, dış yüzey ana rengi kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6), boya koyu gri (7,5 YR 4/1) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

Res./Fig. 90

1. **A-2/ A 2021-20:** Ø: 7 cm. Basit düz dip parçası. Çok kalker ve kum, az mika ve seramik tozu katkılı; kırmızı (2,5 YR 5/6) hamurlu, iç ve dış yüzey pembe (7,5 YR 7/4) kalın astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

2. **A-2/ A 2038-28:** DØ: 7 cm. Basit düz dip parçası. Çok kum, az mika ve taşçık katkılı; açık kahverengi (7,5 YR 6/4) hamurlu, iç yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/3) ince astarlı, dış yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/3) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

3. **A-2/ A 2021-47:** DØ: 12 cm. Basit düz dip parçası. Çok kum, kalker ve mika katkılı; kahverengi (10 YR 4/3) hamurlu, iç yüzey kahverengimsi sarı (10 YR 6/6) ince astarlı, dış yüzey açık sarımsı kahverengi (10 YR 6/4) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

4. **A-3/ A 3025b-5:** DØ: 14,5 cm. Basit düz dip parçası. Çok kalker ve seramik tozu, orta kum katkılı; kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) hamurlu, iç yüzey pembe (5 YR 8/4) ince astarlı, dış yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 8/2) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

5. **A-3/ A 3026d-1:** DØ: 15 cm. Basit düz dip parçası. Çok kum, kalker ve mika katkılı; kahverengi (10 YR 4/3) hamurlu, iç yüzey kahverengimsi sarı (10 YR 6/6) ince astarlı, dış yüzey açık sarımsı kahverengi (10 YR 6/4) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

Res./Fig. 91

1. **A-1/ A 1006-10:** Ø: 15 cm. Basit düz dip parçası. Çok kalker ve seramik tozu, orta kum katkılı; kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) hamurlu, iç yüzey pembe (5 YR 8/4) ince astarlı, dış yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 8/2) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

2. **A-1/ A 1006-13:** Ø: 15 cm. Basit düz dip parçası. Çok kalker ve kum, az mika ve seramik tozu katkılı; kırmızı (2,5 YR 5/6) hamurlu, iç ve dış yüzey pembe (7,5 YR 7/4) kalın astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

3. **A-2/ A 2037-18:** DØ: 18 cm. Basit düz dip parçası. Çok kum ve kalker, az mika ve seramik tozu katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/8) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (5 YR 6/6)

ince astarlı, dış yüzey pembemsi gri (7,5 YR 7/2) ince astarlı; gevşek, az gözenekli; iyi pişmiş; el yapımı.

4. **A-2/ A 2021-53:** Ø:19 cm. Basit düz dip parçası. Çok kalker, taşçık, kum ve mika katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/3) ince astarlı ve dış yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 7/3) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

5. **B-3/ B 3002-7:** DØ: 17 cm. Basit düz dip parçası. Çok mika, kalker ve taşçık, orta kum ve az seramik tozu katkılı; çok soluk kahverengi (10 YR 7/3) hamurlu, iç yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 7/3) ince astarlı, dış yüzey açık sarımsı kahverengi (10 YR 6/4) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

6. **B-2/ B 2005-17:** DØ: 14 cm. Dip. Çok mika, seramik tozu ve kalker, orta taşçık ve kum katkılı; kırmızı (2,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey kırmızı (2,5 YR 5/6) kendinden astarlı, dış yüzey açık kırmızı (2,5 YR 6/6) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; el yapımı.

Res./Fig. 92

1. **A-3/ A 3042-1:** Dip. Orta mika, az kum ve seramik tozu katkılı; kahverengi (10 YR 5/3) hamurlu, iç yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) ince astarlı, dış yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) kalın astarlı ve perdahlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

2. **A-1/ A 1005-11,13,14:** DØ: 3 cm. Dip. Az mika, seramik tozu ve kum katkılı; kırmızı (2,5 YR 5/8) hamurlu, iç ve dış yüzey kırmızı (2,5 YR 4/8) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, gözeneksiz; çok iyi pişmiş; çark yapımı.

3. **A-1/ A 1009-9:** Dip. Çok kum, kalker ve taşçık, az mika katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç ve dış yüzey pembe (7,5 YR 7/4) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

4. **C-2/ C 2004-8:** DØ: 24 cm. Dip. Çok kum, kalker ve seramik tozu, az mika katkılı; kırmızı (2,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) ince astarlı, dış yüzey kahverengi (7,5 YR 5/4) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

Res./Fig. 93

1. **A-3/ A 3041-3:** DØ: 5,5 cm. Halka dip. Az mika ve seramik tozu katkılı; kırmızı (2,5 YR 4/8) hamurlu, iç yüzey sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) ince astarlı, dış yüzey açık kırmızı (2,5 YR 6/6) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

2. **B-3/ B 3006-12:** DØ: 6 cm. Halka dip. Çok kalker ve kum, az mika ve taşçık katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/8) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (5 YR 6/8) ince astarlı, dış yüzey kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

3. **A-2/ A 2038-4:** DØ: 6 cm. Halka dip. Az mika ve seramik tozu katkılı; kırmızı (2,5 YR 4/8) hamurlu, iç yüzey sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) ince astarlı, dış yüzey açık kırmızı (2,5 YR 6/6) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

4. **A-2/ A 2038-21:** DØ: 7 cm. Halka dip. Çok kum, orta kalker, az taşçık ve mika katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 8/2) ince astarlı, dış yüzey pembe (7,5 YR 7/3) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

5. **B-3/ B 3006-11:** DØ: 8 cm. Halka dip. Çok kalker ve kum, az mika katkılı; kırmızı (2,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) ince astarlı, dış yüzey kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

6. A-1/ A 1009-13: DØ: 8 cm Halka dip. Az kum, seramik tozu ve kalker katkılı; açık kahverengi (7,5 YR 6/4) hamurlu, iç yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/3) ince astarlı, dış yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

7. A-3/ A 3038-9: DØ: 6 cm. Halka dip. Orta kalker ve kum, az mika katkılı; kırmızı (2,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) ince astarlı, dış yüzey kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

8. A-3/ A 3038-9: DØ: 6,6 cm. Halka dip. Orta kalker ve kum, az mika katkılı; kırmızı (2,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) ince astarlı, dış yüzey kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

9. B-2/ B 2005-9: Halka dip. Çok kalker, az kum, mika ve seramik tozu katkılı; kırmızı (2,5 YR 5/8) hamurlu, iç yüzey kırmızı (2,5 YR 5/8) ince astarlı ve perdahlı, dış yüzey kırmızı (2,5 YR 5/6) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; çok iyi pişmiş; çark yapımı.

Res./Fig. 94

1. A-3/ A 3036d-13: Yatay yuvarlak kulp. Çok kum ve kalker, orta taşçık ve mika katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey pembe (7,5 YR 7/4) ince astarlı, dış yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) ince astarlı; gevşek gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

2. A-2/ A 2021-31: Yatay yuvarlak kulp. Çok kum ve mika, orta kalker, az taşçık katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 4/6) hamurlu, iç ve dış yüzey pembemsi gri (7,5 YR 7/2) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

3. A-2/ A 2021-33: Yatay yuvarlak kulp. Çok kalker, orta seramik tozu ve kum katkılı; kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6) hamurlu, iç ve dış yüzey pembe (7,5 YR 7/4) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

4. A-2/ A 2021-35: Yatay şerit kulp. Çok kalker ve mika, orta kum, az seramik tozu katkılı; sarımsı kahverengi (10 YR 5/4) hamurlu, iç ve dış yüzey açık sarımsı kahverengi (10 YR 6/4) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

5. A-3/ A 3038d-32: Yatay yuvarlak kulp. Çok kum ve kalker, orta taşçık ve mika katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey pembe (7,5 YR 7/4) ince astarlı, dış yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) ince astarlı; gevşek gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

Res./Fig. 95

1. A-3/ A 3029d-1: Şerit kulp. Çok mika, kum ve kalker, az taşçık katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) kendinden astarlı, dış yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 8/2) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

2. A-3/ A 3038d-30: Şerit kulp. Orta kum, az mika, taşçık ve kalker katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç ve dış yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

3. A-3/ A 3031d-24: Şerit kulp. Çok seramik tozu, kalker, kum, mika ve taşçık katkılı; kırmızı (2,5 YR 4/6) hamurlu, iç yüzey açık kırmızı (2,5 YR 6/6) ince astarlı, dış yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 8/3) kalın astarlı; gevşek gözenekli; iyi pişmiş; el yapımı.

4. A-2/ A 2033-13: Şerit kulp. Çok kum, kalker ve mika az seramik tozu katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç ve dış yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

5. **B-3/ B 3008-4:** Şerit kulp. Çok kalker, orta kum, az mika katkılı; kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6) hamurlu, iç ve dış yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

6. **A-2/ A 2021-44:** Şerit kulp. Çok kalker, az kum ve mika katkılı; (5 YR 6/4) hamurlu, iç yüzey alacalı çok koyu gri ve kırmızımsı sarı (Gley 1 3N- 5 YR 5/3) kendinden astarlı ve dış yüzey çok koyu gri (Gley 1 3N) ince astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; el yapımı.

Res./Fig. 96

1. **A-1/ A 1006-9:** Amorf. Az mika ve seramik tozu katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6) ince astarlı, dış yüzey ana rengi kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6), boya kahverengi (7,5 YR 4/2) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, gözeneksiz; çok iyi pişmiş; çark yapımı.

2. **A-4/ A 4008-7:** Amorf. Orta kum ve kalker, az mika katkılı; kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6) hamurlu, iç yüzey kahverengi (7,5 YR 5/3) ince astarlı ve dış yüzey ana rengi kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6), boya kahverengi (7,5 YR 4/2) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

3. **A-3/ A 3022f-2:** Amorf . Orta kum ve kalker katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey ana rengi kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6), boya koyu gri (5 YR 4/1) ince astarlı, dış yüzey ana rengi kırmızımsı sarı (5 YR 6/6), boya koyu gri (5 YR 4/1) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; çark yapımı.

Res./Fig. 97

1. **A-2/ A 2033-9:** Amorf. Orta kalker, az kum, seramik tozu ve mika katkılı; kırmızı (2,5 YR 5/8) hamurlu, iç yüzey kırmızı (2,5 YR 5/8) ince astarlı, dış yüzey ana rengi açık sarımsı kahverengi (10 YR 6/4), boya koyu grimsi kahverengi (10 YR 4/2) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, gözeneksiz; çok iyi pişmiş; çark yapımı.

2. **A-2/ A 2021-21:** Amorf. Az kalker, seramik tozu, kum ve mika katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) ince astarlı, dış yüzey ana rengi kırmızımsı sarı (5 YR 6/6), boya koyu kırmızımsı gri (5 YR 4/2) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

3. **B-1/ B 1001-3:** Amorf. Orta kalker ve kum, az mika katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey kahverengi (7,5 YR 5/4) ince astarlı, dış yüzey ana rengi kırmızımsı sarı (5 YR 6/6), boya koyu gri (5 YR 4/1) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

4. **B-2/ B 2002-8:** Amorf. Çok kum ve kalker, az taşçık ve mika katkılı; kırmızı (2,5 YR 4/8) hamurlu, iç yüzey kırmızı (2,5 YR 5/6) ince astarlı ve perdahlı, dış yüzey ana rengi açık kahverengi (7,5 YR 6/4), boya koyu kahverengi (7,5 YR 3/2) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

5. **A-3/ A 3018f-6:** Amorf. Az kalker ve kum katkılı; kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6) hamurlu, iç yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) ince astarlı ve perdahlı, dış yüzey ana rengi çok soluk kahverengi (10 YR 8/3), boya kahverengi (7,5 YR 4/2) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, gözeneksiz; çok iyi pişmiş; çark yapımı.

6. **A-2/ A 2033-10:** Amorf. Az seramik tozu ve mika katkılı; kırmızı (2,5 YR 4/6) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı kahverengi (2,5 YR 4/4) ince astarlı, dış yüzey ana rengi pembe (5 YR 8/3), boya kırmızı ve koyu kırmızımsı gri (2,5 YR 4/6, 2,5 YR 4/1) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; el yapımı.

7. **B-2/ B 2005-18:** Amorf. Az seramik tozu ve mika katkılı; kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6) hamurlu, iç yüzey pembe (7,5 YR 7/4) kalın astarlı ve perdahlı, dış yüzey ana rengi açık kırmızı (2,5 YR 6/6), boya kırmızımsı kahverengi (7,5 YR 5/4) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; çok iyi pişmiş; çark yapımı.

8. **B-3/ B 3006-6:** Amorf. Az kum, seramik tozu ve mika katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/8) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) ince astarlı, dış yüzey açık kırmızımsı kahverengi (2,5 YR 7/3), boya kırmızı (2,5 YR 5/8) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

Res./Fig. 98

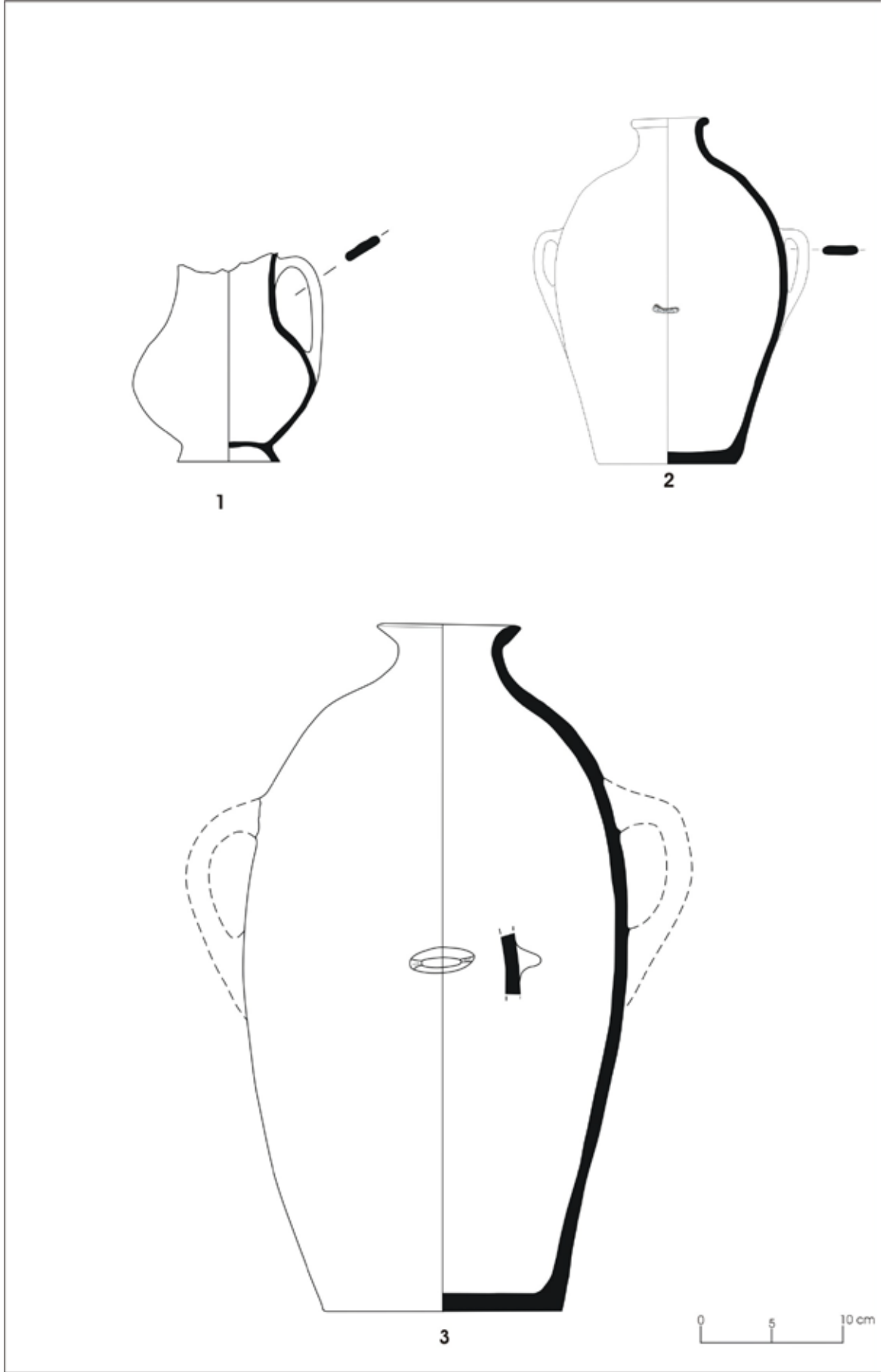
1. **A-3/ A 3038b-2:** Amorf. Çok kalker ve kum, orta taşçık, az mika katkılı; güçlü kahverengi (7,5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) kalın astarlı, dış yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6) kalın astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; el yapımı.

2. **A-3/ A 3028d-3:** Amorf. Az kum, kalker ve mika katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) ince astarlı, dış yüzey ana rengi kırmızımsı sarı (5 YR 6/6), boya koyu gri (5 YR 4/1) ince astarlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; çark yapımı.

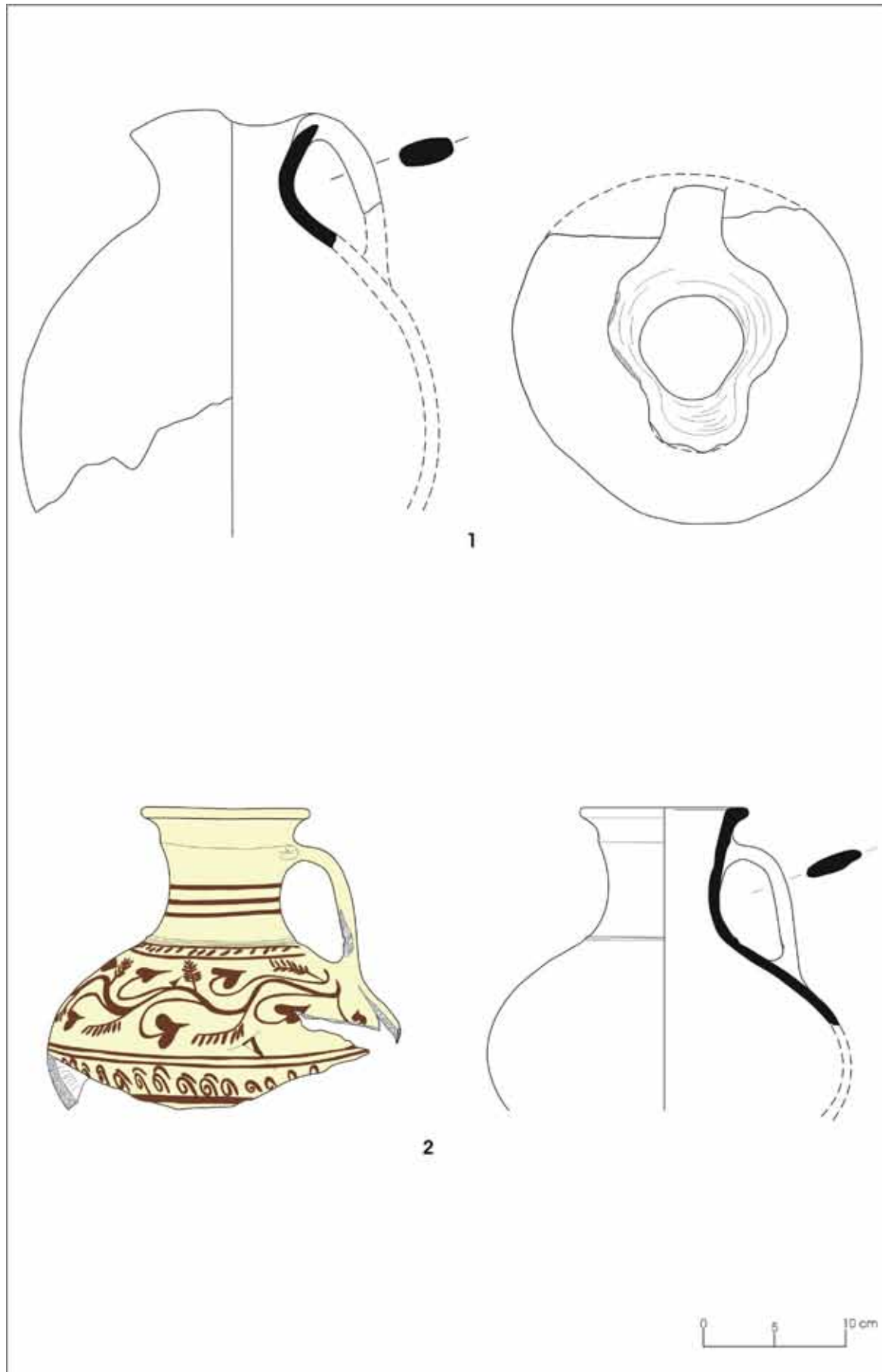
3. **A-1/ A 1006-5:** Amorf. Çok kalker ve mika, az kum katkılı; kırmızımsı sarı (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6), ince astarlı, dış yüzey kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6), boya kırmızı ve çok koyu gri (2,5 YR 4/6-7,5 YR 3/1) kalın astarlı ve perdahlı; sıkı, gözeneksiz; iyi pişmiş; el yapımı.

4. **A-3/ A 3041-10:** Amorf. Az kum, kalker ve seramik tozu katkılı; sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, iç yüzey koyu kırmızımsı gri (5 YR 4/2) ince astarlı ve perdahlı, dış yüzey ana rengi sarımsı kırmızı (5 YR 5/6), boya koyu gri (5 YR 4/1) ince astarlı ve perdahlı; sıkı, gözeneksiz; çok iyi pişmiş; çark yapımı.

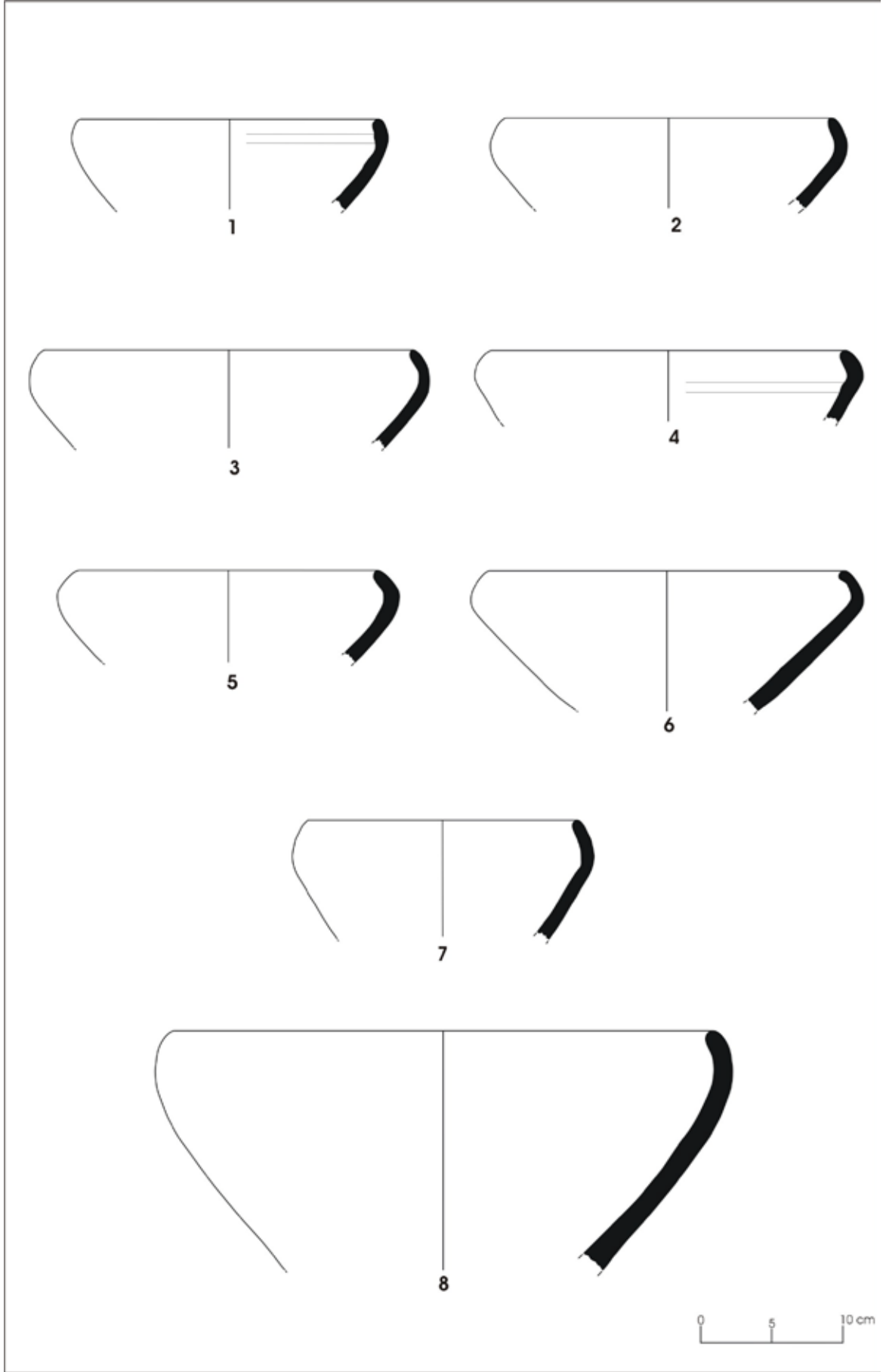
5. **C-2/ C 2004-7:** Amorf. Çok kalker, seramik tozu, az mika katkılı; açık kahverengi (7,5 YR 6/4) hamurlu, iç ve dış yüzey açık kahverengi (7,5 YR 6/4) kendinden astarlı; sıkı, az gözenekli; iyi pişmiş; el yapımı.

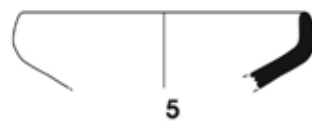
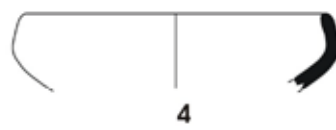
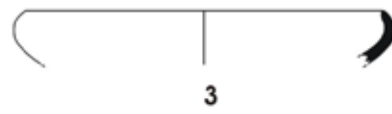
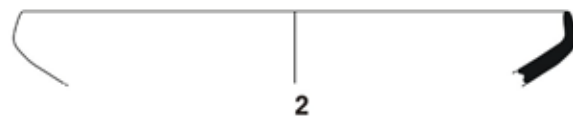
Res./ Fig. 73

Res./ Fig. 74

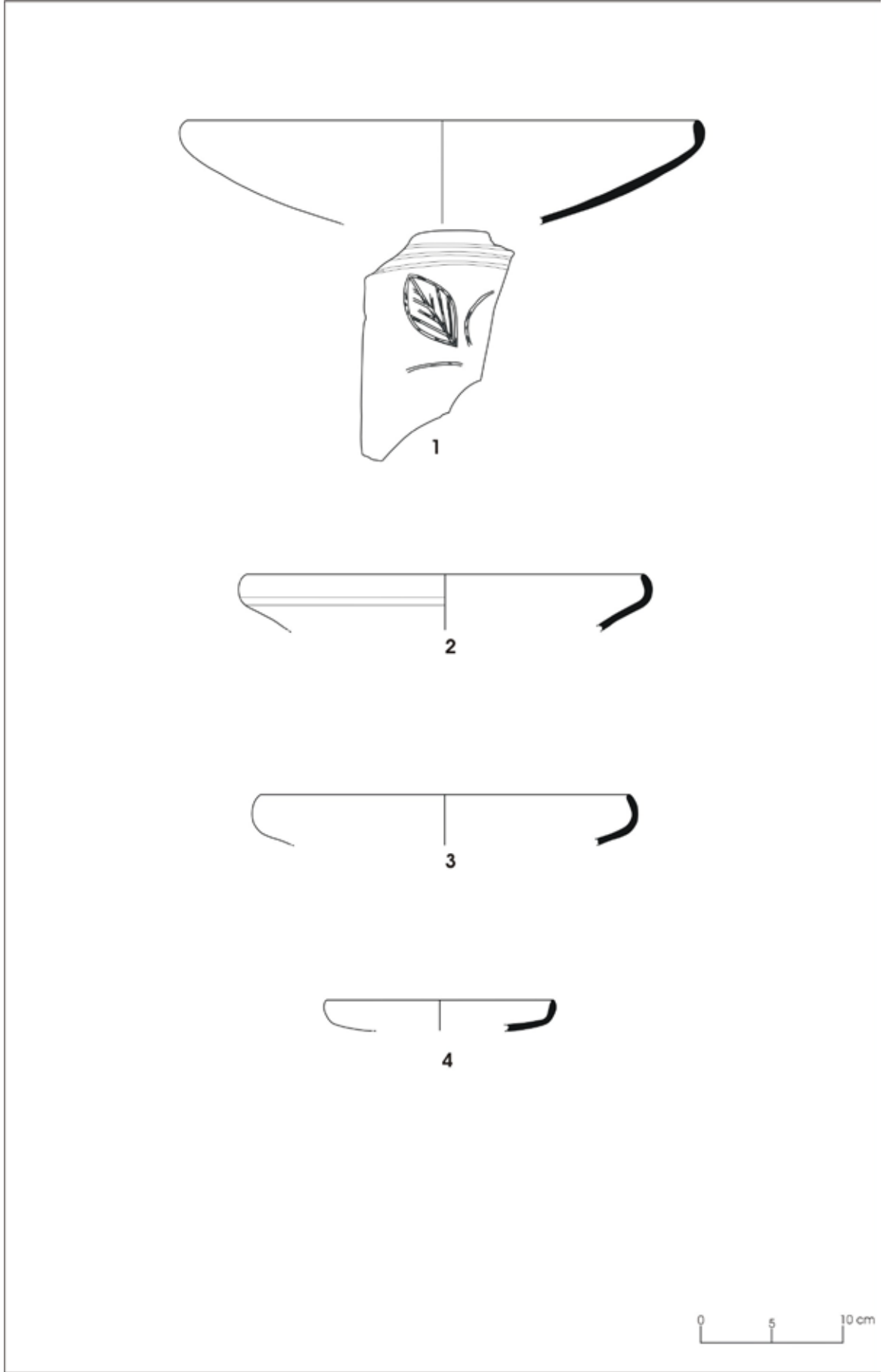

Res./ Fig. 75

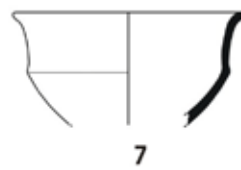
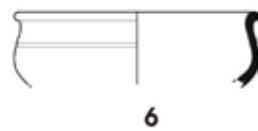
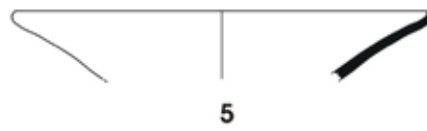
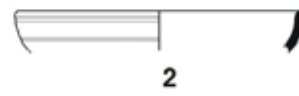
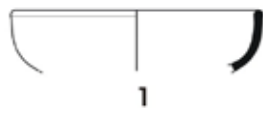

0 5 10 cm

Res./ Fig. 76

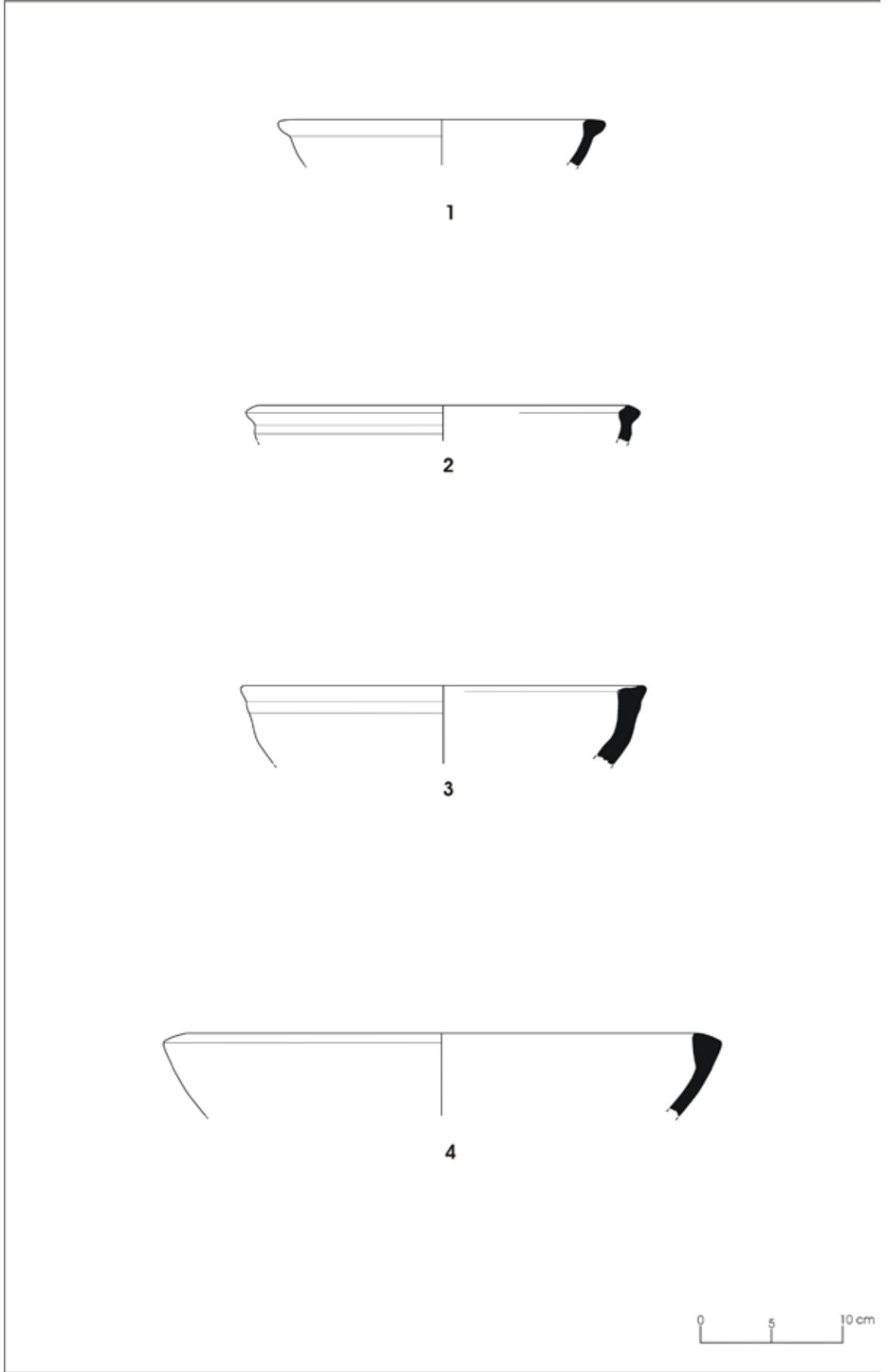

Res./ Fig. 77

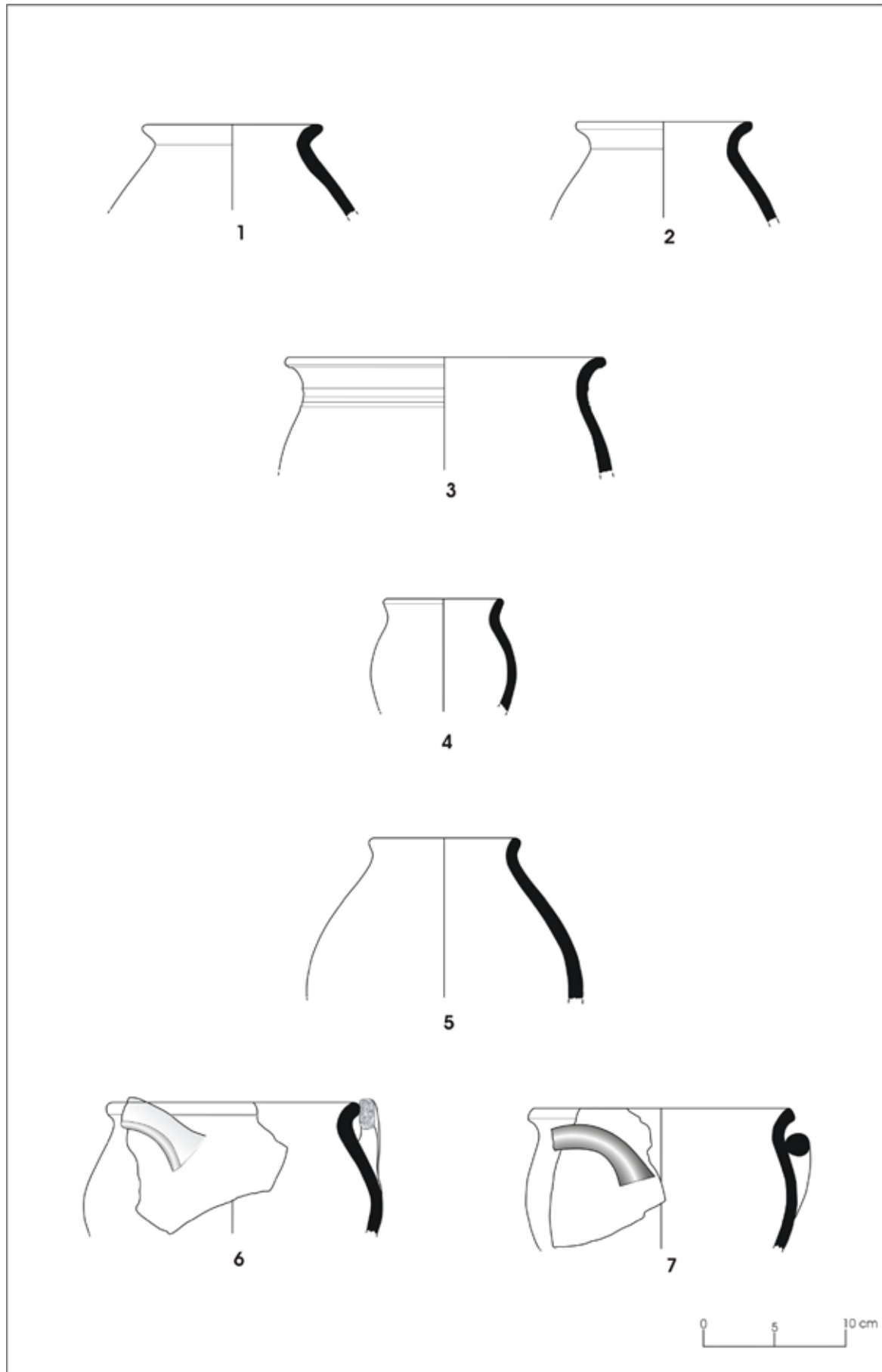

0 5 10 cm

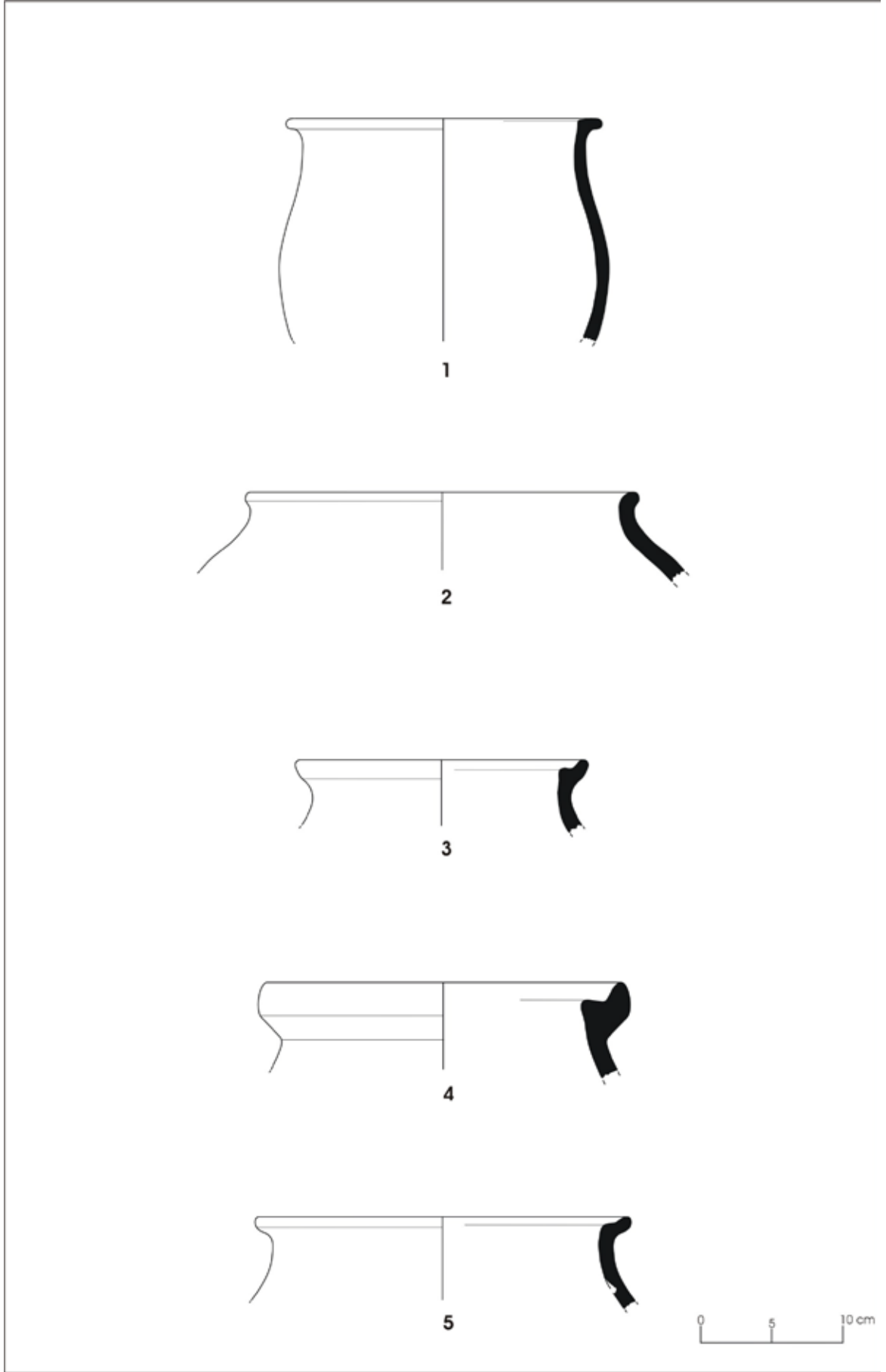
Res./ Fig. 78

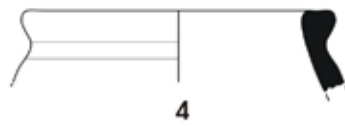
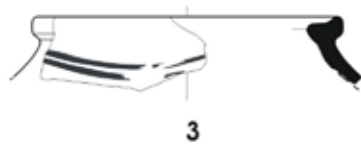
Res./ Fig. 79

Res./ Fig. 80

Res./ Fig. 81

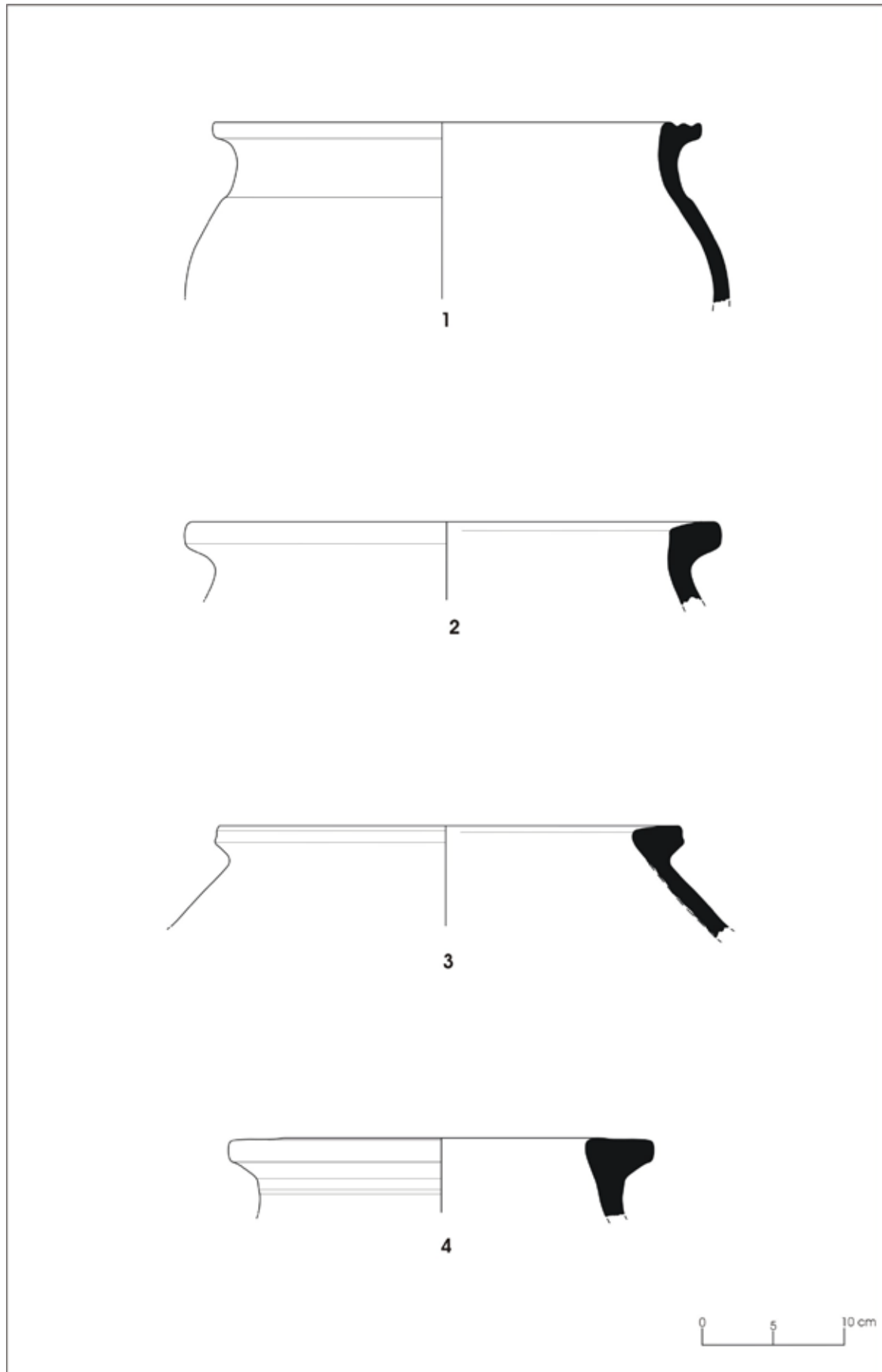

0 5 10 cm

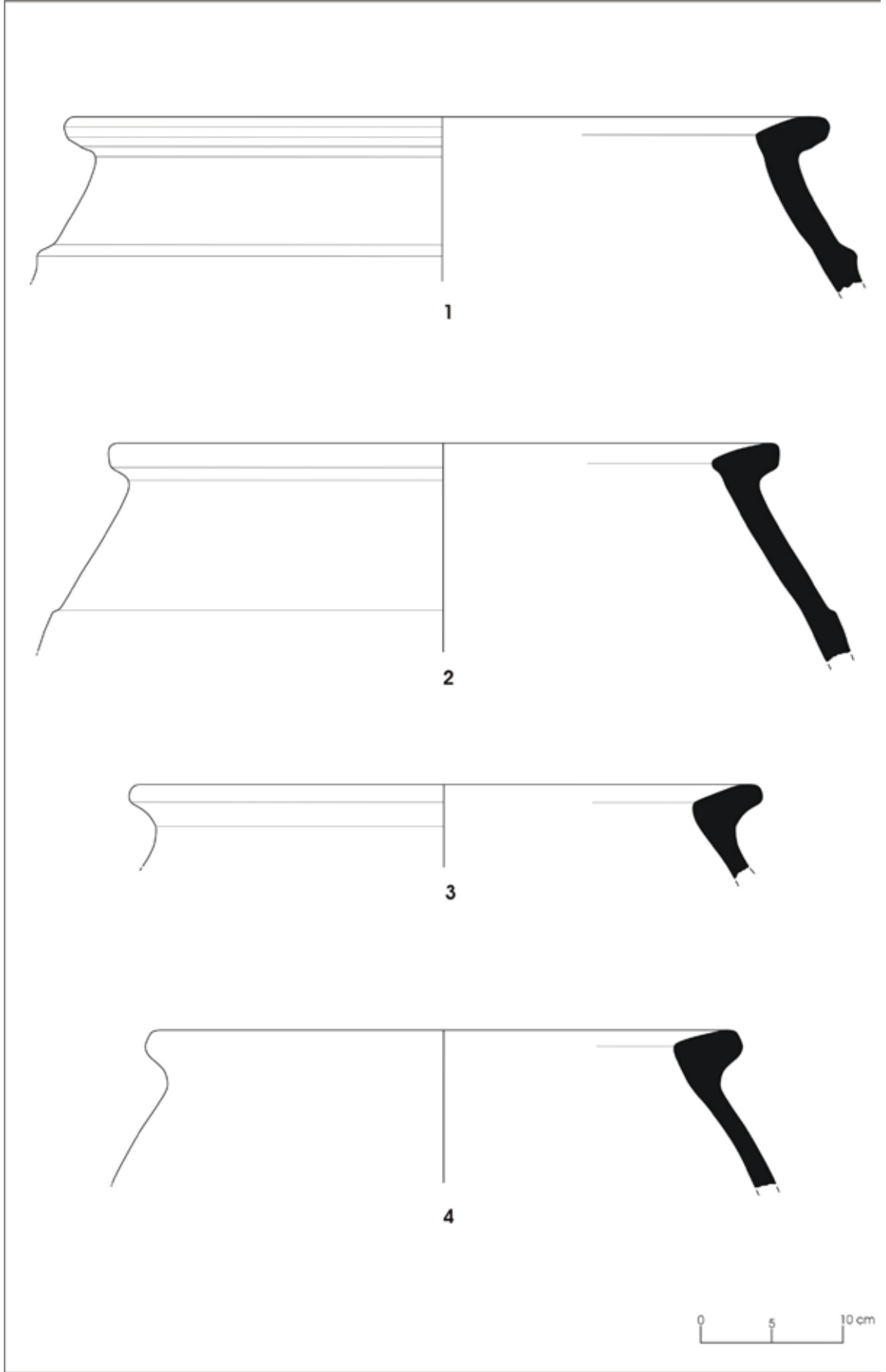
Res./ Fig. 82

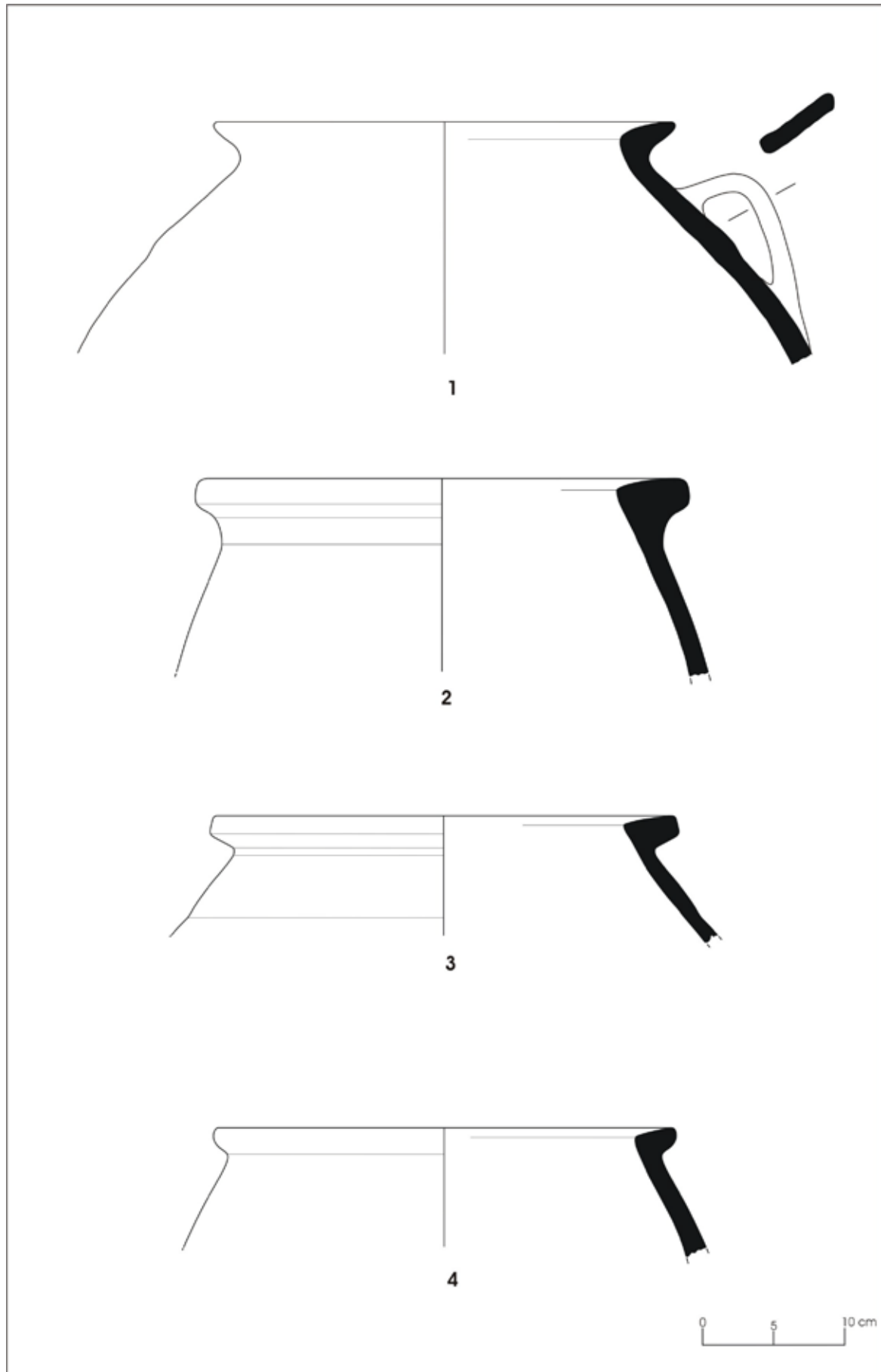
Res./ Fig. 83

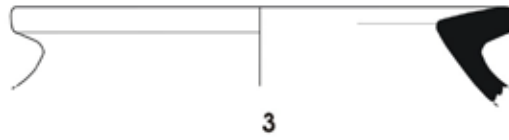
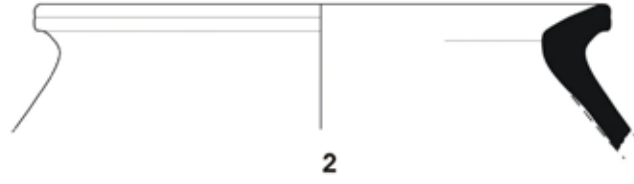
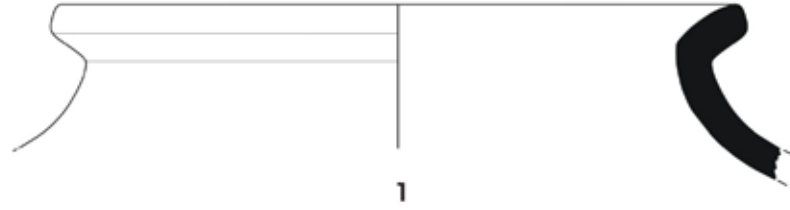
Res./ Fig. 84

Res./ Fig. 85

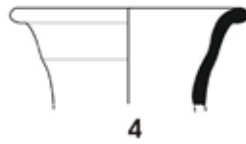
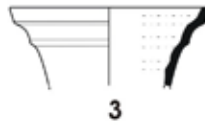
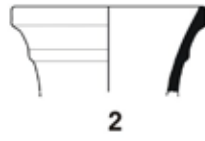

Res./ Fig. 86

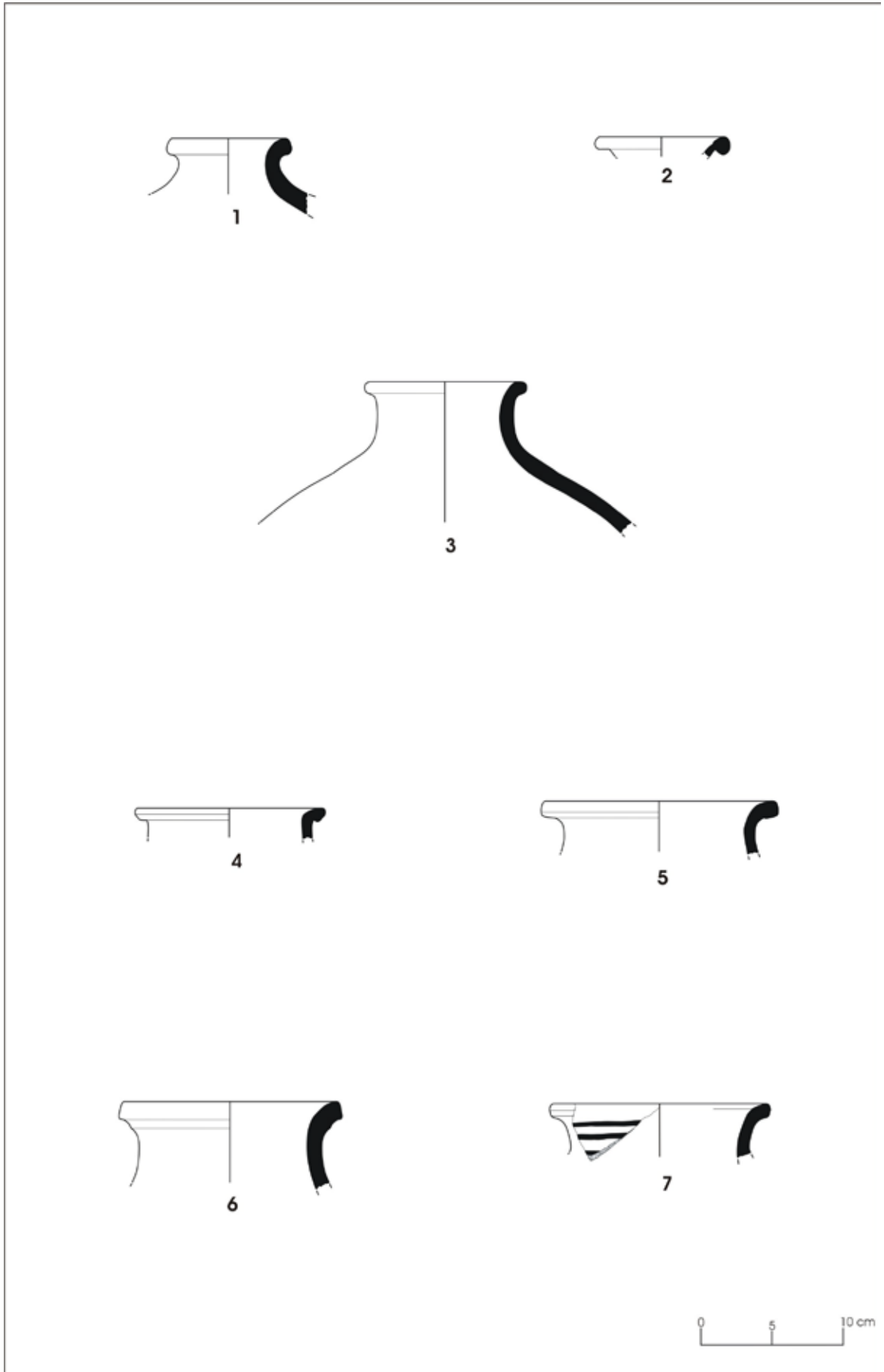
0 5 10 cm

Res./ Fig. 87

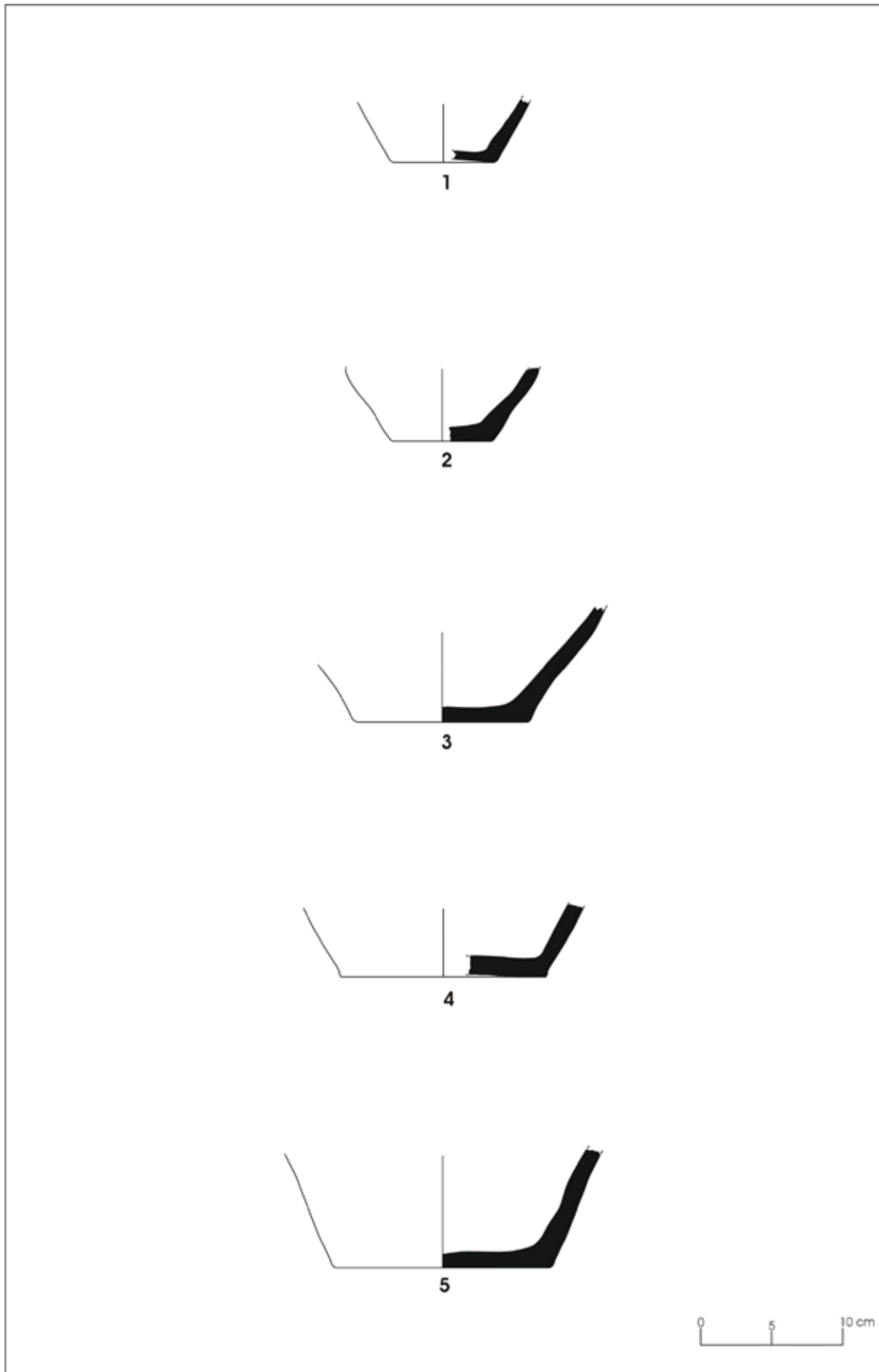

0 5 10 cm

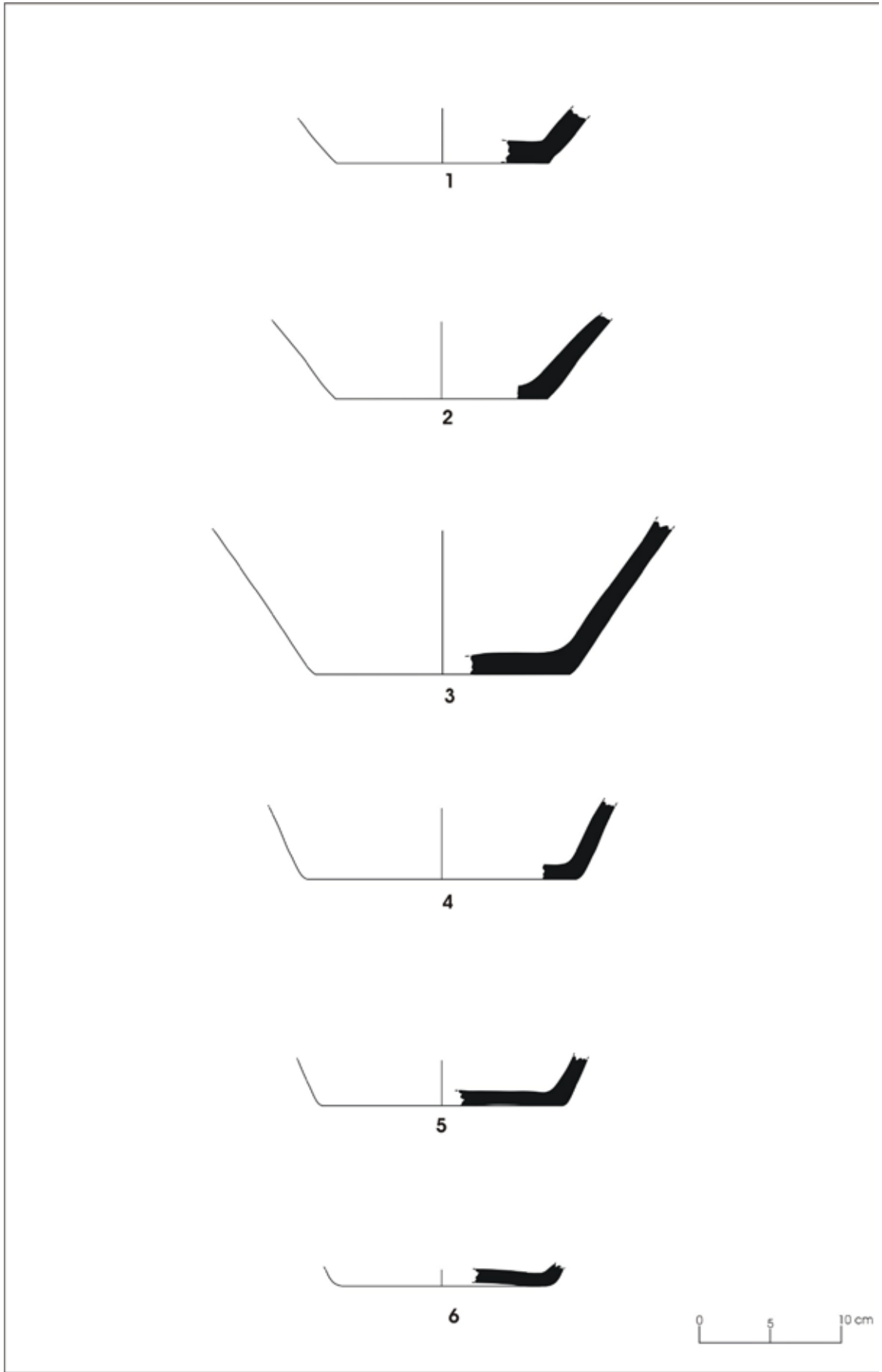
Res./ Fig. 88

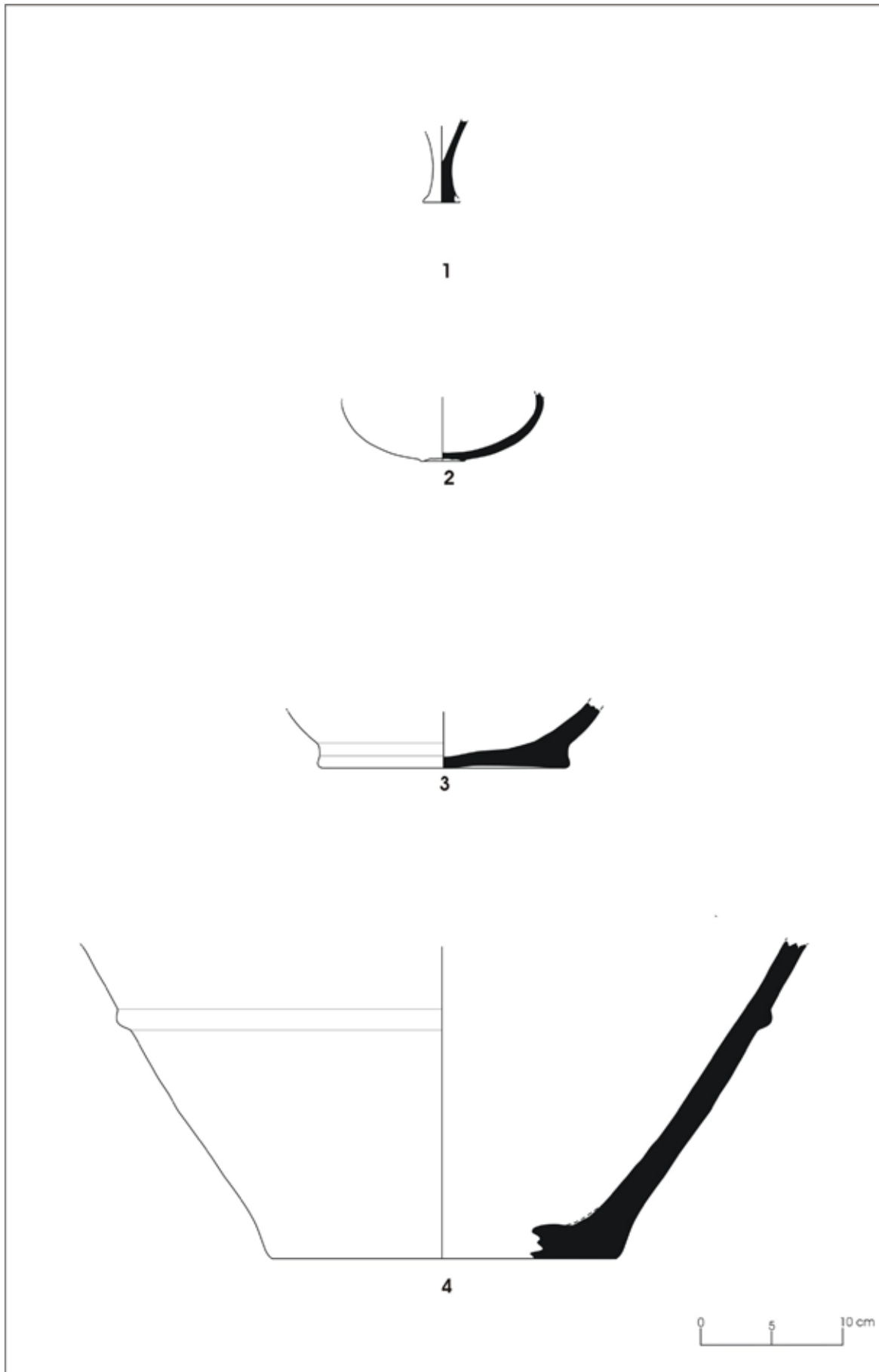
Res./ Fig. 89

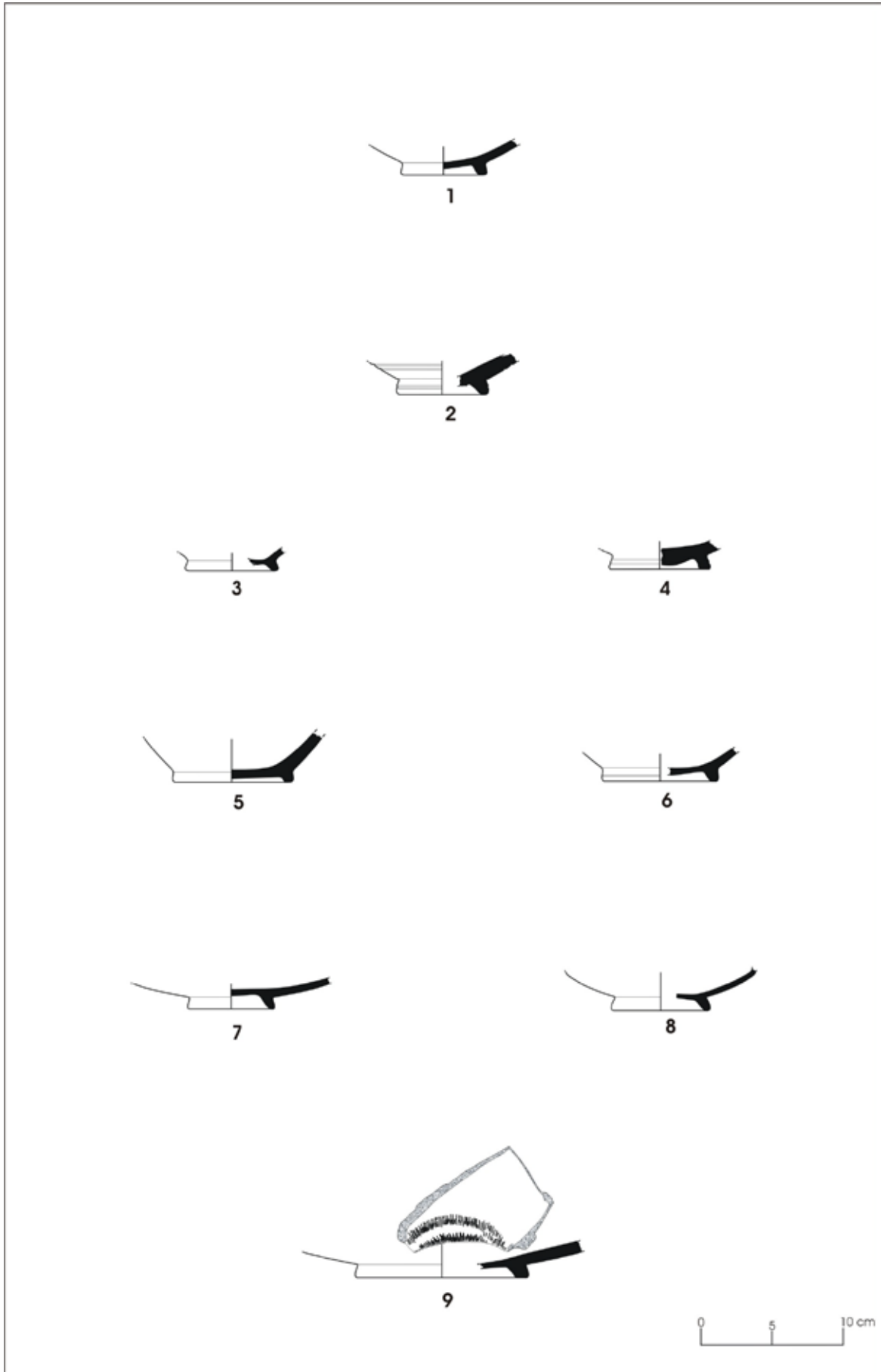
Res./ Fig. 90

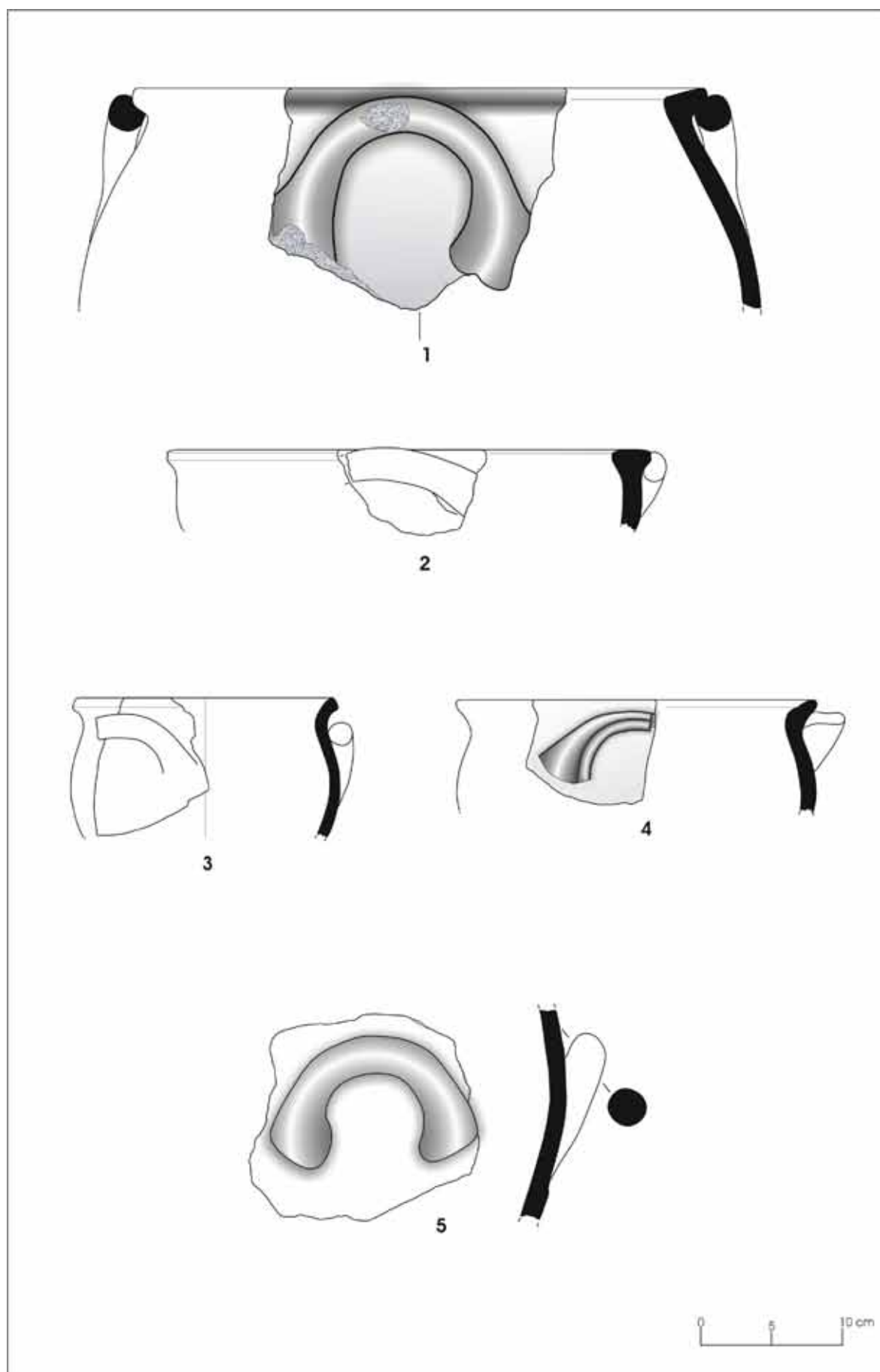
Res./ Fig. 91

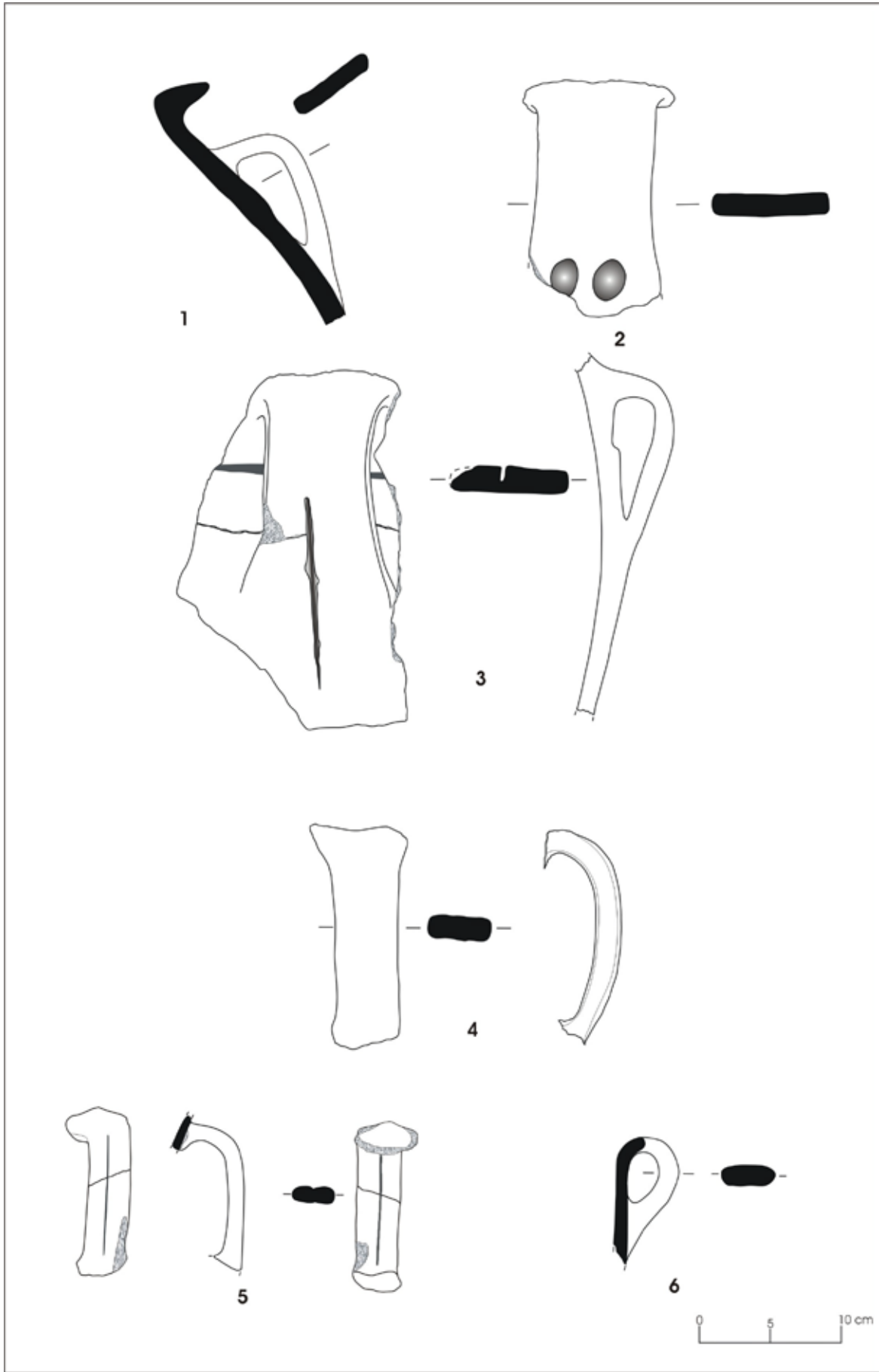
Res./ Fig. 92

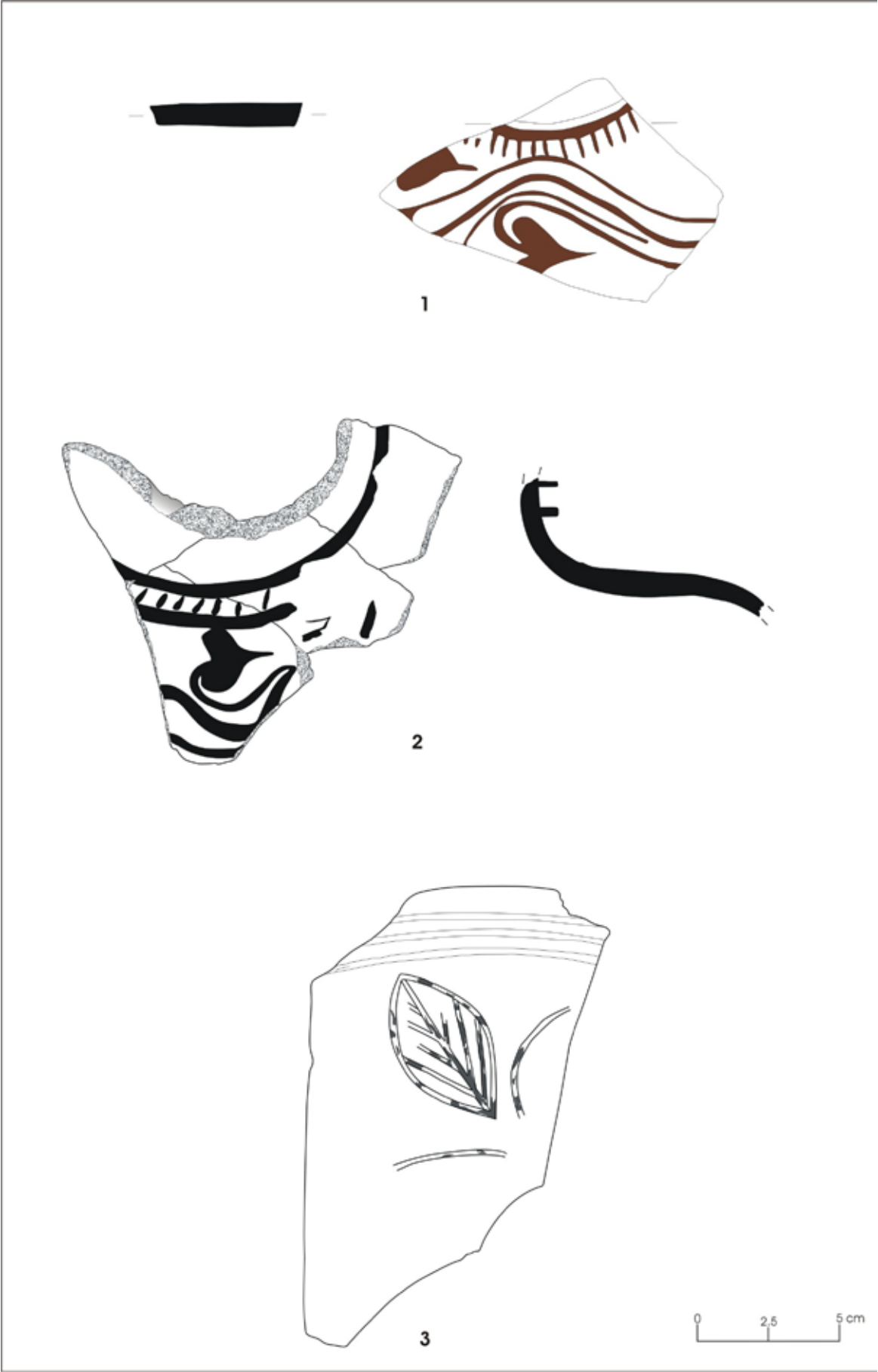
Res./ Fig. 93

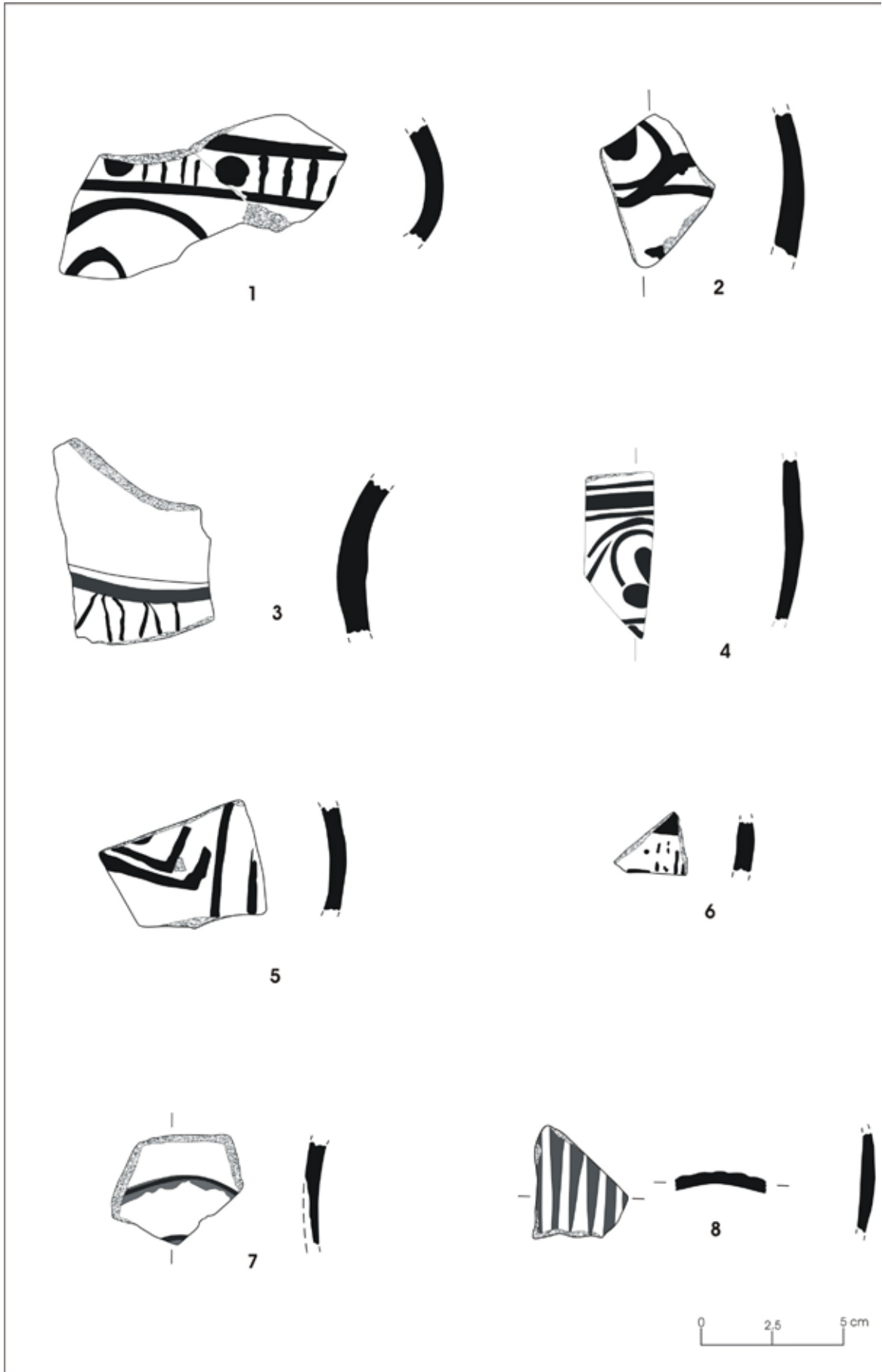
Res./ Fig. 94

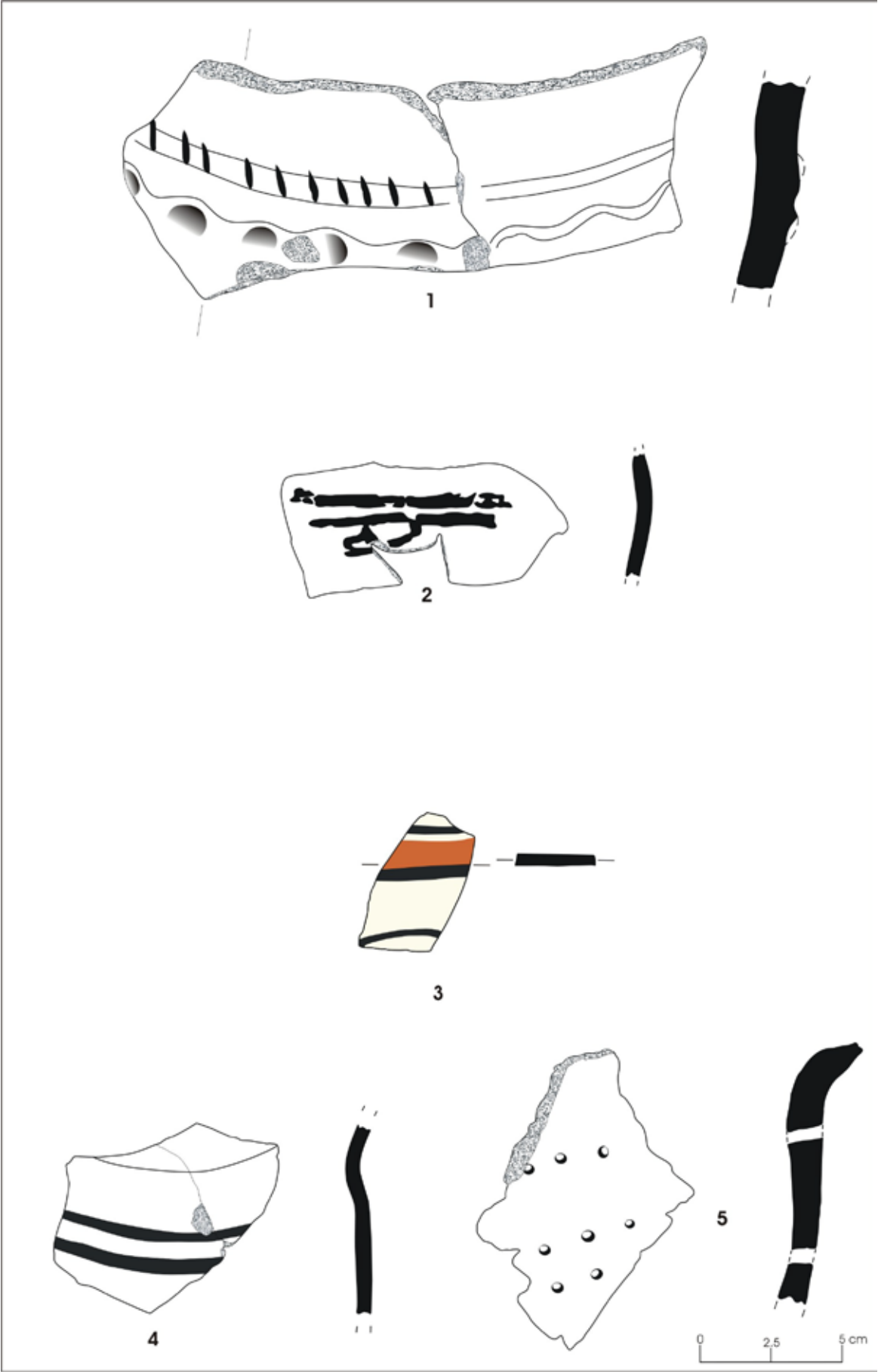
Res./ Fig. 95

Res./ Fig. 96

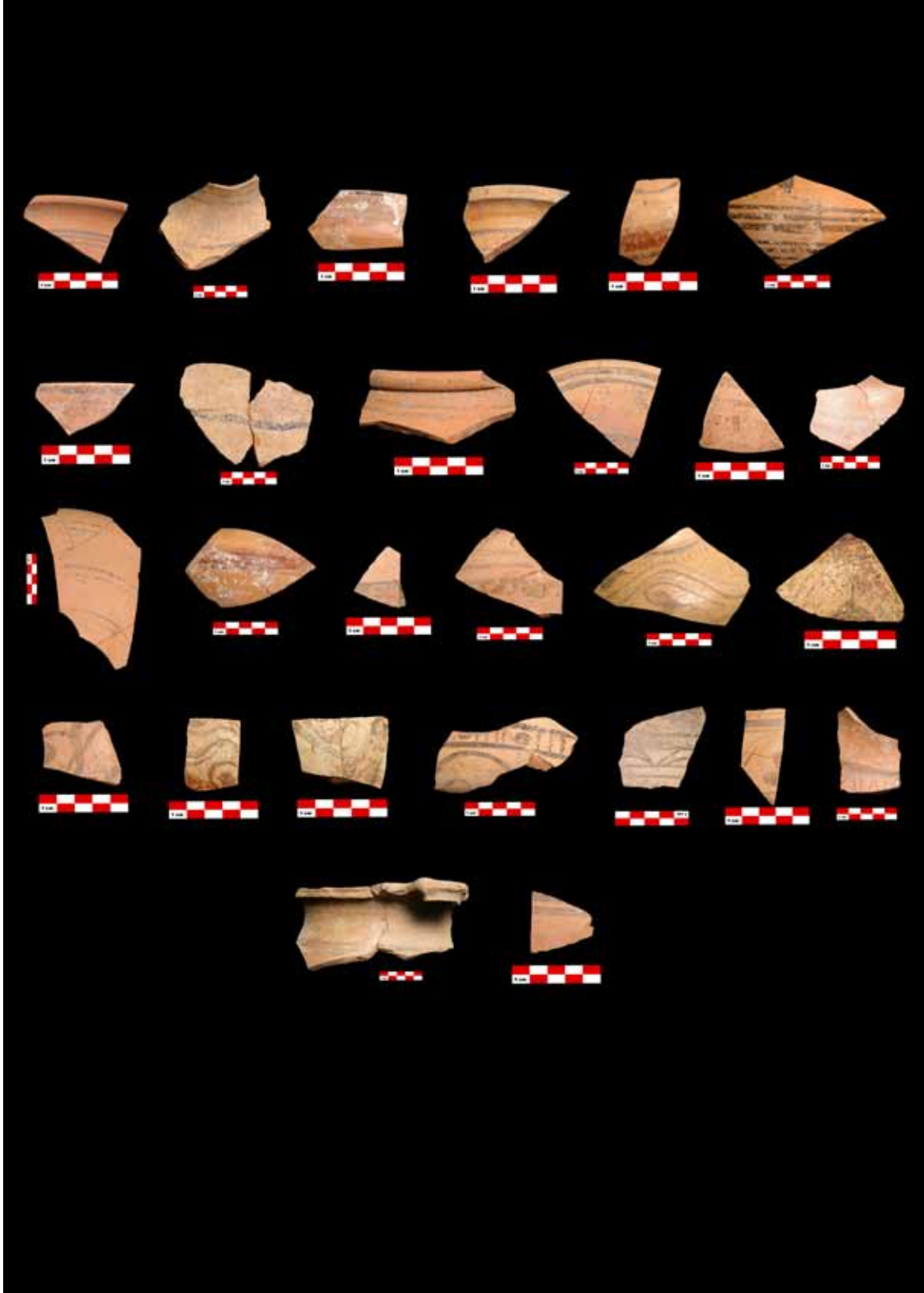
Res./ Fig. 97

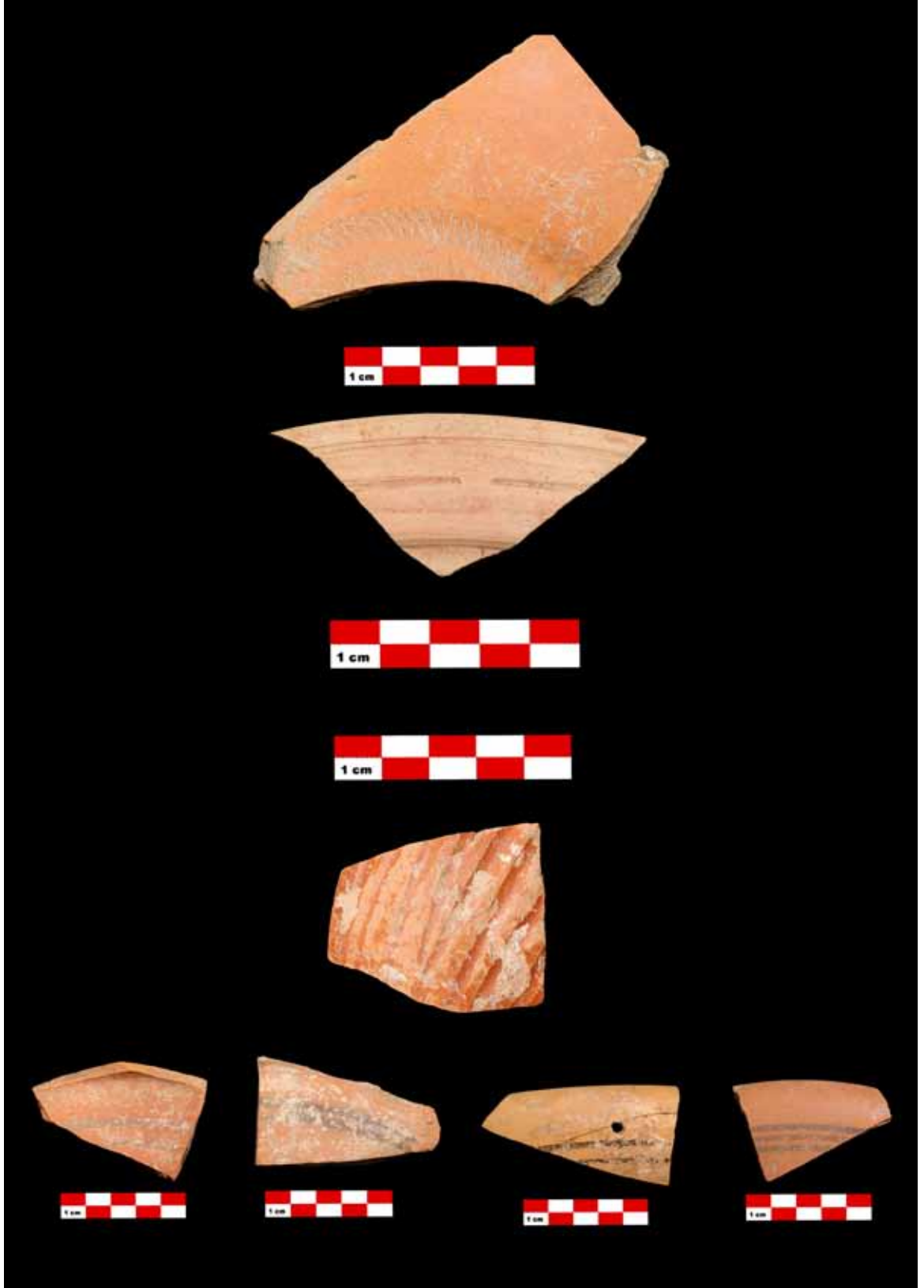
Res./ Fig. 98

Resim 99 : Sigillata örnekleri.

Resim 100 : Bezemeli seramik örnekleri.

Resim 101 : Kazıma ve boya bezemeli parçalar

Resim 102 : Kulp örnekleri.

Resim 103 : Koyu gri hamurlu pişirme kabı parçaları.

Resim 104 : B-2 açmasından ele geçen testi-detay.

Resim 105 : Depolama kapları.

BÖLÜM VI

GENEL DEĞERLENDİRME

Tek bir yapı katı tespit edilen Sivas Akpınar Ziyaretsuyu'nda, sikke, seramik, bronz buluntular M.ö. 2. yüzyılın sonundan itibaren Roma Dönemi içine kadar tarihlenebilmektedir. Bu konutlar bir yol üzerinde yer alan kısa süre geçici konaklama için kullanılan türde yapılar mıydılar, yoksa bir yerleşimin parçası mıydılar sorusu akla gelir. Açmaların kuzeyinde asfalt yola kadar bezemesiz seramik parçalarına rastlanmıştır. Aynı şekilde açmaların güneyinde yer alan bugün tarla olarak ekilen alanlarda Koruma Kurulunun isteği üzerine yapılan yüzey araştırmasında da seramikler bulunmuştur. Ayrıca alanın güney doğusunda tepelerden inen su yolunun açması sonucu kesitte bizim duvarlarımıza benzer duvarların uçları görülebilmektedir. Bu alan halk tarafından da Yassıcaören olarak adlandırılmaktadır. Çevrede yapılan bu gözlemlerimize ve kazı ile elde ettiğimiz bulgulara göre kazısını yaptığımız alanda bir yerleşimin bir kısmı ile karşı karşıya olduğumuzu söylememiz daha olası görünüyor. Bu soruyu tam olarak ancak burada daha geniş bir alanda yapılacak kazılar açıklayabilir.

İnce seramiğin yanı sıra kaba seramiklerde dahi görünen ve pek çok seramikte karşımıza çıkan onarım delikleri, narin kapların azlığı, kaba ve bezemesiz seramiklerin çokluğu, cam buluntunun olmaması, metal buluntuların çok az olması, mimarinin zayıf olması burada fakir bir yerleşim parçasının olduğuna işaret etmektedir. Buluntulardan elde ettiğimiz bu sonuç tarihsel gerçeklerle de örtüşmektedir. Pontos, Kapadokia ve Galatia arasında kalan bu bölgenin Helenistik Dönemde Mithridates savaşları ve Galatia'nın yağmacı tutumu karşısında fakir bir yerleşim olması doğaldır. Bununla birlikte küçük bir alanda bu kadar yoğun seramiğin ortaya çıkması ve büyük boy seramiklerin çokluğu bu yerleşimin yoğun bir nüfusu barındırdığını göstermektedir.

KAYNAKLAR

- Akarca, A.**
1960 “Helenistik Çağda Yerli Pontus Keramiği”, *5. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 1956*: 142-146.
- Aydın, N.**
1991 “Seyitömer Höyük Kurtarma Kazısı 1989”, *1. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, Ankara*: 191-203.
- Balkan, K. and Sümer, O.**
1969 “1968 Yılı Hacı Bektaş Höyüğü (Suluca Karahöyük Ön Raporu)”, *Türk Araştırma Dergisi 1*: 37-49.
- Bittel, K.**
1942 “Kleinasiatische Studien”, *İst Mit Heft 5* (1942).
- Bittel, K.**
1974 “Bemerkungen zur sogenannten galatischen Keramik” *Mansel’e Armağan*: 227-237.
- Bittel, K. and Naumann, R.**
1939 “Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen in Boğazköy 1938”, *MDOG 77*: 1-46.
- Çubuk, Y. and İnan, S.**
1998 “İmranlı ve Hafik Güneyinde (Sivas) Miyosen Havzasının Stratigrafik ve Tektonik Özellikleri”, *Maden Tetkik Arama Dergisi 120*: 45-60.
- Dönmez, Ş.**
2001 “Amasya Müzesi’nden Boya Bezekli İki Çanak Işığında Kızılırmak Kavsi Geç Demir ve Helenistik Çağları Çanak-Çömleğine Bir Bakış”, *Türkiye Bilimler Akademisi Dergisi 4*: 89-99.
- Durbin, G.E.S.**
1971 “Iron Age Pottery from the provinces of Tokat and Sivas”, *Anatolian Studies 21*: 99-124.
- Eskici, H.**
2005 “Pişmiş Toprak Eserler Üzerindeki Parmak İzleri”, *20. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*: 149-152.

- Graepler, D.**
1997 *Tonfiguren in Grab, Fundkontexte hellenistischer Terrakotten aus der Nekropole von Tarent, XXXX.*
- Kriseleit, I.**
1994 *Bürgerwelten, Hellenistische Tonfiguren und Nachschöpfungen im 19. Jh., XXXX.*
- Maier, F.**
1963 “Bemerkungen zur sogenannten galatischen Keramik von Boğazköy”, *JdI* 78: 218-255.
- Onurkan, S.**
1988 *Doğu Trakya Tümülüsleri Maden Eserleri, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.*
- Ökse, T.**
1994 “Sivas İli 1992 Yüzey Araştırması”, *11. Araştırma Sonuçları Toplantısı*: 243-258.
- Ökse, T.**
1995 “Sivas İli 1993 Yüzey Araştırması”, *12. Araştırma Sonuçları Toplantısı*: 317-329.
- Ökse, T.**
1996 “Sivas İli 1994 Yüzey Araştırması”, *13. Araştırma Sonuçları Toplantısı 1*: 205-228.
- Ökse, T.**
1997 “Sivas İli 1995 Yüzey Araştırması”, *14. Araştırma Sonuçları Toplantısı 2*: 375-400.
- Ökse, T.**
1998a “Sivas İli 1997 Yüzey Araştırması”, *16. Araştırma Sonuçları Toplantısı 1*: 467-490.
- Ökse, T.**
1998b Yukarı Kızılırmak Havzası Tunç Çağları ve Demirçag Yerleşim Tarihi”, *Belleten* 234: 299-335.
- Ökse, T.**
1999 “Orta Anadolu’nun Doğusunun Demirçag Kültür ve Yerleşim Dokusu”, *1998 Yılı Anadolu Medeniyetleri Müzesi Konferansları*: 85-116.
- Tekin, O.**
1999 *Sivas Definesi. VI. Mithradates Dönemi Pontos ve Paphlagonia Kentlerinin Bronz Sikkeleri, XXXXXX*
- Zoroğlu, L.**
1979 “Eskiyapar’da Bulunan Kızılırmak Havzası (Galat Denilen) Boyalı Seramikleri”, *8. Türk Tarih Kongresi Cilt I*: 345-354.

- Zoroğlu, L.**
1981 “Kültepe’de Bulunan Helenistik Çağa Ait Bir Amphora”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 1: 239-252.
- Zoroğlu, L.**
1983 “İstanbul ve Bonn’da Bulunan iki Skyphos”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 2: 135-144.
- Zoroğlu, L.**
1986 “Kızılırmak Havzası Kaplarının Biçim ve Süs Gelişimine Örnekler”, 9. *Türk Tarih Kongresi*: 459-472.
- Zoroğlu, L.**
1987 “Kızılırmak Havzası Kapları” A. Çilingiroğlu (Ed.) *Anadolu Demir Çağları*: 65-70.
- Zoroğlu, L.**
1997 “Zwei zentralanatolische Tonskyphoi”, *Anadolu* 23 (*Akurgal’a Armağan*): 15-25.